

Jumalainen näytelmä: Helvetti

Dante

The Project Gutenberg EBook of Jumalainen näytelmä: Helvetti, by Dante

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Jumalainen näytelmä: Helvetti

Author: Dante

Release Date: February 4, 2004 [EBook #10941]

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ: HELVETTI ***

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Riikonen and DP Distributed

JUMALAINEN NÄYTELMÄ: HELVETTI

Kirjoittanut Dante

Suomentanut Eino Leino

Ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1912.

Eino Leino sai tämän teoksen suomentamista varten avustusta suomalaisen kirjallisuuden edistämisvaroista.

Esisana

Tämän runoteoksen käännös on toimitettu Brunone Bianchin julkaiseman ja selittämän »Divina Commedian» yhdennentoista painoksen mukaan, joka ilmestyi Firenzessä v. 1896, Successori le Monnier'in kustannuksella. Selityksiin nähden on seurattu pääasiallisesti Otto Gildemeisterin erinomaisen saksankielisen käännöksen neljättä painosta vuodelta 1905, ilmestynyt J.G. Cotta kirjakaupan kustannuksella.

Loppusoinnut, joilla suomentaja oli työnsä alottanut, ovat jätetyt pois osaksi siitä syystä, että käännös täten on voinut tulla tarkemmaksi ja sananmukaisemmaksi, osaksi siitä, että ne suomenkielessä tuskin olisivat teoksen runollista arvoa saati sitten sen hartautta ja vakavaa mahtipontta lisänneet, osaksi siitä, että suomentaja on arvellut kielen muiden runokaunisteiden, kuten alkusoinnun ja ennen kaikkea poljennon, riittävän tässä tapauksessa alkutekstin ankaraa runollisuutta tulkitsemaan. Tämä on ollut myös »Suomalaisen kirjallisuuden edistämisrahaston» kaunokirjallisen osaston mielipide.

Mainitun rahaston puolesta on käännöksen tarkastanut toht. _Oiva Tallgren_, jonka monista tunnollisista, sattuvista ja mitä herkimällä tyyliäistillä tehdyistä huomautuksista täten pyydän lausua sulimmat kiitokseni.

Samana kiitoksen pyydän osottaa Edistämisrahaston kaunokirjalliselle osastolle kokonaisuudessaan, etenkin sen jäsenille prof. _O.E. Tudeerille_, toht. _E.A. Tunkelolle_ ja _Juhani Aholle_, jotka kukin ovat osia tästä käännöksestä tarkastaneet ja sen suorittajaa erinäisillä huomautuksilla opastaneet.

Helsingissä 17 p. kesäk. 1912

EINO LEINO

Ensimmäinen laulu

Elomme vaelluksen keskitiessä[1]
ma harhaelin synkkää metsämaata[2]
polulta oikealta poikenneena.

Ah, raskasta on sanoa kuink' oli
tuo salo kolkko, autio ja sankka!
Sit' aatellessa vielä muisti säikkyy.

Ei kaameampi itse kalma liene;
mut koska hyvää myös ma löysin sieltä,
kuvata muutkin tahdon tapaamani.

En tiedä, kuinka tuonne tullut olin;
niin horroksissa ollut lien ma silloin,
kun jätin, koito, tien ma todellisen.

Mut päästyäni juureen kummun, missä
tuo laakso loppui, jonka kauhistukset
sydämen multa oli lävistäneet,

ma ylös katsoin: vuoren huippu hohti
säteissä tuon jo tähden,[3] kaikki joka
jokaista tietä ohjaa oikeahan.

Tyventyi silloin hiukan pelko multa,
mi pauhas sydämeni järvell' äsken,
kun vietin kauhun yötä kaameata.

Mut niinkuin se, mi vielä huohottaen

mereltä päässyt juur' on rantamalle
ja katsoo taapäin vettä vaarallista;

niin sielunikin, hädissänsä vielä,
taa kääntyi katsomahan paikkaa, joka
ei salli elää kenenkään. Kun olin

ruumistain väsynyttä virkistänyt,
taas nousin vuoren jylhän jyrkännettä
alemman aina lujaan lyöden jalan.

Mut katso! Vuorenrinteen alkupäässä
sai siro, nopsa pantteri[4] mua vastaan,
min verho oli talja täplikäinen.

Ei väistynyt se eestä silmiäni;
ja siihen määrään esti tieni, että
jo monta kertaa taaksepäin ma käännäin.

Ol' aika aamun varhaisen. Nous Päivä
taivaalle kaikkein niiden tähtein kanssa,
jotk' oli seurassaan, kun ensi kerran

loi Taivaan Rakkaus kiertoansa käymään
nää kauniit kappaleet. Siks syyn jo luulla
pedosta hyvää kaunis-karvaisesta

soi aika armas vuorokauden, vuoden.
Mut silti ollut taas en säikkymättä,
kun näön uuden, jalopeuran, näin ma;

tuo ilmestyi ja tuli vastahani
päin pystyin, nälästä niin raivokkaana,
tuost' että ilma tuntui vapisevan.

Ja suden näin, mi laihuudessaan näytti
himojen kaikellaisten täyttämältä;
se monen elämän jo katkeroiitti.

Tuo niin mun toperrutti kammollansa,
näkönsä jota mulle huokui, että
kadotin toivon päästä kukkulalle.

Ja kuin on voiton kilpa jollakulla
ja saapuu aika häviönkin hälle,
min mieli murtuu, sydän itkee silloin,

niin mulle peto rauhaton tuo teki,
mi käyden vastahani verkallensa
mun tunki sinne, kuss' on Päivä vaiti.

Alemma noin kun aina vierin, sattui
silmiini miesi, jolta vaitiolo
jo pitkä näytti kielen kangistaneen.

Tuon koska erämaassa autiossa
ma näin, »Mua sääli», hälle huusin, »kuka
lienetkin, ihminen tai varjo vainen!»

Hän vastas: »Olin ihminen, en ole,
mun oli taatto, maammo Mantovasta,

isäini luita maa Lombardian painaa.

Sub Julio ma synnyin,[5] vaikka myöhään,
näin hyvän Augustuksen aikaan Rooman
jumalten vääräin vielä vallitessa.

Mies runon olin, lauloin hurskahasta
Ankiseen pojasta, mi jätti Troian,
kun Ilion ylväs hiiltyi raunioina.

Mut sa miks palaat kovan onnen paikkaan?
Miks et sa nouse vuorta valoisata,
mi alku on ja aihe kaiken ilon?»

»Vergilius olet siis, tuo lähde, josta
jokena vierii sanantaito kirkas!»
hänelle virkoin otsa ujostuen.

»Sa valkeus, ylpeys runon valtiaiden,
lue hyväksin nyt pitkä into, rakkaus,
joll' olen teostasi tutkistellut.

Mun mestarini oot, mun tekijäni:
sinulta yksin oppinut ma olen
sen tyylin kauniin, jok' on kunniani.

Näe peto, jonka tähden käännyin; auta
sen ohi mua, viisas kuulu! Multa
se vapisuttaa poven ynnä ponnen.»

»Sun paras ottaa onkin suunta toinen»,
hän vastas, nähdessään mun kyynelöivän,
»jos päästä aiot erämaasta tästä.

Näät juuri peto tuo, min vuoksi huudat,
ei laske ketään tielle oikealle,
vaan estää jokaista, sikskuin hän sortuu.

Sen luonto on niin pahansuopa, häijy,
ett'ei sen täyty himo herja koskaan,
vaan syötyään se kaht' on nälkäisempi.

Se moneen eläimeen on sekaantunut,
on sekaantuva vielä moneen, kunnes
tulevi jalo Koira[6] turmaks sille.

Tää kultaa, maista mammonaa ei etsi,
vaan viisautta, rakkautta hyvää;
välillä siinnyt on hän Feltron[7] kahden.

Italia-raukan on hän vapauttava,
maan, jonka vuoks Camilla[8] impi kuoli,
sai surman Euryalos, Turnus, Nisus.

Ajava kaupungista kaupunkihin
hän sutta tuota on Infernoon saakka,
mist' ensi kateus sen irti päästi.

Siks katson ynnä uskon parhaaksesi,
mua että seuraat; oppaas olla tahdon
ja johtaa sinut paikkaan ikusehen,

ja jossa kuulet epätoivon huudot,
näät henkein muinaisien kärsimykset,
todistavaiset toista kuolemata.

Näet nekin, jotka tyytyväiset ovat
tulessa, koska heill' on toivo päästä
ees kerran asuntoihin autuaitten.

Mut noihin jos sa nousta tahdot sitten,
mua arvokkaampi sinut sielu kohtaa,
min huomaan jätän sun, kun itse eroon.

Näät Keisari, tuon korkeuden Herra,
ei salli, koska kapinalla koetin,
lakinsa väistää, mun sua sinne johtaa.

On hänen kaupunkinsa kaikkialla
ja kaikkialla vallitsee hän; suuri
ah, autuus, tulla valituksi sinne!»

Ma hälle: »Kautta Jumalan sen, jota
et tuntenut, sua Runoniekka, pyydän,
pahaa ja pahempaa mun välttääkseni,

mun että johdat paikkaan, josta puhuit,
ja näytät mulle pyhän Pietron portin
ja kurjat, joiden kärsinnästä kerrot.»

Hän lähti, hänen jäljessänsä minä.

Toinen laulu

Jo päivä painui, hämy illan lankes,
vapautti vaivoistansa luodut kaikki,
maan päällä jotka asuvat ja ovat.

Ma yksin valmistauduin kestävähen
niin sotaa tien kuin säälän; nyt on muisti
mik' erhettyne ei, sen kuvaileva.

Mua Musat auttakaa ja ylväs henki!
Oi, Muisti, joka kirjoitat, min näin ma,
on aika aateluutes ilmoittua!

Näin aloin: »Runoniekka, oppahani,
mun katso kuntoani, liekö luja,
sa ennen kuin mun johdat yöhön jylhään.

Sa sanot, että Silviuksen isä,[9]
näyssä ei, vaan vielä täysin aistein
vaelsi valtakuntaan ijäisehen.

Jos Herra, vastustaja kaiken pahan,
hänt' auttoi, muistain, mitä mahtavata
hänestä johtuis, keitä, kuinka suurta,

niin myöntää järkeni sen oikeaksi:
isäksi Rooman, Rooman vallan oli
valittu hänet Tulitaivahassa.

Ne molemmat, mun totta haastaakseni,
pyhäksi paikaks säättiin sille, joka
suurimman Pietarin on jälkeläinen.

Retkellä tällä, mistä kiität häntä,
hän tuta sai ne seikat, joissa piili
syy hänen voittonsa ja paavinviitan.

Myös saapui sinne _Vas electionis_[10]
tukea noutamahan uskoon siihen,
mi juur' on alku pelastuksen polun.

Mut ma miks sinne käyn? ja ken sen sallii?
Aineias en, en Paavali lie, heihin
en itse itseäin, ei muutkaan vertaa.

Siks jos ma tuolle taipaleelle myönnyn,
ma pelkään, että on se taival turha;
sa viisas, enemp' ymmärrät kuin puhun.»

Ja niinkuin se, mi tahdo ei, jot' tahtoi,
ja tuumain uutten vuoksi mieltään muuttaa,
niin että jättää koko alkamisen;

ma niin tein rantamalla synkeällä,
näät harkiten ma aikomuksen jätin,
johonka ensin olin ollut nopsa.

»Sanasi oikein tajunnut jos olen»,
minulle vastasi tuon Suuren varjo,
»povessas pelkuruus nyt vallitsevi,

tu, joka usein ihmisen niin iskee,
ett' aikeen jalon jättää hän kuin eläin,
kun silmät oikein eivät nää yön tullen.

Täst' että pääsisit sa pelvostasi,
siis kerron, miksi saavuin, minkä kuulin,
kun ensi kerran sua surkuttelin.

Ma epäröitsevien joukoss' olin,
mua Nainen[11] kutsui autuas ja kaunis,
niin että pyysin häntä kestävähän.

Kuin silmät sen ei aamutähti loista,
solisi sorja, enkel-kirkas kieli
näin mulle suloisesti, hiljaa haastain:

'Oi sielu seijas sa mantovalainen,
min maine vielä maailmassa soipi
ja soipa on maailmanloppuun saakka,

mun ystäväni, vaan ei onnen, harhaa
nyt astuessaan vuorta autiota,
niin ett' on pelko hänet käännäntänyt;

ja pelkään, että niin on erheen vanki,

mikäli kuullut olen taivahassa,
ett' apuun lähtenyt lien liian myöhään.

Nyt mene, käytä sanaas ynnä muuta,
mi olla saattaa pelastukseksensa,
hänt' auta niin, ma että lohduttaudun.

Beatrice on se, joka káskee sua;
ma tulen sieltä, jonne jälleen halaan:
lähetti Lempi näin mun haastamahan.

Kun eessä Herrani taas seison, hälle
nimeäs usein mainin ylistäen.'
Hän vaikeni, ja sitten aloin minä:

'O nainen siveä, min kautta yksin
inehmon heimo kohoo kaiken yli
tarhoissa taivaan pieni-piirisimmän.

Niin mua miellyttää sun määräykses,
ett' tehty jos jo ois, ois myöhää mulle;
enempi ei sun tarvis haastaa. Mutta

syy mulle virka, minkä vuoks et säiky
sa alas tulla tähän keskuksehen
paikasta, jonka laajuuteen jo halaat?'

'Kun tiedustaa noin tarkoin tahdot tuota',
hän lausui, 'kerron lyhyesti sulle,
ma miks en pelkää alas tulla tänne.

Ne seikat yksin ovat peljättävät,
joill' onpi valta vahingoittaa toista;
muut seikat eivät, niit' ei säikkymistä.

Jumala tehnyt, hälle kiitos, minut[12]
niin on, mua ettei koske kurjuutenne,
ei yllä minuun tuli tuskan tämän.

Taivaassa Neitsyt sulo on, mi säälii
niin retkes vaivaa, johon käsken sua,
hän että lientää kovaa tuomiota.

Lucian puolehen hän kääntyi, pyysi:
'Nyt uskollises tarvitseepi sua,
ma hänet suljen sinun suosioosi.'

Lucia, vihollinen kaiken julman,
nous, saapui paikkaan, missä istuin minä
yhdessä Rakelin, tuon vanhan, kanssa.

Hän näin: 'Beatrice, tosi kiitos Luojan,
miks auta häntä et, mi niin sua lempi,
hän että jätti rahvaan raa'at laumat.

Sa etkö kuule vaikerrusta kurjan?
Nää etkö, kuin hän kera kuolon sotii
joella,[13] jost' ei kehumista meren?'

Niin nopsa kukaan vuoks ei hyödyn maisen
tai vuoksi vaurion, mi häntä uhkaa,

kuin minä, kuultuani moiset sanat.

Sijaltain autuaalta tänne astuin,
puheesi voimaan luottaen, mi sulle
ja kuulijoillesi on kunniaksi.'

Noin mulle haasteli Beatrice, nosti
silmänsä kirkkahat ja kyyneltyvät;
se entistän mun teki nopeemmaksi.

Ja tulin luoksesi, niinkuin hän tahtoi,
pedolta pelastin sun tuolta, joka
ties sulki kaunihille kukkulalle.

Siis mikä nyt? Miks, miksi viivyttelet?
Niin suuri miks on mieles arkuus? Miksi
ei sulia uljuutta, ei rohkeutta,

kun kolme Naista armon-autuasta
sinua huoltaa kartanoissa Taivaan
ja puheeni niin paljon hyvää lupaa.»

Kuin kukat, sulkeuneet ja kumartuneet
yökylmän alla, paistaessa päivän
taas kaikki aukee, kohoo korressansa

niin kävi kuntoni nyt uupunehen,
ja sydämeeni uljuus moinen syöksyi,
ma että aloin vapahalla miellä:

»Ah, armiasta, joka auttoi mua,
ja sinä, ystävä, mi kuulit heti
totuutta sanain sulle lausuttujen!

Mun sydämessäin halun moisen matkaan
sa olet puheellasi synnyttänyt,
ma että ensi aikeeseeni palaan.

Siis yks nyt olkoon tahto kumpaisenkin,
sa saattaja, sa Mestari, sa herra!»
Näin lausuin. Läksi hän; ja astumahan

tiet' aloin vaikeaa ja vaarallista.

Kolmas laulu

_Ma johdan kaupunkikin kärsimyksen,
ma johdan tuskaan iankaikkiseen,
ma johdan kadotetun kansan joukkoon_.

_Oikeutta tahtoi ylväs Tekijäni:
loi minut jumalainen Kaikkivalta
ja suurin Viisaus ja ensi Rakkaus.[14]

Mua ennen luotua ei ollut mitään,
ijäistä vain, myös itse kestän iki:
ken tästä käy, saa kaiken toivon heittää_.

Nää sanat, synkin värein kirjoitetut,
näin päällä portin erään. Mestarille
ma lausuin: »Ankara on aatos niiden.»

Hän mulle kokeneemman lailla haastoi:
»Epäily kaikki pitää tässä jättää
ja kuollut olkoon kaikki mielen pienuus.

Tää on se paikka, josta sulle puhuin,
Nyt saat sä nähdä surevaiset kansat,
jotk' ymmärryksen lahjan hukkasivat.»

Käteeni tarttui hän ja muoto tyynnä,
niin mua rohkaisten, hän johti minut
salaisten ongelmien sisäpuolelle.

Soi siellä huokaus ja huuto, parku
yön halki tähdettömän, tuska moinen,
niin että ensin puhkesin ma itkuun.

Sekoitus kielten, kirot kauhistavat,
sävelet vaivan, äänenpainot vihan,
käheät, kirkuvat, ja kättenvääntö
sai aikaan pauhun, joka aina kiertää
tään ilman ajattoman kautta, niinkuin
käsissä rajumyrskyn hiekkapyörre.

Ja minä, päässä side kauhun, huusin:
»Oi Mestari, mik' ääni tuo? ja keitä
nuo, jotk' on niinkuin suuren tuskan orjat?»

Hän mulle: »Tää on tila kurja niiden
kuolleiden onnetonten,[15] jotka eivät
ansainneet moitett' eikä kiitostakaan.

Heill' osa enkeleitten on, jotk' eivät
kapinass' olleet, eivät uskolliset,
vaan itseksensä, irti Jumalasta.

Ei vastaan ota heitä taivas, ettei
vähenis kauneutensa, ei Inferno,
ett'eivät syntiset sais kunniata.»

Ma hälle: »Mestari, mik' on se vaiva,
mi heidät saa näin suureen vaikerrukseen?»
Hän vastasi: »Sen lyhyesti kerron.

Ei heillä kuolon toivoa; ja elo
sokea tää niin halpa heist' on, että
muu kaikk' on heille kadehdittavata.

Maailma heidän mainettaan ei muista,
käy ohi heidän Oikeus ja Säälä:
he jääkööt. Katsele ja astu eespäin!»

Ma katsoin, näin ma lipun liehu-helman
rataansa rientävän niin pikaa, että
olevan näytti lepo outo sille,

ja jäljessä sen ihmislauma vierä

niin laaja, ett'en luullut oisi koskaan
manalan maille mennehen niin monta.

Kun tuntenut ma olin joitakuuta,
taas katsoin sekä näin sen miehen varjon,
min heikkous vei luopumukseen suureen.[16]

Heti ma ymmärsin ja varma olin,
tää että oli piiri pelkurien,
joit' inhoo Luoja ynnä yönkin vallat.

Nuo raukat, jotka eläneet ei koskaan,
olivat alasti, ja paljon heitä
siell' ampiaiset sekä paarmat pisti.

Nää heidän kasvoistansa verta veti,
sen kyynel-sekaisena iljettävät
kokosi madot heidän jaloistansa.

Etemmä katsoin, näin ma kansanjoukon
veen vankan vieremällä. Virkoin siksi:
»Oi, Mestari, mun salli tietää, keitä

nuo ovat, mistä syystä tahtonevat
niin pian kuin suinkin päästä poikki virran,
mikäli tässä hämärässä näkee.»

Hän mulle: »Saat sa salat ilmi kohta,
kun omat askeleemme seisautuvat
tuon murheellisen Akeronin rantaan.»

Häpesin silloin, alas painoin silmät,
peläten vaivaavani puhein turhin;
näin mykkinä me tultiin virran luokse.

Ja katso, meitä vastaan venhein sousi
mies vanha, päässään aikakautten lumi,
ja huusi näin: »Voi teitä, kurjat sielut!

Näe ette enää taivaankantta koskaan:
ma teidät saatan virran tuollepuolen
ikuiseen pimeään ja kuumaan, kylmään.

Ja sinä siellä, ihminen, mi elät,
pois riennä täältä, tää on ranta kuolon!»
Mut kun hän näki, etten poistunutkaan,

hän virkkoi: »Toinen valkama, tie toinen
sun viep' on virran yli; keveämpi
sua sinne kantamahan pursi sopii.»

Näin hälle opas: »Älä suutu, Karon,
tää tahto siell' on, jossa voidaan kaikki,
mit' tahdotaan. Ja muuta ällös kysy!«

Tytytivät silloin posket haiveniset
suon sinitumman laineen lautturilta,
min silmäin ympäri yön liekit paloi.

Mut sielut nämä, uupuneet ja paljaat,
värinsä vaihtain, hampain kalisevin

nuo sanat julmat kuulivat. He kiros

Luojaansa, kiros äitiä ja isää
ja ihmisheimoa ja paikkaa, aikaa
ja siementä ja syytä syntymänsä.

Kaikk' yhdessä he, ääneen itkein, sitten
rannalle saivat kamalalle, joka
jokaista vartoo, ken ei pelkää Herraa.

Tulisin silmin heitä Karon tarkkaa,
kokoilee kaikki purtehensa, selkään
lyö sitä airollaan, ken vitkastelee.

Kuin syksyn lehdet, toinen toisen jälkeen,
putoovat puusta, kunnes oksa yksin
alasti katsoo maahan, jätteisiinsä,

niin Adamin myös siemen kehno: syösten
rannalta yksitellen, seurasivat,
kuin linnut kutsujaa, he Karonia.

Noin kulkevat he yli aallon tumman,
ja ennen kuin on rantaan toiseen päästy,
toisella uusi odottaa jo parvi.

»Mun poikani», soi ääni Mestarini
nyt hellä, »näinpä joka maasta saapuu
ne, jotka kuolee alla Herran vihan;

ne valmiit lähtöön ovat virran poikki,
niin ajaa oikeus jumalainen heitä,
ett' innoks heiltä itse pelko kääntyy.

Ei hyvä sielu koskaan kulje tästä;
ja siks jos äreä on Karon sulle,
voit tietää, mitä merkitsee se puhe.»

Sai sanoneeksi sen, kun seutu synkkä
niin kovaan järkähti, sen muisto että
mun vielä jähmettävi tuskan hieken.

Maa kyöneleinen myrskynpuuskan purki
ja povestansa punaliekkin lietsoi,
mi tajuttomaks minut tyrmistytti.

Ja kaaduin niinkuin nukkuvainen kaatuu.

Neljäs laulu

Syvästä unesta, mi päätäin painoi,
mun nosti jyrähdys, ma pystyyn lensin
kuin mies, mi väkivaltaisesti herää.

Taas auki levänneen loin silmäluomen
kohosin, katsoin ympärille, että
tulisin tietoon olopaikastani.

Ja totta, seisoin kuilun jyrkanteellä,
äyräällä tuskanlaakson tuon, mi toistaa
jylisten valitusta ääretöntä.

Niin syvä, synkkä, sumuinen ol' alho,
ett' erottaa en mitään voinut sieltä,
sen pohjaan vaikka painoin katseheni.

»Käykäämme sokeaan yön valtakuntaan»,
näin lausui Mestari, nyt kuolon-kalvas,
»ma eellä astun, sinä seuraat mua.»

Ma hälle, nähdessäni kalpeutensa:
»Kuin voin ma seurata, jos sun on kammo,
sa ainoa, mi estät epäilyni?»

Hän mulle: »Vaiva niiden, jotka tuolla
alhaalla ovat, kuvaa kasvoilleni
tään säälin, jonka pelvoksi sa luulet.

Tie meill' on pitkä, siksi joutukaamme!»
Näin haastoi hän ja minut johti piiriin[17]
näin ensimmäiseen, joka kuilun kiertää.

Niin paljon kuin voi kuulemalta päättää,
valitus siellä ei, vain huokaukset
ijäti ilmaa vapisutti; johtui

surusta se, miss' ollut viel' ei vaivaa,
min tunsu monet suuret laumat siellä,
nuo lasten, naisten sekä miesten sarjat.

Taas haastoi hyvä Mestari: »Et kysy,
keit' ovat henget, jotka täällä näet?
Siis tiedä, ennen kuin sa eespäin astut,

nää ettei tehneet syntiä, mut riitä
ei hyvätyönsä, koska kaste heiltä,
sun uskos pyhä tie ja portti, puuttuu.

Ne jotka ennen Ristin aikaa eli,
osanneet palvella ei oikein Herraa;
ja minä itse olen niistä yksi.

Tuon puutteen tähden, emme syystä muusta,
olemme tuomitut, mut ainoastaan
toivotta ikävöimään ijäisesti.»

Kun kuulin tuon, mun mieltäin tuska kiersi,
näät monta tunsin miestä arvokasta,
jotk' empi partailla tään esipihan.[18]

»Oi sano, Mestarini, herra, sano»,
ma virkoin, koska varmaks uskon tahdoin,
mi voittaa voisi kaikki erhetykset;

»täält' eikö koskaan, omast' ansiostaan
tai muiden, tullut autuaaksi kukaan?»
Sanaini salamielen ymmärtäen

hän mulle: »Tulokas tääll' uusi olin,
kun saapuvaksi tänne valtaherran[19]
näin voiton seppeleillä seppelöidyn.

Hän täältä kantoi esitaaton varjon
ja poikans' Abelin ja Noah'n sekä
Moseksen, laille laatimalleen alttiin;

kuningas David, Abram, patriarkka,
ja Israel kanss' isän ynnä poikain
ja Rakel, palvelunsa pitkän palkka,

ja monta muuta, pelastuivat silloin.
Sit' ennen, tiedä, ihmishenki ykskään
ei ole täältä tullut autuaaksi.»

Näin hänen haastaessa emme hiljaa
me seisoneet, vaan vaelsimme metsää,
tarkoitan metsää monen vaisun vainaan.

Uneni jälkeen pitkä viel' ei taival
meilt' ollut jäänyt taa, kun näin ma tulen
mi valkas pimeyden puolipiirin.

Olimme siitä vielä matkan päässä,
mut siksi liki, että saattoi nähdä
siin' asuvaksi kansaa arvollista.

»Oi sinä, tieteen, taiteen kaiken tähti,
keit' ovat nää, niin kunnioitut, että
he täten muista täällä erotetaan?»

Hän mulle: »Maine, joka maailmassa
soi heistä vielä, hankkinut on heille
tään armon taivahaisen ynnä avun.»

Samassa kuulin äänen kaikuvaksi:
»Suur' Runoniekka, sulle kunnia!
taas varjos palajaa, mi poissa oli.»

Kun vaiennut ol' ääni, neljän näin ma
vastaamme varjon ylvään kiirehtävän,
ei riemu eikä murhe muodossansa.

Näin alkoi haastaa hyvä Mestarini:
»Näetkö miehen, miekka kädessänsä,
mi muiden eellä kuninkaana kulkee:

hän on Homeros, laajin laulajoista,
tuo toinen on Horatius, pilkkakirves,
Ovidius kolmas, neljäs on Lucanus.

Kun heille kaikille se nimi sopii,
min äsken meille ääni huusi, mua
he kunnioittavat, ja se on oikein.»

Noin täällä koossa näin ma koulun kauniin,
näin mestarit sen ylvään tyylin laulun,
mi muista korkeinna kuin kotka lentää.

Kun yhdess' oli haastelleet he hiukan,

niin mua päin he kääntyi tervehtien;
hymyili sille hyvä Mestarini.

Tekivät kunnian he suuremmankin
minulle, ottivat mun joukkohonsa,
niin että kuudes olin kuulun seuran.

Päin käytiin valon heijastusta, haastain
sanoja, joista vaieta on kaunis,
kuin oli kaunis niitä kuulla siellä.

Tulimme linnan jalon liepehelle,
min seitsenkerroin muuri ylhä saarsi
ja puolsi joka puolin virta soma.

Kävimme poikki sen kuin maata vahvaa,
avautui seitsenportit, ja nuo viisaat
mun veivät vihannalle nurmen nuoren.

Totiset näin ma täällä miehet, katseet
vakaiset, kasvot arvo-valtahiset;
he harvoin haastoivat, mut äänin lempein.

Siirryimme laitaan nurmen nuoren, siinä
ol' avoin, korkea ja kirkas kumpu,
min päältä nähdä heidät kaikki saattoi.

Edessä aivan, kedoll' armahalla,
minulle näytettiin ne suuret sielut,
joit' iloni on olla nähnyt kerran.

Ma näin Elektran, kera saaton suuren,
ma tunsin Hektorin ja Aineaankin,
ja Caesar kotkasilmän aseissansa.

Ma näin Camillan, näin Pentesileian,
ja kuningas Latinuksen, mi istui
Lavinian, tyttärensä, kanssa; oli

Tarquiniusten turma, Brutus, siellä,
Lucretia, Julia, Martia ja Cornelia
ja Saladin, ja tämä yksin astui.

Kun silmäni taas hiukan nostin, näin ma
viisasten mestarin,[20] mi filosofein
kehässä istui ystävällisessä;

imehti häntä, kunnioitti kaikki.
Näin siellä myös ma Sokrateen ja Platon,
lähimmät hänen, myös Demokriton, mi

maailman luoduks luuli sattumalta,
Anaxagoraan, Diogeneen ja Taleen,
Empedokleen ja Herakleiton, Zenon;

ja Dioscorideen, joka luonnon lajit
kokosi ilmi, Orpheun, Tulliuksen,
Linuksen, Senecankin siveellisen,

Euklideen, geometrin, Ptolemaion,
Hippokrateen, Galenon, Avicennan

ja selittäjän suuren, Averroeen.

En kaikkia voi luetella tarkkaan,
kun niin mua ajaa aine pitkä, että
jää usein multa sanaa vaille tapaus.

Kuusmiehinen nyt seura kahdeks eroo:
vie toista tietä viisas johtajani
levosta pois mun ilmaan vapisevaan;

ja sinne saavun, miss' ei valkeutta.

Viides laulu

Niin läksin ensi piiristä ja astuin
ma toiseen, paikan pienemmän mi saartaa,
mut tuskan suuremman ja vaikerruksen.

Ovella seisoo Minos[21] julma, hijoo
hammasta, tutkii synnit, tuomitsevi
ja määrää rangaistuksen hännällänsä.

Tarkoitan: tullen tähän sielu kehno
saa kaiken tunnustaa, ja tällöin Minos,
näkiä syvä ihmissyiden, katsoo,

mi paikka helvetissä tuolle kuuluu:
niin monta kertaa ympärilleen hännän
hän lyö kuin mones kurjan tuon on kerros.

Ain eessä hänen monta seisoo, kukin
saa oman oikeutensa; tunnustaapi
ja tuomitaan ja syöstään syvyytehen.

»Oi sa, ken saavut tähän tuskan majaan»,
noin minut nähdessänsä Minos huusi
ja jätti tuokioksi tuomar-toimen;

»sa katso, kehen luotat, kunne menet,
äl' anna portin avaruuden pettää!»
Mut opas hälle: »Sinäkin miks huudat?

Äl' estä matkaa, hälle määrättyä:
tää tahto siell' on, missä voidaan kaikki
mit' tahdotaan. Äl' enempää sa kysy!»

Nyt alkoi äänet vaivan, vaikerruksen;
näät tullut olin siihen paikkaan silloin,
miss' itku suuri mielen kiersi multa.

Ma paikass' olin, mist' on poissa valkeus,
mi mylvii niinkuin meri myrskysäällä,
kun sitä tuulten ristiriita pieksää.

Tuo hirmumyrsky helvetin, mi koskaan
ei lakkaa, kantaa sielut siivillänsä
ja heitä lyö ja vierittää ja viskoo.

Läheten kukkuloita kuilun, heitä
mi uhkaa, puhkeavat huutoon, herjaan
ja kiroavat Luojaa kaikkivhyvää.

Sain kuulla, tää ett' oli tuska niiden,
jotk' eläneet ol' lihan hekkumassa
ja järjen alistaneet alle himon.

Kuin kottaraiset parvin laajoin, taajoin
liikkeelle ajaa sydäntalven viima,
niin tuomituita sieluja tää myrsky,

heit' ylös, alas, sinne, tänne heittäin;
ei heille koita koskaan lohtu levon,
ei toivo rangaistuksen laupiaamman.

Kuin kurjet korkealla lentää, laulain
riveissä pitkiss' ilmi valitustaan,
niin meitä kohden varjoin tuulen tuomain

näin vaikeroiden vierivän. Ja kysyin:
»Keit' ovat, Mestari, nuo onnettomat,
joit' ilma valoton noin ruoskii, vaivaa?»

Hän mulle: »Heistä ensimmäinen, joista
sa tiedot tahdot, oli valtiatar
usean kielen sekä kansakunnan.

Hän haureuteen niin oli altis, että
sen luvalliseksi sääsi laissa maansa,
päästäkseen häpeästä hankkimastaan.

Semiramis, Ninuksen jälkeläinen
ja puoliso hän oli, niinkuin tuosta
tarina kertoo; maansa on nyt oma

sultaanin. Toinen, Dido, rakkaudesta
itsensä tappoi, petti miehen kuolleen.
Tuo kolmas on Kleopatra aistillinen.

Helenan näet, min vuoksi turman aikaa
niin kauan kesti, suuren näet Akilleun,
mi lemmen ottelussa kuoloon kulki.

Tristanin, Pariin...» Enemmän kuin tuhat
nimitti, näytti varjoja hän mulle,
elosta eronneita lemmen tähden.

Kun kuullut suulta olin Opettajan
ylhäiset naiset, miehet muinaisuuden,
ma säälist' olin miltei suunniltani,

ja aloin: »Runoilija, noiden kanssa
puhuisin kahden,[22] jotka yhdess' uivat
niin keveästi kera tuulen tänne.»

Hän mulle: »Kunhan ensin lähenevät,
saat nähdä heidät. Pyydä heitä lemmen
nimessä, joka heitä kantaa vielä:

he tottelevat.» Tuul' kun tuonut liki
oli heidät, huusin: »Kovan onnen sielut,
tuskanne kertokaa, jos teill' on lupa!»

Kuin kyyhkyt, kutsumina kaihon, lentää
avoimin, varmoin siivin ilman halki
pesäänsä suloiseen: niin tahto oma

parvesta Didon meitä kohden kantoi
nääh kaksi kautta ilman myrskypäisen;
niin vahva oli heissä lemmen muisto.

»Oleno armas, siunattu, mi etsit
ah, alta ilman punatumman meidät,
maailman jotka verin kostutimme!

Jos meitä kuulis Herra kaikkeuden,
rukoilisimme sulle rauhaa hältä,
kun säälit kohtalomme kolkkoutta.

Sa mistä haastaa, tietää tahtonetkin,
kuulemme, kertoilemme, tyyntyessä
tään tuulen, kuten tyyntyvän se näyttää.

Maa, jossa synnyin, oli siellä, missä
Po-joki mereen laskee, löytääksensä
keralla lisävirtojensa levon.

Rakkaus, mi nopsaan jalon syttää sielun,
tuon kauniin miehen mielen valtas; tapa
kuin hänet kadotin, mua vielä loukkaa.

Rakkaus, mi vaatii rakastamaan vastaan,
hänehen liitti mun niin lujaan, että
mua vieläkään ei jätä hän, kuin näet.

Rakkaus vei meidät samaan kuolemahan:
ken meidät murhas, hän on _Kainan_(23] oma.»
Nää sanat saapui heiltä. Loukattuja

noin kuullen sieluja, loin silmän alas
ja pidin alhaalla, sikskunnes sanoi
minulle Runoilija: »Mik' on miettees?»

»Oi onnetonta», vastasin ja virkoin,
»kuin suuri sulohaaveilo ja kaipuu
johdatti heidät turmaan tuskalliseen!»

Taas heihin käännyn sekä lausuin heille:
»Francesca, tuskasi mua murhettavat,
sun tähtes itken säälin kyyneleitä.

Mut virka: aikaan huokausten helläin
miten ja mistä salli Rakkaus teidän
havaita sydänhaaveet sanattomat?»

Hän mulle: »Tuskaa tuimempaa ei liene
kuin kurjuudessa aikaa onnen muistaa;
sen Opettajas hyvin tietää. Mutta

jos halus suuri niin on rakkautemme

ens alkujuri tulla tuntemahan,
niin teen kuin se, mi kyynelöi ja puhuu.

Luimme kerran huviksemme kirjaa,
mi kertoi Lancelotin[24] lemmenarun;
olimme yksin, vailla epäilyä.

Tää luku usein posken kalventanut
meilt' oli, silmän vienyt kohti silmää;
mut lehti yks vain meidät langetutti:

kun luimme, kuinka suukon sulho painoi
hymylle huulten ikävöidyn armaan,
tuo, joka minusta ei eroo enää,

vavisten aivan suuteli mua suulle.
Syy oli kirjan ja sen kirjoittajan;
enempää emme lukeneet sill' erää.»

Kun toinen haamuista näin haastoi, toinen
niin ääneen itki, että sääli syvä
minulta tajun vei, kuin kuolla olin,

ja kaaduin niin kuin kuollut ruumis kaatuu.

Kuudes laulu

Kun toipui mieleni, mi mennyt lukkoon
ol' langon, kälyn onnettuuden vuoksi,
niin että sääli, murhe huumas minut,

näin uudet vaivatut ja uudet vaivat:
kuhunka liikun, kunne käännyn, kunne
ma katsonkin, nään kauhut kaikkialta.

Piirissä kolmannessa oon, miss' sade
kirottu, kylmä, ikirankka lankee:
se laatuaan ei koskaan muuksi muuta.

Pimeyden halki sinkoo rakeet suuret,
samea vesi, hyinen hyhmä siellä,
maa märkä haisee tuosta inhuudesta.

Ja Kerberus, tuo epäsaalas julma,
ja kolmi-kurkku, koiran lailla haukkuu
päin ihmisiä sinne uppoovia.

Punaiset päässä silmät, takkukarva,
kämpälä-kynsi, laaja-vatsa peto
tuo repii sieluja ja raataa, nylkee.

Saa sade heidät ulvomaan kuin koirat:
sivullaan toisella he toista suojaa
ja usein kääntyvät nuo kiron omat.

Kun Kerberus, tuo lohikäärme, meidät
havaitsi, meille hampaitaan hän näytti,

suu auki, joka jäsen jäntevänä.

Oppaani silloin käsin kaksin otti
pivoonsa maata sekä täysin kourin
hän sitä syyti ahmatille kitaan.

Kuin koira, joka nälässänsä haukkuu,
mut tyyntyy, saatuansa purtavata,
ja joll' on huoli vain sen nielennästä,

niin teki Kerberus nyt leuoin levein,
tuo hirviö, min haukku huumaa vainaat,
niin että kuuroutta toivoo kukin.

Kuljimme yli kuolleiden, joit' iskee
ikuinen sade, polkein päälle heidän
tomunsa ihmishahmoisen, mut turhan.

Viruivat maassa kaikki, paitsi yksi,
mi heti nousi istumaan, kun meidät
hän edessänsä näki saapuviksi.

»Oi, kulkevainen tämän turmankuilun»,
näin mulle hän, »jos voit, niin tunne minut,
maailmaan tulit, ennen kuin sen jätin.»

Ma hälle: »Tuska täällä kärsimäsi
mun mielestäni ehkä riistää sinut,
kun muista nähneeni en sua koskaan.

Mut mulle lausu, kuka lienet, jolle
niin inha täällä' on pantu paikka vaivan,
ett' tuimempi ei tuska suurempikaan.»

Hän mulle: »Oma kaupunkis, mi täynnä
kateutta niin on, että tulvii yli,
kotini oli elon heljän aikaan.

Nimeni Ciacco[25] oli siellä. Tähden
nyt ahmattiuden synnin turmiokkaan
mua sade murtelevi, niinkuin näet.

En yksin täällä ole, sielu kurja,
vaan kaikki nää on saman synnin vuoksi
samassa kiusassa.» Hän päätti puheen.

Ma hälle vastasin: »Oi Ciacco, vaivas
mua painaa niin, siit' että silmä kastuu,
mut virka, jos sa voit, kuin käyp' on kansan

tuon kurjan kaupungissa kiistävässä?
Vanhurskasta siellä onko yhtään? Lausu,
myös miks niin hurja riehuu riita siellä?»

Hän mulle: »Kauan kestänyt on kauna,
pian veri virtaa. 'Metsäpuolueenne'[26]
on häpeällä toisen karkoittava.

Se sitten sortuu vuorostaan, kun kolme
kulunut vuotta on, ja toinen nousee
avulla erään, nyt jo vaanivaisen.

Se päänsä korkealla kauan kantaa
pitäen toista raskaan ikeen alla,
se kuinka hävennee ja huoanneekin.

Kaks on vanhurskasta,[27] mut heit' ei kuulla:
säentä kolme, kateus, ahneus, ylpeys,
sydämet kaikki siell' on sytyttänyt.»

Puheensa surullinen päättyi tähän.
Ma hälle: »Vielä mulle virka tieto
ja salli sananvaihto toivomani.

Ah, suo mun tulla tuntemaan se paikka
ja kohtalo, miss' ovat miehet jalot
Tegghiajo, Farinata, Henrik, Mosca,

Iacopo Rusticucci, muutkin, jotka
oikeutta tahtoivat. Heill' onko autuus
nyt taivahan vai tuska helvetissä?»

Hän mulle: »Mustempien joukoss' on he,
syy moninainen heitä pohjaan painaa.
Voit heidät nähdä, jos niin alas astut.

Mut maan kun armaan päälle nouset jälleen
sua anon muille mua muistuttamaan.
En enempää ma virka enkä vastaa.»

Hän syrjään sitten silmät käänsi, katseen
loi minuun karsaan, painoi päänsä, syöksyi
sokeiden muiden lailla maahan multa.

Oppaani lausui: »Herää ei hän enää,
ei ennen kuin soi torvet tuomiolle.
Vihollisensa valtava kun saapuu,

he kukin löytävät taas haudan himmeen
taas saavat lihallisen hahmon, ruumiin,
ja sanan kuulevat, mi kaikuu iki.»

Loassa varjojen ja hyhmän hyisen
me vitkaan kahlasimme, haastain hiljaa
elosta tuonen-takaisesta. Siksi

ma vihdoin virkoin: »Mestari, nää vaivat
kasvaako tuomion tuon suuren jälkeen
vai vähenee vai entiselleen jääkö?»

Hän mulle: »Palaa viisautees, min mukaan
olento täydellisempi myös tuntee
syvemmin nautinnon ja kärsimyksen.

Tää suku kadotettu, vaikk'ei koskaan
todella täydellisty, sentään vartoo
enempi olla kuin se nyt on.» Käyden

näin tiemme käänteheesen, haastelimme
me paljon muuta, jot' en kerro; sitten
tulimme paikkaan, jost' on alasmeno:

löysimme Pluton, suuren vainolaisen.

Seitsemäs laulu

»_Papé Satán,[28] papé Satán aleppe_»,
äänellä käheällä alkoi Pluto,
mut jalo viisas tuo, mi kaikki tiesi,

mua vahvistaakseen virkkoi: »Ällös säiky,
niin mahtava kuin onkin hän, ei estää
sua voi hän jyrkännettä astumasta.»

Hän kääntyi Plutoon, jonka kuono paisui
vihasta, virkkoi: »Vaiti, kurja susi!
Syö itses itsekseksi raivos kanssa!

Me emme syyttä astu syvyytehen.
Niin tahto taivahan on, missä Mikael
suurimman kosti kerran uhmansynnin.»

Kuin tuulen pullistamat purjeet putoo
ja kaatuu kasaan, koska murtuu masto,
niin maahan lankesi tuo julma peto.

Astuimme alas kehään neljäntehen
edeten yhä tätä tuskan rantaa,
mi kaiken kaartavi maanpiirin vaivan.

Vanhurskas Luoja, kuinka monta uutta
rikoksen rangaistusta täällä näin ma!
Miks täten turmioon vie synti meitä?

Kuin aalto hyrskyää Karybdiin luona,
kun toisen kohtaa aallon tunkevaisen,
niin täällä ees ja taapäin kansa läikky.

Tiheemmät näin kuin muuall' laumat täällä,
he ulvoin kuormiansa kaikkialta
väellä ryntäittäensä vyöryttivät.

Ja toinen toistaan tyrkki, kääntyi, alkoi
taas taapäin vyöryttää, ja huudot kaikui:
»Miks pidät kiinni? Miksi päästät irti?»

Palaten kahtapuolen vastakkaiseen
taas paikkahan tuon kehän kauhistavan
he jälleen alkoivat sen soimavirren.

Näin kukin, päästyänsä puolen kehää,
taas voimanmittelöhön kääntyi toiseen.
Ma, jolta sääli oli mielen murtaa,

nyt lausuin: »Mestari, ah, virka mulle,
mit' on tää kansa, kaikki pappejako,
nuo paljaspäiset vasemmalla?» Virkkoi

hän mulle: »Elämässä entisessä

he kaikki olivat niin houkat, että
he eivät hoitaa talouttansa voineet.

Sen kyllä kuulee heidän huudoistansa,
kun päästyänsä piirin vastapäihin
vuoks syynsä vastakkaisen taas he eroo.

Jokainen, joll' ei tukkaa kiireellänsä,
on ollut pappi, kardinaali, paavi,
ja kukin ahneutensa orja.» Lausuin:

»Oi Mestari, mun tuntea kai tulis
eräitä heidän joukostansa, jotka
on saastuttamat saman paheen.» Mulle

hän virkkoi: »Turha aatos! Elämässä
kun saastuivat he sokeasti, sokko
on heille myöskin silmä tuntevainen.

Näin yhteen iskivät he ijäisesti;
nuo nousee pivot kiinni haudastansa,
nuo toiset kiirein paljain. Riisti heiltä

maailman kauniin tuhmuus tuhlauksen
tai saituuden, toi heidät kiistaan tuohon,
min laatu sanoista ei sorjistune.

Nyt, poikani, voit nähdä silmäis eessä
Fortunan lahjain lyhyt-aikaisuuden,
joist' ihmisheimo ikuisesti sotii.

Näät kaikki kulta, mik' on ilman alla
ja ollut koskaan on, ei vois nyt auttaa
lepohon yhtään uupunutta noista.»

»Oi Mestari», ma lausuin, »virka vielä:
ken on Fortuna tuo sun mainitsemas,
mi jakaa, säätelee maailman lahjat?»

Hän mulle: »Voi, te tomun lapset houkat!
Kuin vähä onkaan teissä tieto! Kuule
siis opetukseni ja ota vastaan!

Hän, jonka viisaus yli kaiken käypi,
loi taivaat, johtajat myös jokaisehen,
niin että kaikki kaikkialle loistaa

ja valo virtaa tasaisesti. Samoin
asetti loistolle myös maisen elon
hän yhteisvartiattaren ja johdon,

tää että siirtäis aina aarteet turhat
kansasta kansaan, maasta maahan, ilman
inehmon ymmärryksen yltämättä.

Siks heimo toinen nousee, toinen vaipuu,
ja kaikki käy tuon tuomar-vallan mukaan,
niin salaisen kuin käärme ruohikossa.

On viisautenne häntä vastaan turha,
hän huolestaa, hän tuomitsee, hän hoitaa

kuin muutkin jumalat näin hallitustaan.

Ei lykkäystä siedä muutoksensa,
hän välttämättömyyden vuoksi on nopsa,
siks sukkelaan niin vaihtuu onnen-osat.

Hän on se, jota monet moittii aina,
ja nekin, joiden kiittää häntä tulis,
ei väärin syyttää eikä sadatella.

Mut hänpä, autuas, ei kuule tuota,
iloisna muiden alkuluotuin kanssa
kehäänsä kehii, nauttii autuudestaan.

Nyt vaivaan suurempaan viel' astukaamme,
jo painuu tähti jokainen, mi nousi,
kun tielle suorin. Saa en vitkastella.»

Kävimme poikki piirin toiseen rantaan,
ylitse tulikuuman lähteen, joka
purohon läikkyy siitä johtuvaiseen.

Ei seijas ollut aalto sen, vaan synkkä,
samea seuralainen matkallamme,
kun vaelsimme vaivaloista tietä.

Kun puro kolkko tuo on päässyt juureen
harmaiden kauhun kallioiden, rimmen
Styx-nimisen, se siinä muodostavi.

Ma, jonka silmä kaikkialle katsoi,
näin suossa ihmisiä mutaisia,
kaikk' alasti, ja viha kasvoillansa.

He painivat, ei käsin vain, mut jaloin
ja päin ja ryntähin ja hampain, purren,
palalta pala toistaan rusentaen.

Virkahti hyvä Mestarini: »Poika,
näe sielut niiden, jotka voitti viha,
ja tahdon, että uskot, kun ma sanon,

enempi vielä alla veen on heitä,
he huokaavat, ja siitä syntyy kuplat,
nuo jotka näet, kunne silmän käännät.

Sanovat saveen kytketyt: »Ah, synkät
olimme alla armaan päivän piirin,
sydämen kammioissa kaunan katku!

Mudassa mustassa nyt raivoamme.»
Tuo laulu kuplii heidän kurkuistansa,
sanoiksi saada sitä eivät jaksa.

Kävimme kaaressa suon raskaan rantaa
välillä märkyiden ja kuivan reunan,
päin silmät niihin, jotka nielee muta.

Tulimme tornin juurelle me vihdoin.

Kahdeksas laulu

Ma jatkan: kauan ennen kuin jo luokse
tuon tornin korkean me saavuimmekaan,
nous silmämme sen huippuun, josta kaksi

löi pientä liekkiä. Myös näimme, kuinka
etäältä kolmas merkkiin tuohon vastas,
niin kaukaa, että tuskin silmä kantoi.

Ma käännyin Mestariini, tiedon mereen,
ja kysyin: »Mitä tuo on? Miksi vastaa
tuo liekki kaukaa? Ken ne iski ilmi?»

Hän mulle: »Tuoltapuolen aallon tumman
jo nähdä voit sa, mikä vartoo täällä,
jos sumu suon ei sulta kätke sitä.»

Ei jousenjänne nuolta ammu, joka
niin vinhaan kiitäis halki ilman koskaan,
kuin täällä näin ma purren puikovaksi

päin meitä tuossa tuokiossa, yhden
vain saattamana soutumiehen, meille
mi huusi: »Täällä ootko, häijy henki!»

»Phlegyas,[29] Phlegyas, sun huutos turha
on tällä kertaa», haastoi Mestarini,
»veen yli vain on valtas meidät saattaa.»

Kuin se, mi kuulee, kuinka häijy petos
on hälle tehty, kaunaan katkeroituu,
niin Phlegyas nyt vihan jähmettämä.

Oppaani astui purtehen ja sitten
mun käski viereensä; ja nytpä vasta,
mun tullen, pursi näytti painon saavan.

Veneessä kumpikin kun oltiin, vanha
sen emäpuu läks vettä viiltämähän,
mut syvempää kuin muuten sill' on tapa.

Rupakon kuolleen yli kuljettaissa,
mutainen muudan nousi kohti mua
ja lausui: »Kuka tulee liian varhain?»

Ma hälle: »Vaikka tulen, jää en tänne,
mut kenpä itse oot, niin kamaltunut?»
Hän mulle: »Näät, ett' olen itkeväinen.»

Ma hälle: »Henki kadotettu, tänne
jää itkuus, vaivahasi! Tunnen sinut,
mutainen vaikka koko muotos onkin.»

Päin purtta ojentui hän kaksin käsin,
mut hänet torjui valpas Mestarini
ja virkkoi: »Joudu muiden koirain joukkoon!»

Halasi sitten kaulaani ja otsaan
mua suuteli ja lausui: »Ylväs henki,
siunattu olkoon sinun kantajasi!

Maan päällä tuo ol' ylpeä; ei hyvä
korista mikään hänen muistoansa,
siks varjonsa niin tääll' on raivon vanki.

Niin moni pidetään maan mahtavana,
mi täällä vain kuin sika suossa seisoo,
jälkeensä jättäin kauhun, halveksunnan.»

Ma hälle: »Mestari, ois toivo mulla
tuo nähdä suohon suistuvaksi, ennen
kuin maalle nousemme me purrestamme.»

Hän mulle: »Ennen kuin jo rannan näät sa,
oleva on sun mieles tyytyväinen.
On oikein, että toivos täytetähän.»

Ja kohta mutahahmojen ja muiden
niin häntä raastavan näin, että vielä
ma tuosta kiitän sekä siunaan Herraa.

He kaikki huus: »Filip Argentin[30] kimppuun!»
Firenzalainen vihan henki tuopa
nyt omin hampain itsehensä kääntyi.

Jätimme hänet, enempää en kerro.
Mut korvaani nyt hätähuuto kohtas,
ett' eespäin käänsin katseen vaanivaisen.

Mun hyvä Mestarini lausui: »Poika,
nyt lähestymme Diten kaupunkia,[31]
sen kansaa lukuisaa, syyn painamata.»

Ma hälle: »Mestari, sen tornit selvään
jo tuolta laaksosta nään nouseviksi,
ne hehkuu niinkuin tulest' ois ne tulleet.»

Hän mulle: »Tuli ijäinen, mi niitä
sisältä polttaa, saa ne puuntamahan,
kuin näät sa, tässä keski-helvetissä.»

Nyt sousimme me vallihaudat syvät,
tät' epätoivon kylää kiertäväiset;
sen muurit rautaisilta mulle näytti.

Ja kaarteen suuren vielä tehtyämme,
tulimme paikkaan, missä soutumiesi
tuo kovaa huus: »On tässä portti, nouskaa!»

Sen päällä näin kai enemmän kuin tuhat
taivaasta pudonnutta, jotka uhmin
kysyivät: »Kuka on tuo valekuollut,

mi tulee vainajien valtakuntaan?»
Mut merkin antoi viisas Mestarini,
ett' tahtoi salaa heitä haastatella.

Vihaansa hiukan hilliten he silloin

sanoivat: »Sinä yksin tullos, menköön
hän matkaansa, mi rohjennut on tänne.

Palatkoon yksin tietään houkkaa, sitä
hän kokekoon! Sun tänne jäädä tulee,
mi häntä ohjannut yön halki olet.»

Lukija, arvaat, kuinka kauhistuin ma
nuo kuullen turman sanat, sill'en koskaan
nyt uskonut maan päälle osaavani.

»Oi rakas Oppaani» ma virkoin, »sinä,
mi enemmän kuin seitsenkertaisesti
minulle hankkinut oot turvan, vaarat

nuo suuret torjunut, mua vielä ällös
orvoksi jätä! Mahdoton jos matka
on eespäin, taapäin palatkaamme pian!»

Ja hän, tuo Ylväs, sinne saattajani,
näin lausui: »Miksi pelkää: Tiemme moinen
on tahto määrännyt, se ettei esty.

Mut tässä varro, lohdutu, ja henkes
väsynyt virkistä taas toivoon hyvään,
näät en sua jätä tuimaan tuonelahan.»

Hän poistui luotani, tuo armas taatto,
jäin siihen epäröimään, sillä jyrkät,
sotivat »jaa» ja »ei» mun aivoissani.

En kuulla voinut, mitä haastoi heille,
mut kauan ei hän heidän kanssaan ollut,
kun kaikki kaupunkihin rientää, syöksyy.

Porttinsa sulkevi nyt vihollinen
mun Mestarini silmäin eessä. Ulos
näin jäätyään mun luo hän vitkaan astuu.

Päin maata silmät, katsehesta kaikki
myös poissa uljuus, hän noin huokaeli:
»Ken multa kieltänyt on tuskan suojat?»

Mut mulle hän: »Sa ällös säiky, vaikka
ma vihastun, ma voittava oon sentään,
min tuolla keksivätkin vastustuksen.

Tuo heidän uhmansa ei uutta ole,
sen nähnyt portti jo on julkisempi,
mi siitä saakka viel' on telkimättä.

Palavat näit sen päällä kuolon kirjat.
Mut siitä jo käy alas muudan, astuu
piiristä piiriin oppahatta, hänen

avullaan kaupungin tään portit aukee.»

Kun palas Oppahani, poisti pian
kalpeuden, hälle oudon, kasvoiltansa
mun kalpeuteni, pelon nostattama.

Jäi siihen hän kuin miesi kuunteleva,
näät katseensa ei kauas kantaa voinut
vuoks ilman pimeän ja sumun sankan.

»Kuitenkin meille tässä voitto kuuluu»,
hän alkoi, »jos ei... Avun moinen lupas...
Oh, kuinka varron, että toinen tulee!»

Hyvinkin huomasin, hän kuinka peitti
sanainsa alun sitten lausumillaan,
jotk' ensimmäisistä niin erosivat.

Mun pelkoni ei tuosta pienentynyt,
näät katkosanoistansa etsin ehkä
pahemman ajatuksen kuin niiss' oli.

»Tään murheen laakson pohjaan tokko tullee
ens ympyrästä kukaan, jonka ainoo
on rangaistus vain kadotettu toivo?»

Näin kysyin ma. Hän vastas: »Harvoin sattuu,
ett' astuu meistä joku tietä tätä,
jot' taivallan ma nyt. On totta, kerran

ett' olin täällä alhaalla, sen tein ma
hirmuisen Eriktonen[32] manaamana,
mi heidän ruumiisiinsa henget loihti.

Juur' olin jättänyt ma lihan hahmon,
kun hän mun käski noiden muurein taakse
piiristä Judaan[33] tuomaan varjon erään.

Se paikka alin on ja pimein, myöskin
etäisin taivaasta, mi kaikki kaitsee.
Tien hyvin tunnen. Siksi rauhoittuus!

Tää suo, mi lemun levittää niin pahan,
tuon kaiken saartaa tuskan linnan, jonne
hyvällä emme päästä voine koskaan.»

Myös muuta haastoi hän, jot'en ma muista,
kun tornin korkean tuon tulihuippu
mult' otti kaiken huomion ja katseen.

Sielt' äkkiä nous kolme raivotarta,[34]
veristä kolme kuilun neittä, joilla
jäsenet naisen oli ynnä hahmo.

Ja vöinä heillä oli hydrat vihreet,
kutreina kyyt ja käärmeet, jotka kiersi
kamalin kaartein heidän kulmaluitaan.

Mut hän, mi hyvin tunsu palkkapiiat
nuo ikivaivan vallattaren, virkkoi:
»Kas, siinä on Erinnyet julmat, katso!

Tuo tuolla vasemmalla on Megaira,
ken itkee oikealla, on Alekto,
Tisiphone on keskimmäinen heistä.»

Repivät kynsin rintojaan he, löivät
ruumistaan kämmenillä huudoin hurjin;
peläten painauduin ma Mestariini.

»Medusa tänne, mies tuo kivettyköön!»
he kaikki huusi alas katsoin, »lievän
sai koston kerran ryntäys Teseuksen».[35]

»Sa käännä taapäin, silmäs peitä, sillä
jos Gorgo näyttäytyy ja jos sen näet,
on mahdoton sun paluumatkas silloin!»

Näin lausui Mestari ja itse käänsi
mun taapäin, riittäneet ei kädet minun,
viel' omillaan hän kattoi kasvot multa.

Te, joill' on järki terve, ymmärtäkää[36]
ja ottakaa se opetus, mi tässä
säkeiden kummain peittämänä piilee!

Nyt yli aallon samean soi jyly,
niin kaamea, niin hirvuihin, se että
molemmat rannat saattoi vapisemaan.

Se oli pauhun kaltainen, kun tuuli
vastaisten lämpövirtain villitsemä
päin metsää syöksyy ylivoimaisesti

ja oksat katkoo, repii, kauas kantaa,
yleten ylpein tomupyörtein, ajain
pakohon pedot, karjat, kaitsijatkin.

Paljasti kasvoni ja lausui Opas:
»Nyt silmähermos sinne suuntaa, missä
on sumu sankin tuolla muinaissuolla!»

Kuin sammakot saa joka suuntaan kiireen
tullessa tuiman vesikäärmeen, kunnes
on kukin kuuristunut pohjamutaan:

niin yli tuhannen näin vaisun vainaan
tielt' yhden karkkoovan, mi Styxin vettä
vaelsi kuivin jalkapohjin polkein.

Hän huurun raskaan siirsi silmiltänsä
vasenta vieden usein kättä eteen,
ja siitä yksin kärsivän hän näytti.

Tajusin taivaan airueeksi[37] hänet
ja käännäin Mestariin, mi merkin antoi
mun hälle kumartaa ja seista hiljaa.

Ah, kuinka näyttikään hän vihaiselta!
Luo portin astui, valtaraipallansa
sen aukaisi hän estehettömästi.

»Taivaasta karkoitettu kansa halpa»,
hän huusi seisten kauhun kynnyksellä,
»mist' onkaan julkeus tuo teihin tullut?

Miks tahtoa te vastustatte tuota,
min tie ei tunne äärtä, rajaa, joka
jo usein tuskanne on suurentanut?

Mit' auttaa sota Sallimusta vastaan?
Käy Kerberuksenne, sen muistanette,
sen vuoksi vielä kaljuin kauloin, leuoin.»

Palasi sitten tietään hyllyvätä,
ei meille mitään virkkanut, vaan näytti
mieheltä, joka muuta mieltii, huoltaa

kuin henkilöä, joka häll' on eessään.
Me kohden kaupunkia astumahan
aloimme noiden pyhäin sanain turvin.

Esteettä kuljimmekin sisään sinne.
Ja minä, joka nähdä tahdoin kovin
kuria moisen linnoituksen, kerran

portista päästen, annoin katseen kiertää,
näin kentän, joka suuntaan suuren siellä
ja täyden tuskaa, vaivaa vaikeinta.

Kuin luona Arles'in, niissä Rhône viipyy,
ja Polan[38] luona, lähellä Quarnaron,
Italian rantaa, rajaa huuhtovaisen,

maa kaikki kuokittu on hautakummuin,
niin täällä joka suuntaan myös, mut tapaan,
mi viel' on kahta katkerampi. Hautain

näät ympärillä liekit liehui, joista
ne kuumentui niin hehkuviksi, rautaa
ett' tarvis kuumempaa ei sepäntaito.

Koholla oli kunkin haudan kansi,
valitus kurja jokaisesta nousi
ja kuului tuskan, kiukun äänet. Minä

nyt lausuin: »Mestari, nää keitä ovat,
jotk' arkkuihinsa suljettuina tiedon
huokaavat itsestään niin synkän ilmi?»

Hän mulle: »Harha-oppisten on paikka
ja lahkolaisten. Täydemmät kuin luulet
on heistä haudat täällä. Vertaisensa

keralla lepää vertainen, sen mukaan
vähempi, suurempi on kummun kuumuus.»
Hän kääntyi oikeaan. Me taivalsimme

välillä vaivain ynnä muurein ylhäin.

Kymmenes laulu

Kaupungin muurin ynnä tuskain tuimain
välitse tietä kapeaa nyt eespäin
käy Mestari, ja minä jäljissänsä.

»Sa korkein viisaus, mi mieles mukaan
pimeyden piirein kautta johdat mua,
mun täytä toivoni ja vastaa mulle!

Noit' ihmisiä voiko nähdä, jotka
viruvat haudoissaan? Näät kannet kaikki
on auki eikä ketään vartiata.»

Hän mulle: »Kaikki suljetaan, kun tänne
laaksosta Josafatin[39] palajavat
he ruumiinensa, sinne jättämineen.

Taholla tällä Epikurus lepää
ja hänen oppilaansa, jotka uskoi,
ett' elo sielun päättyy ruumiin kera.

Mut kysymys, min mulle teit sa, tuolla
sisällä saap' on varman vastauksen,
myös toivos salainen, sa jost' et puhu.»

Ma hälle: »Hyvä Oppaani, en peitä
sinulta mieltäin, vaikk' en liioin haasta;
mun siihen totuttanut oot jo ammoin.»

»Toskanan mies, mi sanoin kaunein kautta
tään tulikaupungin käyt elävänä,
sua pyydän tähän hetken seisautumaan.

Sun kieles ilmoittaa sun syntyneeksi
jalossa tuossa isänmaassa, jolle
lien ollut ehkä liian rasittava.»

Eräästä hauta-arkusta tuo ääni
äkisti soi, ma siitä säikähtyen
lähenin hiukan Saattajaani. Lausui

hän mulle: »Käännä! Mitä teet sa? Siinä
on Farinata,[40] pystyyn noussut on hän,
voit hänet nähdä aina uumaa myöten.»

Katseeni häneen kiintynyt jo oli,
kohosi rinta tuon ja otsa ylväs
kuin ois hän halveksinut helvettiä.

Ja Oppaan kädet uljaat viipymättä
mun hänen luokseen hautain kesken johti,
ja näin hän virkkoi: »Sanas selvät olkoot!»

Kun tullut olin haudan tuon ma ääreen,
mua hetken katsoi ja kuin suuttuneena
hän kysyi: »Virka esivanhempasi!»

Ma, joka kärkäs olin tottelemaan,
salannut tuota en, vaan kaikki sanoin;

hän hiukan nosti kulmakarvojansa

ja lausui: »Vastustajat hurjat oli
he mulle, heimollein ja ystävillein,
kahdesti siksi karkoitin ma heidät.»

»Molemmin kerroin», vastasin, »he palas
paostaan, hajaltansa, vaan tuo taito
välles omalle jäi oudonlaiseks.»

Viereisen haudan kannen alta haamu[41]
nyt nousi, näkyi leukaan saakka; luulen,
hän että polvin oli ponnistaunut.

Mua katsein kiersi hän kuin kerallani
ois toisen nähdä tahtonut. Mut turhaks
sen toivon huomaten, hän itki, virkkoi:

»Jos tähän synkkään vankilaan sa saavut
vuoks sielun ylevyyden, lausu, missä
on poikani? Miks ei sun seurassasi?»

Ma hälle: »Tule itsestäin en tänne,
hän saattajani on, mi tuolla vartoo,
lie Guidos hänt' ei kyllin arvostanut.»

Nimensä arvannut jo sanoistansa
ja tuskiensa laadusta ma olin,
siks täyden niin voin vastauksen antaa.

Äkisti kohoten hän huusi: »Kuinka?
Sanoitko: arvostanut? Eikö enää
hän elä? Nää ei päivän valkeutta?»

Kun vastausta hiukan viivyttävän
hän huomasi mun, taas takaisin hän putos
päistikkaa, eikä enää ilmestynyt.

Mut toinen, ylväs tuo, min vuoksi jäänyt
ma olin, muuttanut ei muotoansa,
ei kylkeään hän kääntänyt, ei kaulaa.

»Ja jos», hän jatkain puhettamme lausui,
»tuo taito meille oudoks jäi, niin mua
enempi se kuin tämä vuode vaivaa.

Mut viittäkymmentä[42] ei kertaa kasvot
säteile sen, mi tääll' on valtiatar,
kun tuta saat tuon taidon painavuuden.

ja suloiseen jos maailmaan sa palaat,
niin virka, miks tuo kansa on niin kova
kun heimolleni[43] joka säädöksessään?»

Ma hälle: »Teurastus ja taisto suuri,[44]
mi aallot Arabian sai punertumaan,
lakien noiden laadintaan on syynä.»

Pudisti päätään, huokas hän ja lausui:
»En tuossa yksin ollut, enkä varmaan
myös syyttä noussut oisi muiden kera.

Mut siinä yksin olin, missä kaikki
Firenzen tahtoivat maan päältä poistaa,
sit' yksin puolustin[45] ma pystypäisnä.»

»Nimessä siemenenne rauhan», silloin
ma pyysin, »purkakaa tuo solmu, joka
sitovi järkeni. Jos oikein huomaan,

te näätte ennakolta, mitä tuopa
on helmassansa tulevainen aika,
mut ette nykyisyyden kohtaloita.»

Hän mulle: »Lailla heikkosilmäisien
etäiset erotamme seikat, sallii
sen valon meille vielä Tuomar' ylin.

Mut kun he lähestyvät, tapahtuvat,
älymme turha on, ja tiedä emme,
jos muut ei kerro, maailmasta mitään.

Tajunnet tuosta, että kuollut aivan
oleva tietomme on siitä saakka
kuin suljetahan vastaisuuden portti.»

Ma silloin lausuin syyni syyttämänä:
»Siis hälle kertokaa, mi vaipui alas,
poikansa että eläviss' on vielä.

Ja vastaukseni jos hälle viipyi,
se tapahtui, tuo hälle selittäkää,
kun mietin harhaa, min nyt haihdutitte.»

Mua takaisin jo kutsui Mestarini,
siks kiihkeämmin pyysin vainajata
minulle virkkamaan, ken kanssaan oli.

Hän lausui: »Enemmän kuin tuhat täällä
viruvi kanssasi, myös Fredrik toinen[46]
ja Kardinaali, puhumatta muista.»

Hän hautaan vaipui. Mietiskellen tuota
puhetta, soipaa vihamieliseltä,
päin muinais-ajan laulajaa ma kuljin.

Hän lähti liikkeelle ja käydessämme
hän lausui: »Miks niin olet mietteissäsi?»
Tunnustin hälle sen. Tuo viisas mua

näin varoitteli: »Mielees kaikki paina,
mit' itsellesi vastaista liet kuullut,
ja ota vaari nyt!»--hän sormen nosti--

»naissilmän[47] kaikki-näkeväisen, kauniin
tuon sulosätehessä koska seisot,
elosi kulun kuuleva oot hältä.»

Hän vasempaan nyt askeleemme johti;
jätimme muurin, kohti keskipaikkaa
tään piirin käyden, tietä laaksoon viepää,

min katku inhoa jo kaukaa nosti.

Yhdestoista laulu

Nyt törmän jyrkän ulkoreunaa kiertäin,
kiviä, piirin muotoon muovattuja,
tulimme luokse vielä vaivatumpain.

Tuon alhon kauhistava katku meidät
pakotti siellä suojaa etsimähän,
sen saimme takaa erään suuren haudan,

min kanteen oli kirjoitettu: _Kätken
ma paavi Anastasiuksen,[48] jonka
Fotinus johti tieltä oikealta_.

»Hitaasti tästä alas astukaamme,
ett' aistimemme ensin tottuu tähän
hajuhun pahaan; sitten siit' ei vaaraa.»

Näin Mestari. Ma hälle: »Korvaus joku
suo mulle, ettei aika kuluis hukkaan.»
Hän siihen virkkoi: »Tuota tuumin juuri.»

Hän sitten alkoi: »Poikani, kun päättyy
näähä kalliit, tie meill' on piiriin kolmeen,
kaltaiseen edellisten, asteettainen.

Ne kaikk' on tuomittuja täynnä. Mutta
vain näky että sulle riittäis sitten,
sa kuule, miks ja kuink' on paikka kunkin.

Vääryyttä pahuus kaikki on, mi vihaa
taivaassa herättää, ja kaikki voiman
ja vilpin kautta toista murhettavi.

Mut etenkin on ihmissynti vilppi,
vihattavampi myöskin jumalalle,
siks alin tääll' on paikka vilpillisten

ja vaiva vaikein. Koko ensi piiri
on väkivaltaisten. Mut kolmenlainen
kun tuo on syy, myös ympyrää on kolme.

On väkivaltaa vastaan Jumalata
ja itseään ja lähimmäistään: heitä
ja heidän omaansa, kuin kuulet pian.

Inehmo murhata voi lähimmäisen
tai haavoittaa, hält' omaisuuden riistää
kiristämällä, murhapolttamalla.

Siks murhaajat ja ryövärit ja kaikki
tekijät pahan eri laumoin kuilu
ens pyörön kätkee eri tuskain alla.

Inehmo itseään voi vahingoittaa

ja omaansa, siks pyörö toinen sulkee
ne turhaan katuvaiset, jotka itse

itsensä temmanneet on maailmasta,
pelanneet tavaransa, tuhlannehet
tai itkeneet, miss' oli syytä iloon.

Inehmo loukata voi Jumaluutta
sen kieltäin, sitä herjaten ja rikkoin
lakeja luonnon hyvän. Siksi pienin

tuo pyörö polttomerkillänsä leimaa
Sodoman ja Caorsan,[49] kaikki, jotka
herjaavat Herraa sydämensä kielin.

Voit vilppiä, mi joka mieltä jäytää,
sa käyttää sinuun luottavaista kohtaa
tai sitä kohtaan, jok' ei sinuun luota.

Tää vilpin tapa viimeinen vain katkoo
sitehet rakkauden luonnon-luoman,
siks pyörö toinen kätkee liehakoijat,

lumoojat, lahjojat ja tekopyhät
ja varkaat, väärentäjät, virkain myöjät,
ja parittajat, koronkiskuritkin.

Mut tapa edellinen jättää unhoon
niin luonnon rakkauden kuin ylemmänkin,
mi luottamuksen erikoisen luopi.

Pyörössä pienimmässä siks, miss' istuu
Dis itse, missä maailman on keskus,
ikuinen tuli polttaa pettureita.»

Ma hälle: »Tarkan teet sa mulle selon,
oi Mestari, ja selkeästi kuvaat
tään kuilun kansoinensa. Mutta virka,

ne, jotka räme nielee, joita tuuli
tuoll' ajelee ja joita ruuskii sade
ja jotka yhtyvät niin kirpein kielin,

ne miks ei tulikaupungissa kärsi
myös vaivaansa, jos Herra heitä vihaa?
Ja jos ei vihaa, miksi niin he kärsii?»

Hän mulle: »Mieles täällä miksi harhaa
niin loitos siitä, mikä sen on tapa?
Tai muuhun johonkin se tähdänneekö?

Sanoja etkö muista, joita käyttää
sun siveys-oppis[50] kuvatessaan luonteen
lajia kolme taivaan tuomitsemaa:

irstailu, ilkeys, petomaisuus hullu?
Ja kuinka irstaus vähin loukkaa Luojaa
ja siksi vähimmän saa rangaistuksen?

Tuot' oppia jos oikein tutkit sekä
palautat mielees, ketkä kärsii siellä

ja ketkä täällä, tajuat sa, miksi

pahoista näistä on he erotetut
ja miksi oikeus jumalainen heille
on lempeämmän luonut rangaistuksen.»

»Oi Aurinko, mi näköharhat poistat,
mua tyydyttää niin joka vastaukses,
epäily ett' on mieluinen kuin varmuus.

Mut vielä hiukan taapäin käännä», virkoin,
»päin sanaas, että koronkisko loukkaa
hyvyyttä Jumalan. Tuo pulma päästä!»

Hän virkkoi: »Viisaustiede näyttää sille,
ken sitä tajuua, monin paikoin, kuinka
on luonnon synty jumalainen järki

ja taide Jumalan. Myös Luonnon-oppis
sivuja selailen vain muutamia,
saat saman tiedon, jos sa tutkit tarkkaan,

taidonne että edellistä seuraa
kuin mestariaan oppilas, niin jaksaa,
ja on kuin Luojan taiteen lapsenlapsi.

Jos muistat mitä Genesis jo sanoo,
nuo kaksi ihmisell' on elättäjää
ja kehittäjää koko heimon. Mutta

kun koronkiskuri käy muita teitä,
hän luonnon ynnä ihmistaidon hylkää,
kosk' asettaa myös toivon toisahalle.

Nyt mua seuraa, mull' on käydä mieli,
jo aamutähdet taivahalle nousee
otava luotehesen osoittavi,

jo kaukana on ahde alasmendon.»

Kahdestoista laulu

Tulimme paikkaan alasmendon. Karu
se oli, moinen, että silmä säikkyi,
myös vuoksi sen, mi siellä asui. Kuin on

maanvieremä, mi Trenton tälläpuolen
Etsch-virran siittänyt on, vuoksi aallon,
mi alta jäyti, tai maanjärityksen,

niin että huipulta, sen lähtöpäästä,
on louhta mointa, että tuskin alas
tiet tasangolle löytää voi, ei ylös:

näin oli jyrkanteen sen polku myöskin,
ja kuilun haljennehen äyrähällä
lepäsi pitkällänsä Kretan hirmu,

mi vatsast' oli valelehmän tullut.
Ja kun hän meidät huomasi, itse puri
hän itseään kuin vihan kahlitsema.

Oppaani viisas hälle huusi: »Ehkä
Ateenan ruhtinaaksi[51] luulet tätä,
mieheksi, joka päällä maan sun surmas?»

Pois tieltä, peto! Astu tää ei alas
sun siskos neuvomana, mutta tulee
vain katsomahan teidän vaivojanne.»

Kuin härkä raivoaa, mi juuri saanut
on iskun kuolettavan, eikä osaa
kävellä, mutta sinne tänne hyppii,

niin mylvivän näin Minotauron. Mutta
Oppaani huolellinen huus: »Käy alas,
nyt tie on auki, koska noin se raivoo.»

Kivien suurten, vyöryneitten yli
kävimme, usein alla jalkojeni
ne liikkui, työntäminä taakan oudon.

Ma kuljin miettien. Hän virkkoi: »Mietit
sa ehkä tätä vieremää, min vahti
on pedon viha, jonka lannistin ma.

Siis tiedä, tänne ala-helvettiin
kun kerrall' eellimmäisellä ma astuin,
tuo kallio ei vielä syössyt ollut.

Mut en ma erehdy, jos lausun: ennen
kuin tuli Hän, mi saaliin suuren otti
pimeyden herran piirist' ylemmästä,

järisi kauttaaltaan tää synkkä syvyys,
ett' aattelin, nyt kaikkeus saanee tuta
sen sopusoinnun, jonka luullaan usein

maailman muuttaneen jo kaaokseksi.
Samalla hetkellä tää vanha vuori
myös sieltä täältä säpäleiksi särkyi.

Mut kuiluun katsehes nyt luo: on liki
se verivirta, missä kaikki kiehuu
toiselle väkivaltaa tehneet.» Katsoin.

Oi, sokko ahneus! Oi, hurja viha,
elossa lyhyessä mi niin meit' ajaa
ja päättyy verilöylyyn ijäisehen!

Näin kaarenmuotoisen ma kaivoshaudan
tasangon kaiken poikki piirtyväksi,
kuin mulle kertonut ol' Oppahani.

Välillä sen ja kallion kentaurit
jouskädet rivityksin juoksi, niinkuin
maan päällä ennen metsään mennessänsä.

Kun meidät näkivät, he pysähtyivät,
joukosta kolme eros jousikättä,
vasamin valmiiksi jo varustetuin.

Yks huusi kaukaa: »Mihin rangaistukseen
te käytte, vuorta alas astuvaiset?
Seis! Vastatkaa! Jos ette, ammun nuolen.»

Mun Mestarini: »Keironille siinä
vieressä vastaamme. Sun tahtos aina
on ollut kiivas sekä turmiokas.»

Mua koski hän ja jatkoi: »Tuoss' on Nessus,[52]
mi kuoli kauniin Deianeiran vuoksi
näin itsellensä verikoston tehden.

On keskimäinen, tuo, mi maahan katsoo,
Akilleun kasvattaja, suuri Keiron;
ja kolmas Folus, vihastansa kuulu.

He tuhansittain kaivoshautaa kiertää
jokaisen sielun ampuen, mi nousee
verestä enemmän kuin syynsä sallii.»

Petoja nopsia me lähestyimme.
Vasaman otti Keiron ja sen kärjin
hän käänsi taapäin parrankarvat suultaan.

Kitansa noin kun auki sai, hän virkkoi
nyt kumppaneilleen: »Tokko näätte, että
tuon taemmaisena alla kivet kiikkuu.

Ei tapa kuolleiden noin käydä.» Vastas
Oppaani hyvä, yltäin ryntähisin
kentaurin, kussa luontoa kaks yhtyy:

»Elävä on hän, totta yksin hälle
mun kuilut tummat nää on näytettävä,
tuo hänet tänne Sallimus, ei huvi.

Tään uuden tehtävän ken mulle uskoi,
hän saapui hallelujaa laulamasta;
tää mies ei rosvo ole, enkä minä.

Mut kautta kunnan korkean, mi sallii
mun käydä polkua tään raisun rannan,
suo meille joukostasi yksi, joka

voi meille näyttää kaahlamon ja ottaa
tään miehen selkäänsä: näät kun ei henki
hän ole, voi hän ei kautt' ilman käydä.»

Ryntäänsä oikean nyt käänsi Keiron
ja Nessukselle virkkoi: »Saata heitä!
Jos tiellä kohtaat parven toisen, torju!»

Kävimme saattajamme varman kanssa
nyt äärtä tulipuna-kuuman kiehun,
min keskeltä nous huudot keitettyjen.

Näin kansaa, joka kulmiin saakka kastuu.

Kentauri suuri sanoi: »Valtiaita
he ovat, tahraamia veren, ryöstön.

He siellä huokaa vääryyttensä vuoksi:
niin Aleksander kuin Dionysius[53] julma,
Sisilialle joka tuskaa tuotti.

Ja otsa tuo, min tumma tukka peittää,
on Azzolinon;[54] tuo taas liinatukka
Obizzo Estin[55] on, mi murhattihin

poikansa käden kautta luonnottoman.»
Ma käännyin Mestariin. Hän virkkoi: »Tämä
nyt olkoon ensimmäisesi, ma toinen.»

Jäi tuonnempana seisomaan kentauri
taas lauman erään luo, mi saakka leukaan
kohosi hurme-huppelosta. Meille

hän varjon yksinäisen näytti, virkkoi:
»Tuo Herran[56] huoneess' sydämen sen pisti,
mi viel' on kunniassa Thames'in luona.

Näin sitten kansaa, jotka kuohun yli
kohosi paineen taikka vartaloineen,
ma niistä tunsin monta tuttavata.

Aleni vähitellen hurmevirta,
siks kunnes kastui jalat vain, ja siitä
ol' ylimeno meillä virran poikki.»

Kentauri virkkoi: »Niinkuin toisahalla
ain kuivuvan näät tulikuuman kuohun,
niin toisahalla alemmaksi aina

sen pohja painuu, sikskuin sinne tullaan,
miss' ijäisesti hirmuvalta huokaa
Oikeuden jumalaisen mukaan. Siellä

nyt Attilakin rangaistustaan kärsii,
kuningas hunnein, maiden vitsa kerran,
ja Pyrrhus.[57] Sextus; siellä kyyneleitä

tuon tulituskan ijäisesti itkee
Rinier Cornèton mies ja Rinier Pazzo,[58]
maanteillä jotka sotaa moista kävi.»

Hän kääntyi, yli kaahlamon taas kulki.

Kolmastoista laulu

Viel' ehtinyt ei virran poikki Nessus,
kun tultiin viidakkoon, miss' ollut tiestä
ei merkkiäkään. Lehvät siellä ei vihreet,

vaan tummanharmaat, sileät ei oksat
ojentuneet, vaan ryhmyiset ja rumat,

ei heelmät maukkaat, mutta myrkkypiikit.

Tiheiköt tuimat niin ei petojenkaan,
jotk' karttelevat maita viljeltyjä
välillä Cècinan ja Corneton.[59] Siellä

pesivät Harpyiat, nuo häijyt, jotka
tulevan turman enteин karkoittivat
Strofadein[60] luota kerran troijalaiset.

Leveät siivet, laajat sulkavatsat,
varpaissa kynnet, pää ja kaula naisen,
näin puissa oudoissa ne istuu, parkuu.

Oppaani lausui: »Ennen kuin käyt eespäin,
sa tiedä, että piirin seitsemännen
pyörässä toisess' olet, siinä pysyt,

hirmuisen kunnes hiekka-aavan huomaat.
Siks katso tarkkaan! Asioita olet
näkevä, joit' et uskois, jos ma kerron.»

Ma kaikkialta valitusta kuulin,
mut nähnyt ketään kun en vaikertajaa,
pysähdyin hämmästyen. Luulen, että

hän luuli minun luulevan nuo äänet
ääniksi vainajien, joita muka
takana puitten piili meidän vuoksi.

Siks Mestari: »Jos taitat lehvän jonkun
kasveista näistä, tyhjiin raukeneva
on aatos aivoissasi piileväinen.»

Ojensin käden silloin, oksan otin
isosta piikkipensahasta; runko
rupes huutamaan: »Mua miksi viillät?»

Ja oksa peittyin vereen ruskeahan,
taas huusi: »Miksi leikkelet sa mua?
Oletko kadottanut kaiken säälin?

Inehmot oltiin, pensahiksi tultiin;
kätesi olla sopis laupiaampi,
vaikk' oltais sieluja me käärmehien.»

Kuin tuores halko, jonka sytytetty
pää toinen on ja toinen huokaa, tippuu,
sihisten ilmaa, siitä lähtevätä,

niin kasvi katkonainen vuosi verta
ja sanoja yht'aikaa. Oksan heitin
ma siks ja seisoin niinkuin mies, mi pelkää.

»Oi, sielu loukattu», noin Viisas virkkoi,
»jos ennen, vain mun säkeistäni, voinut
hän ois sen uskoa, min nyt hän näki,

ei kättään ois hän sinuun satuttanut:
asia uskoton sai mun hänet
tekohon johtamaan, jot' itse suren.

Mut hälle virka, kuka olit, mainees
ett' uudistais hän, pahas lieventäen
maan päällä, jonne takaisin hän palaa.»

Ja runko: »Niin mua sulopuhees hurmaa,
ett'en voi vaieta; te älkää panko
pahaksi myös, jos pakinoimaan kiinnyn.

Avainta kahta Fredrik II:sen tahdon[61]
ma kerran pidin, käänsin keveästi,
sen sulkein, avaten, niin että kaikki

muut miltei poistin hänen neuvostostaan.
Virassa kunniakkaass' altis olin,
ett' unen kadotin ja hengen melkein.

Tuo portto,[62] jok' ei keisar-palatsista
irstaita koskaan käännä silmiänsä,
hovien turmio ja kansain kuolo,

mua vastaan sytti kaikkein muiden mielet
ja syttyneet Augustuksen taas sytti,
niin että kunniani murheeks kääntyi.

Mun sieluni, nyt ylenkatseen vanki,
mi luuli kuolon siitä päästäjäksi,
mua, oikeata, vastaan väärin teki.

Tään puuni kummain juurten kautta vannon,
ett' ollutuskon en herralleni
ma arvon-ansiokkahalle koskaan.

Ja maailmaan jos joku teistä palaa,
mun muistoni, mi vielä maassa makaa
kateuden lyömänä, hän kohottakoon.»

Oppaani hetken vartoi, lausui sitten:
»Hän koska vaikenee, sa aikaas käytä
ja kysy, mitä kuulla mielit lisää.»

Ma hälle: »Sinä hältä kysy sitä,
min luulet vielä olevan mun mieleen,
en itse voi: niin sääli valtaa minut.»

»Sidottu sielu», alkoi Mestarini,
»jos mies tuo täyttää pyyntös alttihihi,
sanonet vielä, kuinka solmitahan

inehmon henki noihin pahkapuihin.
Jos voit, myös virka, koskaan vapautuuko
ikeestä näiden jäsentensä kukaan.»

Puhalsi runko silloin tuulen tuiman,
mi ihmis-ääneks sitten muuttui, puhui:
»Vastaava olen lyhyesti teille.

Kun sielu itsens' irti ruumihista
vihassa riistää, siitä eroo, Minos
lähettää hänet kuiluun seitsemänteen.

Hän putoo metsään, miss' ei paikkaa varmaa,
vaan minne sattumalta sinkoo, siinä
hän itää siemenenä, kasvaa, versoo

vesaksi, piikkipensahaks. Harpyiat,
jotk' elää lehvistämme, tuskaa tuottaa,
mut iskee ikkunat myös tuskallemme.

Kuin muutkin, samme ruumiimme noutaa,
mut emme enää siihen pukeutua:
omata oikein ei, min itse hylkää.

Ne tänne tuotava on meidän; metsään
ruumiimme ripustetaan synkkään, kukin
varjonsa oman oksaan vihaisehen.»

Viel' ääntä rungon kuuntelimme, luullen
se että enempikin ilmoittaisi,
kun äkkihäly hämmästytti meidät.

Kuin se, mi villisian kohti saavan
ja ajoseuran paikaltansa näkee,
petojen ynnä puiden ryskeen kuullen,

kaks miestä vasemmalta, alastonta
ja raadeltua, ryntäävän me näimme
niin vinhasti, ett' eessä metsä halkes.

Huus etummainen: »Apuun, apuun, kuolo!»
Ja toinen, joka hitaammalta näytti,
huus: »Lano,[63] noin ei nopsat jalkas olleet

kalskeessa kalpain Toppon luona.» Sitten
hän, ehkä hengästynyt ollen, piili
pensaasen, itse puuksi tekeytyen.

Mut heidän takanansa piskit mustat
ja ahnaat metsän täytti juoksullansa
kuin ajokoirat, kahleistansa päässeet.

Ne hampain iski kätkeyneesen kiinni,
palalta pala hänet rikki purren,
jäsenet kurjat sitten kanssaan kantain.

Käteeni tarttui silloin Oppahani
ja johti mun luo pensahan, mi turhaan
veristen haavojensa kautta itki.

Puu puhui: »Jakob, Sant' Andrean miesi,[64]
mit' auttoi, oi, ett' turvasit sa minuun?
Mi mulla syy on elämäsi huonoon?»

Puun yli kumartuen Mestarini:
»Ken olet sa, mi moisten haavain kautta
valitat verin ynnä äänin haikein?»

Hän meille: »Sielut, oi, te näkemähän
satuitte tihutyön tään mulle tehdyn,
mi riistänyt näin kaikk' on lehvät multa!

Juurelle pensaas poloisen ne kootkaa!

Laps olin kaupungin,[65] mi Kastajahan
ens suoja-isäntänsä, Marsin, vaihtoi:

tää siksi sodalla sit' aina kiusaa.
Ja jos ei siinä, miss' on Arnon silta,
seisoisi enää Marsin patsas, turhan

työn tehneet ois ne kansalaiset, jotka
sen jälleen raunioista rakensivat,
kun Attila sen muurit maahan mursi.

Mut minä talostain tein hirsipuuni.»[66]

Neljästoista laulu

Niin rakkaus synnyinkaupunkiin mun valtas,
ma että heti poimin lehvät maasta
ja hälle annoin, min jo ääni sortui.

Tulimme rajalle nyt, missä toinen
eroopi kolmannesta pyörö; siellä
oikeuden kauhistava käyttö nähdään.

Asiat oudot oikein kertoakseni,
ma virkan, että kankahalle tultiin,
mi yhtään kasvia ei yllään kärsi.

Tuo murheen metsä ympäri sen saartaa
ja metsän saartaa kaivoshauta synkkä;
me pysähdyimme nummen äärtä liki.

Maaperä oli soraa kuivaa, nuivaa,
senkaltaista kuin olla maassa mahtoi,
min pintaa polki kerran Caton[67] jalat.

Oi, taivaan kosto, kuinka peljättävän
sun pitäis olla jokaiselle, joka
lukevi, mitä silmin siellä näin ma!

Näin siellä sieluin alastonten sarjat,
kaikk' itkemässä kurjuuttaan; ja näytti
kuin ollut kullekin ois eri laki.

Makasi maassa selällänsä eräät,
taas toiset kyyryllänsä istui, toiset
käveli lakkaamatta, taukoomatta.

Lukuisin lauma oli kävelijäin
ja pienin vaivoissansa makaavien,
mut herkin heillä kieli vaikerrukseen.

Tään yli hiekkameren satoi tulta
hitaasti, suurin hiutalein, kuin sataa
alpeilla lunta levätessä tuulen.

Kuin Aleksander kuumass' Intiassa
satavan näki sotajoukkons' yli

maan päällä vielä palavaisten liekkein,

min vuoks hän käskei sotilaansa maata
kovasti polkea, ett' yksitellen
tuliset lieskat jalan alla sammuis:

näin siellä lankes ikiliekki alas,
mi hiekan hehkutti kuin taula hehkuu
tulusten työstä, lisäten näin vaivaa.

Siell' lakkaamaton kävi kätten tanssi,
nuo kurjat milloin sieltä, milloin täältä,
kun tulta tuoresta pois karistivat.

Ma lausuin: »Mestari, mi kaikki voitat,
piruja noita paatuneita paitsi,
me jotka kohtasimme portin luona,

sa virka, ken on pitkä tuo, mi torju
ei tulta, tuimass' uhmassansa maaten,
kuin sade tää ei häntä korventaiskaan!»

Hän itse,[68] kuullen, mitä Mestarilta
häneestä kysyin, huusi: »Kuolemassa
ma sama oon kuin elämässä olin.

Zeus uuvuttakoon seppoansa, jolta
hän vihoissansa vaajan tuiman tempas,
mi minuun iski viime hetkelläni.

Hän muutkin yksitellen uuvuttakoon
ääressä Mongibellon[69] mustan ahjon,
noin huutain: 'Auta, auta, oi Vulcanus!'

niinkuin hän teki Flegran[70] taistelossa.
Mua vastaan iskeköön hän voimin kaikin,
iloa vaan hän ei saa kostostansa!»

Oppaani silloin voimakkaasti lausui,
moist' etten ennen häitä ääntä kuullut:
»Oi Capaneus, sun rangaistukses juuri

se on, ett' ylpeytes ei koskaan raukee.
Tuot' ilman raivoas ei vaiva mikään
riittäisi rankaisemaan mieles uhmaa!»

Suin vienommin hän mulle virkkoi: »Teban
kuningassaartajasta seitsemästä
tuo oli yks. Hän herjas Jumalata

ja vielä samaa herjamieltä näyttää.
Mut niinkuin hälle lausuin, uhman juuri
tuo miesi ansaitsikin rintanauhaks.

Mua seuraa nyt, ja varo, ettet jalkaas
asetta hietikolle hehkuvalle,
vaan aina tarkoin metsän äärtä poljet.»

Tulimme vaieten nyt siihen, missä
metsästä puro pieni pursuu esiin;
mua vielä pöyristää sen punaväri.

Kuin hetteestä Viterbon hersyy oja,
min veden portot keskenänsä jakaa,
niin yli hietikon tää virta vierii.

Sen pohja kivettynyt oli, samoin
sen rannat ja sen rantain töyräät; tuosta
ma huomasi sen paikaks ylimenon.

»Kaikesta, minkä näyttänyt oon sulle
senjälkeen kuin jäi meiltä taakse portti,
min kynnyks kielletty ei keltään ole,

niin merkittävää mitään nähnyt vielä
et silmilläs kuin puro tää sun eessäs,
mi yllään liekit kaikki sammuttavi.»

Nää sanat mulle lausui Oppahani.
Siks anoin, että tiedon yhtä runsaan
hän antais kuin jo antoi tiedonhalun.

»Keskellä merta maa on autioitu»,
hän puhui, »Kreta nimeltään, min päämies[71]
syytöntä vielä johti ihmiskuntaa.

On siellä vuori, muinoin virkistämä
purojen, puiden, nimeltänsä Ida;
nyt autio kuin jäännös entis-ajan.

Kehdoksi varmaksi sen Rea[72] kerran
valitsi pojalleen, ja kätkeäkseen
tuon itkut, käski huutaa, laulaa, soittaa.

Vuoressa seisoo pitkä, pysty vanhus,[73]
päin Damiataa[74] selkä, silmänluonti
päin Roomaa niinkuin kuvastintaan omaa.

Sen pää on kultaa hienoimpaa, sen rinta
ja käsivarret pelkkää hopeata,
muu vaskea taas varren haarautumaan,

siit' asti rautaa, paitsi että hällä
savesta oikea on jalka, johon
hän kovemmin kuin toiseen jalkaan nojaa.

Jokaisen osan, paitsi kullon, kautta
käy rako, josta kyynelitä tippuu;
ne kokoontuvat, luolan kovertavat

ja muodostavat laaksoon tähän juosten
joet Akeronin, Styxin, Flegetonin;
käy niiden kulku sitten kuiluun tuohon

ahtaasen, niissä loppuu alasmeno,
Kokyton muodostain; en sitä sulle
kuvailla tahdo, saat sen itse nähdä.»

Ma hälle: »Jos tuo joki juoksee tänne,
kuin kerroit, meidän maailmasta, miksi
se vasta näkyy tämän törmän alta?»

Hän mulle: »Tiedät, pyöreä on paikka,
ja joskin kauaksi jo tulut olet,
vasenta äärtä pohjaa kohti pyrkein,

et koko ympyrää sa käynyt ole;
siks sulle uusi joku jos on seikka,
sun tuost' ei tarvis hämmästyttä näyttää.»

Ma hälle vielä: »Mestari, miss' ovat
Lete ja Flegeton? Sa toisen sanot
tulevan kyynelistä? Mutta toinen?»

»Iloni ovat kysymykses kaikki»,
hän lausui, »vaan tuon punakuohu-virran
ois luullut vastaavan jo toiseen sulle.

Letenkin näät: et alangossa täällä,
vaan siellä, missä sielut peseytyvät,
kaduttu, poistunut kun syy on kaikki.»

Hän vielä virkkoi: »Nyt on aika meillä
tää metsä jättää. Seuraa jälkiäni,
tien antaa äyräs meille, jok' ei hehku,

ja jonka yllä tulihuurut sammuu.»

Viidestoista laulu

Nyt eespäin kovaa rantatörmää käydään,
sen ylle virran usma varjon heittää,
tulelta turvaten näin veen ja äyräät.

Kuin välillä Wissentin ynnä Brügger
patoja luovat flanderlaiset, että
pakenis meri sekä viihtyis vuoksi;

kuin Brentan varrella padovalaiset
suojaavat huviloitaan, linnojansa,
kesäisen Chiarentanan vuorivuolta;

myös täällä moiset oli muurit, vaikka
niin korkeiks, suuriks niit' ei tehnyt ollut
rakennusmestari, ken ollut liekään.

Niin kauas metsästä jo käyty oltiin,
sen paikkaa etten enää nähnyt oisi,
ma vaikka kääntynytkin oisin taapäin,

kun kohtasimme parven vainajia,
patoa käyvän; kukin katsoi meitä
kuin katsoo illan tullen toinen toistaan

kuun uuden kajastaissa taivahalta,
ja niin he tiukkaan meitä tähtäsivät
kuin sihtaa räätäli'-ukko neulan silmään.

Noin tyysti tunnusteltuaan mun tunsi

yks heistä, tarttui mua takinhihaan
ja huus: »Mi ihme!» Minä samaan aikaan

kuin kätensä hän mua kohden suuntas,
kasvoihin palaneisiin kiinsin katseen,
siks kunnes piirteet tulen turmelemat,

mua estäneet ei häntä tuntemasta.
Ja hänen puoleensa nyt kallistuen
ma kysyin: »Tekö täällä, Ser Brunetto?»[75]

Hän mulle: »Poikani, sa sallit ehkä,
ett' taapäin kääntyy kerallas Brunetto
Latini, antain ohi mennä jonon.»

Ma hälle: »Tuota teiltä pyydän juuri;
jos tahdotte, ett' istahdamme, teen sen,
jos vain tuo mies, mun Oppaani, sen sallii.»

Hän mulle: »Poikani, jos meistä joku
pysähtyy, saa hän sata vuotta maata
liekeissä tulen tuiman liikkumatta.

Siks eespäin käy: sua liepehestä pidän,
siks kunnes seurani taas etsin kurjan,
mi itkee ijäisiä turmioitaan.»

En tohtinut ma hänen luokseen alas,
vaan kuljin kumarassa törmän tietä
kuin mies, mi kunnioittavaisna astuu.

Hän alkoi: »Mikä sallimus sun johtaa
näin tänne alas, ennen kuolinpäivääs,
ja ken on hän, mi sulle tietä näyttää?»

Ma hälle: »Eksyin erämaahan tuolla
ylhäällä, elämässä kirkkahassa,
ma ennen kuin ol' ijän mitta täysi.

Mun siitä auttoi vasta eilis-aamu:
tää ilmestyi näät eteen eksynehen,
hän mua kotiin tätä tietä johtaa.»

Hän mulle: »Jos sa seuraat tähteäsi,
sataman saavutat sa kunniakkaan,
mikäli näin ma eloss' autuaassa.

Niin varhain jos en kuollut oisi, työhös
sua öisin vahvistanut, nähden, että
sinulle suopea niin Taivas oli.

Mut kansas oma,[76] paha, kiittämätön,
mi muinen Fiesolesta lähti, vieläi
sen vuorten kovan hengen kolkostama,

vihaava on sua hyväin töittes tähden;
ja syystä, sill' ei viikunoitten sulo
sovellu karun korpimetsän keskeen.

Sokeuden maine maailmass' on heillä,
he ovat heimo kade, ahnas, korska;

sa heidän tavoistansa puhdistuos!

Niin suuren kunnian suo Taivas sulle,
molemmat että puolueet sua isoo,
mut loitos jääpi raavaan suusta ruoho.

He olkoot itse heinä itsellensä,
Fiesolen karja syödä saa ei kukkaa--
jos joku kasvaa vielä heidän suossaan--

miss' elää jälleen pyhän Rooman rotu,
jällelle sinne silloin jäänyt, koska
pesäksi moisen pahuuden se tehtiin.»

Ma vastasin: »Jos täyttynyt ois toivo
jokainen tämän sydämen, te ette
viel' oisi ihmisluonnon ulkopuolia.

Ma muistan--ja se muisto nyt mun murtaa
kuvanne hyvän, rakkaan, isällisen,
kun eloss' ennen opetitte mulle

inehmon kulun kuolemattomuuteen.
Ma kuinka teitä tuosta kiitän, soipa
on kieleltäin, niin kauan kuin ma elän.

Mut mitä elämästäin ennustatte,
kirjoitan, kätken naista[77] varten, joka
sen selittää, jos hänen luokseen saavun.

Niin paljon sentään virkkaa voin ma teille,
jos omatunto vain ei vaivaa mua,
ma olen valmis joka kohtalohon.

Ei outo korvallein tuo ennus enää;
siks onnen pyörä pyöriköön kuin tahtoo
ja kuokka heilukohon peltomiehen!»

Mun Mestarini silloin taapäin kääntyi,
mua oikealta katsoi, lausui: »Hyvin
se kuuntelee, ken neuvon viisaan huomaa.»

Ma silti kuljin keskustellen kanssa
Brunetton, kysyin, ketkä tunnetuimmat
ja suurimmat ol' hänen seurastansa.

Hän mulle: »Hyvä tuntea on eräät,
toisista sopivampi vaieta on:
tarina pitkä, aika lyhyt. Tiedä

siis vain, ett' olivat he kaikki kirkon
ja kirjan miehiä, maan-mainioita,
mut kaikki saman synnin saastuttamat.[78]

Käy noiden kurjain kera Priscianus,[79]
Francesco d'Accorso myös, ja nähdä voisit,
niin likaiseen jos sulia oisi halu,

hänetkin,[80] jonka Arnon rantamilta
lähetti paavi luokse Bacchiglionen;
hän sinne jätti huonon miehuutensa.

Enemmän puhuisin, mut pitemmältä
en haastaa enkä käydä voi, kun uuden
nään nousevan taas hietikolta savun.

Tavata saa en sieltä saapuvia.
Mut sulle suositan _Tesoroani_,
ma jossa elän. Enkä muuta ano.»

Hän sitten kääntyi, juoksi pois kuin juostaan
viherjän viirin vuoksi kilpaa[81] pitkin
Veronan kenttää; eikä ollut näkö

hänellä häviön, vaan voiton saajan.

Kuudestoista laulu

Jo olin siinä, johon kuuluu pauhu
ens piiriin syöksyväisen veen kuin kuuluu
surina summa mehiläisten pesän,

kun kolmen varjon juoksull' eroavan
näin joukosta, mi eespäin kulki alla
tuon tuiman rangaistuksen rankkasateen.

Tulivat kohti, kaikki meille huutain:
»Sa seis! ken puvustasi päättäin näytät
olevan kaupungin tuon kehnon[82] lapsi!»

O, mitkä haavat jäsenissä heidän
näin uudet, vanhat, tulen syömät. Vieläi,
kun niitä muistan, sääli valtaa minut!

Oppaani kuuli heidät huutaviksi,
puoleeni kääntyi, lausui: »Varro, näille
sopivi meidän suoda kunniata.

Ja tulta jos vaan tuon ei paikan luonto
niin purkaisi, ma sulle mainitsisin:
paremmin sopis sun kuin heidän juosta.»

Kun pysähdyimme, alkoivat he jälleen
tuon vanhan virren, kunnes päästen liki
he rattaan rakensivat askelistaan.[83]

Kuin vaanii otetaan ja voittoansa
öljyiset, paljaat painijat, siks kunnes
heill' alkaa iskut ynnä vasta-iskut,

näin pyörien he kukin katsoi minuun,
niin että kaula aina kääntyi suuntaan
päinvastaiseen kuin jalat. Yksi virkkoi:

»Hätämme, tien tään auhdon luoma, sekä
näkömme häijy, alaston jos meitä
ja pyyntöjämme saa sun halveksumaan,

maineemme mieles taivuttakoon, että
sanoisit, kuka oot, kun kuljet jaloin
elävin Tuonen maata turvallisna.

Hän, jonka jälkiin näät mun polkevaksi,
paljaana, hapsin palanein mi hyppii,
on ollut ylhäisempi kuin sa luulet.

Gualdradan[84] hyvän pojanpoika oli,
nimeltä Guido Guerra,[85] maailmassa
suurtöitä miekoin hän ja miettein teki.

Tää toinen, vierelläin mi hietaa polkee,
on Tegghiaio Aldobrandi,[86] ääntä
min vielä tulis kansain kunnioittaa.

Ja minä, joll' on sama vaiva, olin
Iacopo Rusticucci:[87] vahingoittaa
mua varmaan enin nurja puolisoni.»

Tulelta turvassa jos ollut oisin,
ma heidän luokseen alas oisin syössyt,
ja luulen, oisi sallinut sen Opas.

Mut koska kärventynyt, korventunut
tuoll' oisin, voitti pelko tahdon hyvän,
mi vaati mua syleilemään heitä.

Niin virkoin: »Tuska eikä halveksunta
tilanne piirsi niin mun mieleheni,
se että myöhään sieltä haihtuu, heti

kun mulle äsken lausui Mestarini
sanoja, joista päättää saatoin, että
näkisin täällä teidän arvoisia.

Laps olen synnyinkaupunkinne, aina
nimenne kunnioitetut ja työnne
ma kuullut, maininnut oon rakkaudella.

Yön piirit jätän, oikean tään Oppaan
lupaamat heelmät hyvät poimiaksein,
mut ensin tie maan keskukseen on mulla.»

»Nimessä sielusi», hän mulle lausui,
»mi kauan johtakoon sun jäseniäs,
ja maineesi, mi jälkees loistakohon,

sa virka, viipyvätkö vielä meidän
maassamme uljuus, jalous kuin ennen
vai kokonaanko siirtyneet on sieltä?

Näät Wilhelm Borsiere,[88] äsken tullut,
mi tuolla kumppaneimme kanssa kulkee,
kiduttaa meitä tuosta kertomalla.»

»Uus kansa ynnä äkkirikkaus ovat,
Firenze, häijyks, ylimieliseksi
niin tehneet sun, sa että itse itket!»

Näin kasvoin kohotetuini huusin. Uskoi

nuo kolme vastanneen mun heille, katsoi
kuin toistaan katsotaan, kun totuus kuullaan.

He vastasivat: »Jos on yhtä helppo
sun aina muita tyydyttää, mies olet
miekkoinen vapaa-puheisuudessasi!

Pimeät nää jos paikat kerran jätät
ja palaat alle kauniin tähtitaivaan
ja sull' on ilo virkkaa: olin siellä,

sa meistä kerro joskus kansan kuulla.»
Nyt piirin murtaen he pakenevan
kuin siivin eikä jaloin nopsin näytti.

Niin pian ei ois virkkaa voinut: amen,
kuin pois he riensivät. Siks Mestarini
myös sopivaksi katsoi lähdön meille.

Ma seurasin; ja hetken käytyämme
niin läheltä jo virran pauhu kuului,
ett'ei ois puhettamme erottanut.

Kuin joki tuo, mi juoksevi Monvison
juurelta ilmoja päin itäisiä
vasenta viertä Apenninein, jonka

siell' ylhäällä on nimi Acquacheta,
mi sitten vaipuu alangolle, toisen
jo nimen saavuttaen Forlin luona:

San Benedetton yläpuolia syöksyy
jylisten alas alppijyrkännettä,
tuhanten turva joss' ois olla voinut.

Niin kuului pauhaavan se tiemme päässä:
punainen, pystysuora vetten vyöry,
mi kohta kuuroks oisi korvan tehnyt.

Mull' oli köysi[89] köytty uumenillein,
ma jolla joskus pedon kirjokarvan
lien pyytää aikunut: sen kokonansa

kun olin vyöltäni ma irroittanut
Oppaani määräyksen mukaan, hälle
ojensin sen ma niinkuin kootun kimpun.

Sivulle oikealle käännähtäen
hän hiukan taantui äyrähältä, heitti
sen alas kuiluun ankaraan. Ma sanoin

näin itselleni: Mahtaa merkki uusi
tää aiheuttaa uuden ihmehenkin,
kun mestari noin silmin seuraa sitä.

Ah, kuinka varovainen olla tulis
seurassa niiden, jotk'ei ainoastaan
tekoa nää, vaan mietteen salaisimman!

Hän mulle virkkoi: »Mitä varron, pian
on nouseva, ja mitä aatoksesi

nyt aavistaa, sun silmäs nähdä saavat.»

Totuutta, joka valheen kasvot kantaa,
inehmo huulin kiintein säilyttäköön,
häpeä syytön koska tuosta tulee.

Mut minä vaieta en voi; ja kautta
tään kirjan säkeiden, jos eivät ehkä
ne vaille kestävä jaa suosiota,

lukija, vannon, että näin ma hahmon,
sydäntä uljaintakin säilyttävän,
siin' uivan halki ilman paksun, mustan,

kuin mies, mi mereen mennyt päästämähän
on ankkuria, joka kiinni riuttaan
tai muuhun tarttunut on, pintaan pyrkii

pään oikaisten ja jalat kokoon vetäin.

Seitsemästoista laulu

»Kas siinä hirviö[90] tuo huippuhäntä,
mi vuoret nousee, murtaa muurit, aseet,
kas, siinä hän, mi saastuttaa maanpiirin!»

Näin Oppahani mulle virkkoi: viittas
petoa saapumahan äärimmälle
äyräälle, päähän tiemme marmorisen.

Ja vilpin kuva saastainen tuo tuli,
kohotti ylös pään ja vartalonsa,
mut hännän jätti alle rannan raisun.

Sill' oli kasvot miehen rehellisen,
niin hyvänsuopa yläpuolen pinta,
mut muulta kaikeltaan se käärme oli.

Käpälat karvaiset ol' olkaan asti
ja rinta, selkä sekä kirjokyljet
ryhmyiset ynnä kilpisuomuksiset:

ei värikkäämmiin kuteet, loimet kulje
tataarien, turkkilaisten kankahissa,
ei moista kutonut myös lie Arakne.

Kuin ruuhet usein rantamalla viruu
puoleksi veessä, maalla toinen puoli;
kuin virransuilla Saksan syömärien

majava istuu kalanpyynnissänsä;
niin peto ilkeä tuo pysytteli
äyräällä paatisella hiekka-aavan.

Sen häntä tyhjyydessä kiemurteli
kivertäin ylös myrkkyyhaarukkaansa,
hän jolla iskee skorpionein tapaan.

Oppaani lausui: »Tiemme kaarrettava
nyt meidän tästä tuonnepäin on, missä
viruvi, vartovi tuo vilpin peto.»

Astuimme alas äärtä oikeata
askelta kymmenkunta, pitkin törmää,
näin tulta ynnä hiekkaa välttääksemme.

Sen luokse tultua ma hietikolla
näin jonkun matkan päässä ihmisiä,
jotk' istui liki kuilun jyrkännettä.

Oppaani lausui: »Että täyden saisit
sa tiedon tästä suppilosta, mene
ja katso, mik' on olomuoto heillä.

Mut puhees heidän kanssaan lyhvet olkoot!
Sill'aikaa haastan pedon kanssa, että
se meille myöntäis vahvat hartiansa.»

Näin vielä kielekkeelle viimeiselle
tään piirin seitsemännen, missä suku
tuo synkkä istui, aivan yksin menin.

Pusertui tuska heidän silmistänsä,
he sieltä täältä käsin torjuella
kokivat tulta ynnä hiekkaa kuumaa.

Kesällä koirat tekevät myös samoin
jalalla taikka kuonollaan, kun heitä
purevat kirput, kärpäset ja paarmat.

Eräiden kasvoja nyt katsoin heidän,
tuon tulen tuskallisen kalvamien;
en ketään tuntenut. Mut ripustetun

näin kunkin kaulaan kukkaron, min väri
ja merkki kullakin ol' erikoinen;
näkyivät silmin nauttivan he siitä.

Kun tuossa tutkin, sattui silmähäni
keltainen kukkaro, min päältä kuva
sininen siinsi jalopeuran.[91] Eespäin

kun tuosta katseheni käänsin, toisen
näin veripunaisen ja siihen hanhen
kuvatun, valkeamman norsunluuta.

Ja yks, min valkolaukku kantoi kuvaa
sinisen, tiineen emäsian, lausui
minulle: »Mitä teet tään kuilun yössä?

Käy pois! Mut koska vielä elät, tiedä,
on naapurini mun, Vitaliano,
sijansa saapa tässä vierelläni.

Firenzelaisten kesken padualaisna
täss' istun, kuulen, kuinka korvahani
he huutaa: Tulkoon ylin valtaherra,

min kukkaross' on pukin kolmen kuva!»
Hän siinä suuta mursi, kieltä näytti
kuin härkä, joka kuonoansa nuolee.

Mut minä, etten viipymällä mieltä
sen pahoittais, mi nopsa olla käski,
palasin luota varjoin uupuneiden.

Oppaani kohtasin, mi pedon julman
selässä istui jo ja virkkoi mulle:
»Nyt ole uljas, tässä ei pelko sovi!

Käy kulku alas moista porrastietä:
sa eteen nouse, minä keskell' istun,
ettei se pyrstöllään sua vahingoittais.»

Kuin mies, mi kuumeväristysten tulon
jo tuntee, jonka kalpenee jo kynnet
ja joka vapisee, kun varjon näkee;

niin minä kuullen sanat nuo. Mut niiden
myös uhka sai mun häpeemään, mi tunne
rohkaisee orjan isäntänsä eessä.

Ma istuin hartioille hirmuisille
ja tahdoin sanoa: »Mua kiinni pidä!»
mut kieleni ei totellut kuin luulin.

Mut hän, mi auttanut mua aikaisemmin
hädässä oli, heti noustuani
lujasti kädellään mun vyötti, tuki.

Ja virkkoi: »Geryon, nyt lähde matkaan!
Hitaasti laskeu, laajoin kaartein, muista,
ett' outo on nyt sulia kuorma kantaa!»

Kuin pursi, joka taapäin tyrkätähän
rannasta ensin, niin hän lähti; sitten
kun tunki vapaa olevansa, käänsi

hän hännän sinne, miss' ol' ennen rinta,
ja käytti sitä lailla ankeriaan
kämpälin kaksin ilman halki soutain.

En luule, että pelko suuremp' oli,
Phaëton[92] koska päivän ohjat jätti,
min vuoksi vielä taivaankansi palaa;

ei myös, kun vahan sulaessa raukka
Ikarus[93] tunki siipein irtautuvan
ja isä hälle huus: On turma eessä!

kuin pelkoni nyt nähdessäin, ett' tyhjyys
mua kaikkialta ympäröi ja kaikki
silmistä häipyi, paitsi selkä pedon.

Hitaasti laskeuu se, uiden vitkaan
ja loivin kaartein; huomaa tuost' en mitään,
vain että alhaalta mua vastaan tuulee.

Jo oikealta kuulin vetten kuohun

allamme ukkosena jymisevän;
kumarsin päätä sinne katsoaksein.

Pelästyin kuilua nyt kaksin verroin,
tulua näin ja valitusta kuulin,
vavisten ojentausin taas ma taapäin.

Näin sitten--mit' en ollut ennen nähnyt--
kuink' alas kaartein kuljettiin ja eri
tahoilta kuinka näkyi suuret kauhut.

Kuin haukka kauan ollut lentimillään,
mi nää ei lintua, ei houkutinta,
saa metsästäjän sanomaan: Sa painut,

ja vaipuu sinne, mistä nousi nopsaan,
sataisin kaartein, istuu isännästään
etäälle uupuneena, tympeänä;

Niin Geryon myös meidät maahan laski
juurelle jyrkän ryhmyriutan, sitten
kun näki meistä päässehensä, kiiti

pois niinkuin nuoli, jonka jousi viskaa.

Kahdeksastoista laulu

On paikka helvetissä, Malebolge,
kivestä tehty, teräsharmaa, niinkuin
myös kalliotkin, jotka saartaa sitä.

Tuon kentän pahan keskuksessa juuri
syväanne laaja, synkkä ammottavi;
sen rakenteen ma kohdallansa kerron.

Se vyöhyke, mi jää kuin renkahaksi
välille syvänteen ja vuoriseinän,
jaettu kymmeneen on uurtehesen.

Kuin siellä, missä muurein suojaks linnaa
alati uudet vallihaudat kaartaa,
on paikan muoto, silmään sattuvainen,

sen mukaisen myös kuvan tarjoo tämä.
Ja niinkuin moisten linnain kynnyksiltä
vie pienet sillat rantaan äärimmäiseen,

niin täällä kallioiden alta johti
kiviset polut poikki muurein, hautain
luo syvänteen, ne johon päättyy, katkee.

Tää oli paikka, johon meidät jätti
Geryon; Runoniekka kulkemahan
vasenta puolta läks, ma jäljessänsä.

Näin oikealla uutta surkeutta
ja uudet vaivat, uudet kiusanhenget,

joit' oli ensi kuilu tulvillansa.

Pohjalla syntiset nuo alastomat
tulivat toista puolta vastahamme,
taas toista myötämme, mut nopeammin:

kuin roomalaiset Riemuvuonna[94] sillan
jakoivat kansan vuoksi kahteen osaan,
niin että toista puolta toiset kulki

päin linnaa Angelon--ne, joilla matka
vei kirkkoon Pyhän Pietarin--ja toiset
sivua toista vuorta kohden kävi.

Molemmin puolin kuilunpohjaa synkkää
pirujen pieksävän ma sarvekkaiden
näin heitä takaa vinhoin raippavitsoin.

Ah, kuinka heiltä sääret nopsaan nousi
jo ensi iskulla! Ei toista eikä
kolmatta kukaan jäänyt vartomahan.

Näin käydessäni yhteen syntisistä
katseeni kiintyi, ja ma virkoin heti:
»En tuota varmaan näe ensi kertaa.»

Siks viivähdin ma häntä tunteaksein,
pysähtyi lempeä myös Saattajani
ja salli, että hiukan taapäin käännyin.

Salata kasvonsa tuo raipan-saaja
koetti maahan katsomalla, mutta
ma hälle virkoin: »Sa, mi painat katsees,

jos piirteet kantamas ei väärät liene,
oot Venedico Caccianimico.[95]
Mut mistä kirpeä tää kipu sulle?»

Hän virkkoi: »Tuota mielelläin en kerro,
mut kirkas kielesi mun pakottavi
muinaista muistamahan maailmaani.

Ma olin se, mi kaunihin Ghisolan
sain myöntymään Markiisin lemmenteleikkiin,
kuin tuosta kertoneekin tuhina taru.

Tääll' yksin itke en bolognalaisna:
päinvastoin paikka tää niin täys on meitä,
ett' enemmän ei kiau murtehemme

välillä Savenan ja Renon virtain.
Jos tuosta todistusta tahdot tarkkaa,
palauta mielees ahneutemme muisto.»

Näin hänen haastaessa, selkään häntä
löi piru vitsallaan ja virkkoi: »Eespäin,
sa parittaja! Tääll' ei naisten kauppa!»

Ma jälleen liityin seuralaiseheni.
Tulimme askelilla muutamilla
nyt kielekkeelle kallioisen rannan.

Sen päälle helposti me kiipesimme
ja käyden oikeaan sen harjaa pitkin,
ijäiset jätimme nää kauhun kuilut.

Kun siihen päästiin, missä paasipolun
on alla aukko käydä ruoskittujen,
Oppaani lausui: »Varro, että silmääs

sattuisi muoto näiden muiden kurjain,
sa joiden kasvoja et vielä nähnyt,
kun kanssamme he samaa suuntaa kulki.»

Portaalta ijäiseltä katselimme
jonoa toista, meitä kohden käyvää,
samalla tapaa raipoin rangaistua.

Mun kysymättä hyvä Mestarini
nyt lausui: »Katso, kuka suuri tulee,
mi tuskassaan ei itke kyyneltäkään!

Näöltä kuink' on kuningas hän vielä!
Hän lason on, jot' uljuus, lempi johti,
Kolkiista kerran viemään kultataljan.

Hän kulki ohi Lemnos-saaren, jossa
sen naiset rohkeat ja julmat oli
jokaisen miehenpuolen surmannehet.

Hän siellä sanoin sekä elein siroin
Hypsipylen, tuon neidon nuoren, petti,
mi itse ensin petti[96] naiset saaren;

ja jätti immen yksin, raskahana.
Syy moinen hälle moisen tuskan tuottaa
ja tuska tuo on myös Medean kosto.

Käy hänen kanssaan kaikki viettelijät.
Tää tieto asukkaista ensi kuilun
ja heidän rikoksistaan riittäköhön!»

Nyt oltiin siinä, missä ahdas kuja
käy ristiin toisen kivisillan kanssa
ja siitä kaartuu kaaren toisen muotoon.

Näimme kansaa siellä kuilun toisen,
jotk' ähkyy, korskuttavi kuonoansa
ja itseänsä iskee käsin omin.

Sen äyräät home peitti, synnyttämä
alhaalta kohoavan kolkon huurun,
mi silmän niinkuin nenänkin on kiusa.

Niin syvä on sen pohja, ettei sinne
voi nähdä nousematta kaaren selkään,
miss' uloin kallion on kieli. Tuonne

tulimme, näin ma kuilun pohjan täynnä
sukua, uppoovata saastaisuuteen,
min laatu oli niinkuin ihmislantaa.

Mun tuota silmin tutkiessa, yhden
pään näin niin likaisen, siit' ettei päättää
oliko mallikko vai pappi, voinut.

Hän mulle huusi: »Miks niin ahnahasti
mun enemmän kuin muiden tilaa tarkkaat?»
Ma hälle: »Siksi, että muistan sinut,

sun oli silloin hiukses kuivat, oothan
Alessio Intermini,[97] Luccan miesi;
siks sua enemmän kuin muita katson.»

Hän mulle silloin, lyöden otsaluutaan:
»Mun tänne upottivat mairitukset,
jost' ei tää kieli koskaan saanut kyllin.»

Nyt lausui Mestarini: »Hiukan eespäin
ojenna kasvosi, ett' oikein nähdä
voit silmilläs tuon porton pörrötukan

ja hänen irstaan olentonsa; kynsin
likaisin ruumistaan hän ruopii, milloin
käy kyyryhyn ja milloin pystyyn nousee.

Thais[98] hän on, tuo irstas, lemmitylleen
mi lausui, kysyvälle: 'Suurta saanko
kiitosta lahjastain?'--'Ah, ääretöntä!'

Ja tämä riittääköhön silmillemme.»

Yhdeksästoista laulu

Oi Simon Magus,[99] oi sun kurja joukkos,
te, jotka taivaan tavaraa[100]--min olla
hyvehen morsion vain pitäis--myötte,

hopean portoks ahnahasti kullan!
Nyt teidän häpeänne julki soikoon,
näät teidän paikkanne on kolmas kuilu.

Seuraavan haudan keskikohtaan tulleet
olimme siihen, missä paasisilta
syvyyden päällä pystysuoraan nousee.

O, Kaikkiviisaus, kuink' on suuri taitees
taivaassa, maassa, helvetissä vielä
kuink' oikein voimas kaikki jakaa, säätää.

Näin kuilun seiniä ja pohjaa pitkin
tuon tumman kiven poratuksi reikiin,
kaikk' yhtä laajat, yhtä ymmyrkäiset.

Ei pienemmät, ei suuremmat ne olleet
kuin kauniin San Giovannin[101] templin kolot,
paikaksi kastajien tehdyt sinne.

Niist' yhden mursin, joku vuosi sitten,

kun siihen hukkaa ol' lapsi muudan;
ja minkä kerron nyt, se uskottakoon.

Jokaisen kolon suusta pisti esiin
syntisten jalat ynnä sääret, pohkeet;
muu kaikki piili reikään pistettynä.

Paloivat kunkin jalkapohjat tuosta,
nivelet nykki niin, ett' oisi varmaan
katkennut siinä side, vitsasköysi.

Kuin öljyttyjä esineitä liekki
vain päältä syö ja pinnalt' äärimmältä,
niin heitä kantapäistä varpaan-neniin.

»Ken tuo on, Mestari», ma lausuin, »muita
enemmän joka vääntelee ja potkii
ja jota punaisin myös liekki kalvaa?»

Hän mulle: »Jos sa tahdot, että kannan
sun tuonne alas, miss' on törmä loivin,
hän itsestään ja synneistänsä kertoo.»

Ma hälle: »Mik' on mielees sun, on munkin.
Sa herra oot ja tiedät, ett'en eroo
sun tahdostas, myös tiedät, mit' en sano.»

Tulimme harjalle nyt neljännelle,
käännyimme vasempaan, ja kuilunpohjaan
astuimme ahtahasen, reiäkkääsen.

Mua Mestarini lantehellaan kantoi
ja saattoi aina reiän suulle, josta
tuon oudon tuska säärin sätkyi ilmi.

»Ken kurja lienetkin, mi päälläs seisot
kuin paalu, maahan upotettu, siinä»,
ma hälle haastoin nyt, »jos voit, niin puhu?»

Kuin munkki, murhamiestä ripittävä,
min kutsuu kuolemata viivyttääkseen
tää ääreen kuoppansa, ma tuossa seisoin.

Hän huusi:[102] »Bonifacius, tääll' ootko,
sa ootko, Bonifacius, jo täällä?
Siis erehtynyt kolme vuott' on ennus?

Noin nopsaan kyllästyitkö rikkauteesi,
min vuoksi peljännyt et neittä pyhää
sa pettää etkä raiskata myös häntä?»

Niin olin kuin on mies, mi ymmärtele
ei vastausta hälle annettua,
vaan häpee eikä virkkaa taida mitään.

Vergilius lausui silloin: »Sano, sano,
ett'et sa ole miksi hän sun luulee!»
Ja minä haastoin määräyksen mukaan.

Nyt jalat kurjan koukistuivat aivan,
hän äänell' itkevällä, huokaellen

noin virkkoi: »Mitä pyydät siis sa multa?

Jos tietää tahdot niin, ken olen, että
tuon rannan raisun astunut oot alas,
sa tiedä, kannoin paavin viittaa kerran.

Orsini olin, poika karhun, ahnas
niin vuoksi heimoni, siell' että kultaa
kokosin, täällä itse jouduin säkkiin.

Jo pääni alle painuneet on toiset
edeltäjäni simonian orjat;
tään purnun aukeamaan puristuivat.

Mun sinne alas myös on matka, koska
hän saapuu, joksi sua luulin äsken,
kun kysymyksen pikaisen tuon tein ma.

Mut kauemmin jo tässä seison päällän
ja poltan jalkojani kuin hän jaloin
punaisin paistuva on paikassani.

Näät hänen jälkeensä on laiton paimen[103]
länneestä saapuva, syin saastaisemmin,
mi meidät molemmat maan alle peittää.

Uus on hän Josua, Makkabeen miesi:[104]
kuin tällä kuninkaansa armo oli,
niin hällä suojeus Ranskan hallitsijan.»

En tiedä, lienkö liian nopsa ollut,
kun hälle vastasin vain tähän tapaan:
»Siis virka, kuinka paljon rahaa pyysi

Pyhältä Pietarilta Herra meidän,
tään käteen avaimensa uskoessaan?
Hän varmaan tuota vaati vain: _Mua seuraa_!

Ei Pietari, ei muutkaan Matteukselta
veroa vaatineet, kun arvan kautta
tää sijan sai, mi petturin ol' ennen.

Jää tänne, oikea on rangaistukses!
Ja hyvin kaitse pahoin koottu rahas,[105]
mi rohkaisi sun riitaan Kaarlen kanssa.

Ja ellei estäisi mua kunnioitus
avainta ankarinta kohtaan, jota
sa kannoit elämässä kaunoisessa,

käyttäisin kieltä vielä kirpeämpää;
näät ahneutenne on maanpiirin murhe,
te hyvät polkein kohotatte huonot.

Evankelista teit' on tarkoittanut,
te paimenet, kun näki vetten päällä
hän ruhtinaiden porton istuvaksi:

tuon saman, joka seitsenpäisnä[106] syntyi,
sai mahdin kymmensarvisen, niin kauan
kuin miehellensä mieluinen ol' hyve.

Te Jumalaksi tehneet ootte rahan,
kurjimmat ootte kuvain kumartajat:
pakana yhtä palvelee, te sataa.

Ah, Constantinus, pahaa kuinka paljon
perusti, kääntymykses ei, vaan lahjas,
tuo saama ensimmäisen rikkaan paavin!»

Mun moista virttä vierittäissä hälle,
hän kovin jalkapohjiansa potki
vihasta taikka omantunnon syystä.

Ma luulen, että mielellänsä kuuli
nuo sanat Mestari, niin tyydyttävän
puheeni vakaa näytti piirteitänsä,

Hän sitten käsin kaksin tarttui minuun,
mun nosti ryntäilleen ja kantoi ylös
taas tietä, äsken alas astumaansa.

Väsynyt ei mua hoivaamaan hän ennen
kuin kaaren kukkulalla, neljänneltä
mi päälle viidennen vie harjantehen.

Sievästi siihen laski taakan rakkaan,
varoen, vuoksi törmän tuiman, jyrkän,
jot' tuskin pukki oisi nousta voinut.

Ja siitä toinen alho mulle aukes.

Kahdeskymmenes laulu

Uus vaiva uudet säkeet vaatii multa
ja laulun kahdenkymmenennen tätä
ens virttä, joka kirotuista kertoo.

Jo vallan valmis olin katsomahan
ma kuiluun, allani mun ammottavaan,
mi kyynelistä tuskaisista tulvi.

Näin kansaa syvänteessä pyöreässä
ma käyvän ääneti ja itkein, kuten
käy hautasaatot maailmassa meidän.

Alemma katsoin, kunkin hahmo näytti
kuin iki-ihmeen kautta vääntyneeltä
leuasta asti varren alkamahan:

päin lanteita näät kasvot heillä katsoi
ja taapäin heidän käydä täytyi, koska
evätty heiltä oli nähdä eespäin.

Kenties halvaus noin nurinkurin
voi jonkun vääntää väkivalloin, vaikka
en tuota nähnyt ole enkä usko.

Lukija, hyödykses jos Luoja kirjan
tään kätees suo, sa arvaa itsestäsi,
saatoinko kuivin katsein nähdä tuota,

kuvamme kuolevaisen vääntyneenä
kun näin ma niin, ett' isku silmiensä
rakoa pitkin peräpuolen kastoi.

Ma totta itkin, kiven kielekkeeseen
nojaten kovaan, kunnes saattajani
noin virkkoi: »Ootko niinkuin muutkin houkat?

Tääll' elää sääli olla säälimättä.
Ken syyllisempi on kuin se, ken suree
oikeuden jumalaisen voittotöitä?

Pääs nosta pystyyn, miesi nää min alla
maa aukes eessä Teban kansan silmäin,
ja kaikki huusivat: 'Sa minne syöksyt

Amphiaraus?[107] Miksi taiston jätät?'
Mut laannut ei hän vierimästä ennen
kuin luona Minoksen, mi kaikki korjaa.

Kas, kuinka rintanaan hän selkää käyttää:
kun liian kauas eespäin nähdä tahtoi,
hän taapäin katsoo nyt ja taapäin astuu.

Nää myös Teiresias,[108] min muoto muuttui,
kun naisen hahmon sai mieshahmon sijaan
ja jäsenet hän kaikki toiset aivan.

Ja vasta sauvall' lyötyänsä noita
käärmettä kahta, yhteen kääriynyttä,
sai Teiresias miehuutensa jälleen.

Tuo, jonka selkä päin on vatsaa hänen,
on Aruns Lunin[109] vuoristosta, missä
Carraran miesi laaksonpohjaa kyntää.

Valkoisten marmorpaatten keskell' asui
siell' luolassaan hän, josta nähdä laajan
hän meren voi ja taivaan tähtikirjat.

Ja tuo, mi nännejänsä, joit' et näe,
hajalle päässein hapsin peittää, kääntäin
pois meistä kaiken, missä karva kasvaa,

on Manto,[110] joka maata monta kulki
ja sitten siihen jäi, miss' synnyin minä;
sanella tuosta hiukan mielin sulle.

Kun kuollut häitä oli taatto, koska
kaupunki Bakkos-jumalan ol' orja,
hän kauan harhaeli maailmalla.

Italiassa ihanass' on järvi,
juurella alpein, jotka sulkee Saksan
Tirollin linnasta: Benaco on se.

Tuhansin lähtehin, Penninon päältä,

välillä Valcamonican ja Gardan
veet pursuu, jotka jäävät järveen tähän.

Keskellä sen on paikka, jossa piispat
Trientin, Brescian ja Veronan yhteen
vois tulla siunaamahan piiriänsä.

Varustus vahva, kaunis on Peschiera,
tuo torjuu Bresciaa sekä Bergamoa,
miss' alimpana ranta kaartuu. Sinne

veet järven liiat kaikki virtaa, joita
ei jaksa säilyttää Benaco, juosten
jokena sitten kautta kukkaniittuin.

Mut heti vierimään kun laine lähtee,
Benaco ei, vaan Mincio on sen nimi
Governoon saakka, missä Po sen nielee.

Alangon kohtaa alkujuoksussansa,
nevaksi aukee, suoksi suurentuvi,
suvisin ilman epäterveen huokuu.

Vaelsi impi hurja tuosta, näki
suon keskellä hän kaistan maata kovaa,
asumatonta, auran käymätöntä.

Jäi sinne, välttääksensä ihmisseuraa,
hän orjineen ja taikatemppuineensa
ja eli siellä, siks kuin kuolo saapui.

Inehmot, jotka ympärillä hajan
asuivat, kokoutuivat paikkaan, minkä
suomuuri turvas joka suunnan saartain.

Kaupunki nousi vainaan kunnahalle,
ja ensi keksijänsä mukaan, ilman
muut' arpaa, mainittihin Mantovaksi.

Enempi kansaa oli siinä ennen
kuin Pinamonte[111] Casalodin petti,
tuon houkan, viekkahalla neuvollansa.

Siks sulle kerron näitä, että koskaan
jos kuulet toisin maani syntytarun,
sen valhe totuutta ei vahingoittais.»

Ma hälle: »Mestari, sun sanas ovat
minulle varmat niin ja luotettavat,
muut ett' on hiiliä vain sammuneita.

Mut sano mulle, samoojista noista
erota etkö ketään mainittavaa,
näät moista vaan nyt mieltii aatokseni.»

Hän mulle: »Tuo, min leukaparta hajoo
ruskeille hartioille, augur' oli
ajalla, jolloin Kreikka miehist' tyhjä,

niin oli että joku jäi vaan kehtoon.
Hän Kalkaan kanssa määräs hetken hyvän

Auliissa päästää ensi laivatouvin.

Nimeltä ol' Eurupylus[112] hän; laulaa
Runoni ylväs jossakin myös häntä,
kuin tiedät sa, mi kauttaaltaan sen taidat.

Tuo toinen, lanteiltaan niin laiha, oli
Mikael Scotus,[113] jolle outo mikään
ei ollut temppeu velhotaidon turhan.

Tuo on Guido Bonatti,[114] tuo Asdente,
min mieli nyt ois pikilankaan, nahkaan,
mut joka myöhään täällä katuu. Kurjat

nuo naiset nää myös, jotka jätti neulan
ja värttinänsä tullen taitureiksi
ja tehden pahaa yrtein ynnä kuvin.

Nyt eespäin käyös, sillä Kainin tähti[115]
rajalla seisoo pallonpuoliskoiden
jo merta koskettain Sevillan alla,

ja viime yönä täys jo kuudan oli;
sen varmaan muistat, sill' ei vahingoksi
kuu sulle ollut syvyydessä korven.»

Noin puhui hän, me astuimme sill'aikaa.

Yhdeskolmatta laulu

Sillalta sillalle näin haasteloissa,
joit' ei mun Näytelmäni laulaa mieli,
tulimme kaaren kukkulalle, jääden

syvyyttä uutta Malebolgen ynnä
tuon turhaa vaikerrusta katsomahan;
se mulle synkkää synkemmältä näytti.

Kuin Venezian veistämöllä talvin
tulinen, sitkas piki kiehuu, jolla
taas kiinnitetään haahdet haurastuneet,

merille kelpaamattomat, ja toinen
sill'aikaa uutta laittaa, toinen korjaa
sivuja laivan paljon-purjehtineen;

ja yksi keulaa, toinen kokkaa takoo,
tuo tekee airoja, tuo köyttä vääntää,
tuo pikkupurjetta, tuo suurta parsii;

niin tuolla alla tiivis tahdas kiehui,
ei tulen voimasta, vaan Luojan parskuin
partaille, tahmistuen joka kiveen.

Näin sen, mut nähnyt siitä en ma muuta
kuin kuplat, jotka pintaan kuohu nosti,
ja kuinka kauttaaltaan se nous ja vaipui.

Kun tuota tarkasti ma katsoin, Opas
minulle huusi: »Varo itseäsi!»
ja pois mun tempas siitä, missä seisoin.

Ma käännähdin kuin mies, mi nähdä halaa
paettavansa vaaranpaikan, mutta
min mieltä kauhu äkkinäinen karsii,

niin että pois hän rientää, vaikka katsoo:
ja takanamme pirun mustan näin ma
tulevan juosten pitkin paasisiltaa.

Ah, kuinka julma hahmoltaan hän oli,
eleensä kaikki kuinka kauhistavat,
levällä siivet, alla jalka nopsa!

Terävin, korkein hartioin hän kantoi
syntistä, kahareisin istuvata,
min pohkeisiin hän oli kiinni käynyt.

Hän sillaltamme huus: »Te kynsipirut,
kas, tässä Luccan raatimies on muudan!
Hän alas painakaa! Ma muita palaan

hakemahan, maa siell' on täysi heitä:
Bonturo[116] ei, muut kaikk' on orjat rahan,
saa raha siellä valkoiseksi mustan.»

Hän sinne heitti miehen, kääntyi, eikä
varasta aja koira irtipäässyt
niin nopsaan kuin hän kiisi paatta kovaa.

Mies uppos, sitten näkyi selkäpuolta.
Mut pirut sillan alta huusi hänelle:
»Ei tässä auta kuvain kumarrukset!

Tääll' uidaan toisin näät kuin Serchion[117] veessä!
Jos haarukoitamme et tahdo tuta,
sa älä kellu pitkin pintaa siinä!»

He iskivät nyt sadoin hangoin häneen,
sanoivat: »Tässä' et tanssi julki, saatpa
kalastaa sameassa nyt, jos voinet!»

Ei toisin kokit eivät kokkipoiat
lihoja kahvelilla kattilahan
syvemmä pistä pintaan nousevia.

Oppaani armas lausui: »Etei näkyis
olosi heille, piiloon käy nyt taakse
tuon kallion, mi sulle turvan tarjoo!

Ja kuinka kuuletkin mua loukattavan,
sa ällös pelkää, sillä tunnen seikat,
jo kerran ollut oon tässä' ottelossa.»

Hän sitten kulki sillan päähän, pääsi
jo harjanteelle kuudennelle, siinä
olikin paikka pitää otsa tyyni.

Kuin koirat, jotka haukkuhampain huimin
ja raivoten käy kerjäläisen kimppuun,
äkisti pysähtyvän, tyytyväisen,

nuo pahat henget sillan alta syöksyi,
päin häntä kääntäin hangot kaikki, hänpä
noin huus: »Te kaikki tyyntykäätte! Ennen

kuin minuun keksinenne kiinni käytte;
yks ensin astukoon, mua kuulukoon, sitten
te päättää saatte, oonko iskettävä.»

Kirkuivat kaikki: »Malacoda[118] menköön!»
Muut jäivät paikalleen, yks lähti, tuli
ja virkkoi: »Mitä tahdot?» Mestarini

noin hälle: »Luuletko sa, Malacoda,
mi näät mun tulleen turvallisna kautta
eteenne kaikkien, tuon tapahtuneen

sanatta sallimuksen Herran? Anna
mun mennä, sillä Taivahan on tahto,
ett' toiselle tään tien ma synkän näytän.»

Niin hänen silloin haihtui ylpeytensä,
häit' että hanko maahan vaipui, muille
hän virkkoi: »Loukkaamaton olkoon tämä!»

Nyt mulle Mestari: »Sa, piileväinen
välillä sillanpaatten siellä, tule
tyköni pelvotta ja turvallisna!»

Ma silloin riensin hänen luokseen, mutta
pirutkin kaikki eespäin lähti, josta
pelästyin, että sanansa he pettäis.

Noin pelkäävän näin kerran antauneitten,[119]
jotk' astui linnasta Capronan ulos
vihollisparven sankan saartaessa.

Ma liityin koko olennolla kiinni
Oppaasen, enkä kääntänyt pois silmää
näöstä noiden paha-enteisestä.

Jo hangot nousi, kuulin kuiskittavan:
»Jos iskis tuota takapäähän?» Toinen
noin vastas: »Anna hälle aimo pisto!»

Mut piru tuo, mi kanssa Mestarini
puhetta piti, kiirehesti kääntyi
ja lausui: »Hiljaa, hiljaa, Scarmiglione!»

Hän sitten meille: »Kauemmas ei käydä
tät' törmää voi, näät koko kuudes kaari
pohjalla kuilun raunioina viruu.

Mut eespäin jos on teillä mieli, käykää
alasta tietä, tämän luolan kautta,
pian teille toinen paasipolku aukee.

On eilen, tuntia viis[120] tästä vielä,

kulunut vuotta tuhat kaksisataa
kuuskymmentä ja kuus siit' asti, koska

tuo särkyi tie. Ma sinne jotkut näistä
lähetän pikimerta pistelemään;
te heitä seuratkaa, he teit' ei vaivaa.»

»Esihin Alichino, Calcabrina»,
hän heille jatkoi, »myöskin sa, Cagnazzo,
ja Barbariccia joukon johdattakoon!

Myös tulkoot Libicocco, Draghignazzo,
Cèriatto hampaineen ja Graffiacane
ja Farfarello, Rubicante hullu!

Se iskekää, ken nousee pintaan! Nämä
rauhassa pääskööt päälle törmän toisen,
mi poikki kaartuu kaikkein syvyyksien.»

»Ah, Mestari, mit' on tää?» virkoin. »Yksin
menkäämme sinne, ilman saattajia,
jos tien sa tunnet vaan, en niitä kaipaa.

Jos olet varoillas kuin muuten olet,
näät etkö, kuinka hampaitaan ne puree,
puhuen paha kulmakarvoillansa?»

Hän mulle: »Tarvis sun ei säikähtyä,
sa heidän anna suuta murtaa, meitä
se koske ei, vaan niitä, jotka kiehuu.»

Patoa pitkin vasempaa he lähti.
Mut ensin kukin heistä kielen painoi
päin hampahia, merkiks johtajalleen,

mi soitti lähtöön perätorvellansa.

Kahdeskolmatta laulu

Oon nähnyt ratsumiesten lähtömarssit
ja rynnäköt ja aseharjoitukset
ja joskus myöskin pakomatkat nopsat;

Arezzon maassa miekkamiest' oon nähnyt
ja sotarosvoja ja kulkureita,
myös turnajaisten, aseleikin menot,

soidessa torven, rummun, kirkonkellon
tai linnan merkkitulten loimottaissa,
tapahan kotoiseen tai muukalaiseen;

en nähnyt ratsaita, en jalkamiestä
humussa moisen huilun viel', en laivaa,
mi tähteä tai maata etsii. Eespäin

pirujen kymmenparven kanssa käytiin.
Mi saatto! Mut on seura paikan mukaan:

kirkossa pyhät, kapakassa juopot.

Mut pikimerta päin ol' huomioni,
ma nähdä tahdoin kuilun kaikki tilat
ja varjojen myös siinä kiehuvaisten.

Delfinein lailla, jotka selkäkaartaan
kohottamalla merimiestä neuvoo
tuholta myrskyn purtta pelastamaan,

nuo syntisetkin lievikkeeksi vaivan
myös joskus pintaan selän kohottivat,
salaman-nopeasti taas sen peittäin.

Ja niinkuin ojanvieremällä näkyy
päätt sammakoiden, mutta jalkojansa
ja muuta ruumistaan he eivät näytä,

niin täällä kaikkialla syntisiä.
Mut lähestyissä Barbariccian, heti
jokainen joutui porepinnan alle.

Ma näin--ja sydän tuosta kiertyy vielä--
heist' yhden viipyvän, kuin tapahtua
voi sammakolle sukeltaissa muiden.

Ja Graffiaccàn, mi lähin häntä oli,
löi keksin tukkaan pikiseen ja nosti
näin ylös hänet niinkuin saukon. Kaikki

nimeltä tunsin heidät jo, niin tarkkaan
ma kuuntelin kun heitä valittihin,
ja kuinka sitten toisiaan he kutsui.

»Oh, Rubicante, iske kyntes häneen,
käy kiinni, nylje hältä selkänahka!»
noin kuorossa nuo pahathenget huusi.

Ma lausuin: »Mestari, jos voit, niin tietää
koeta saada, ken hän on, tuo kurja,
mi käsiin joutunut on vainoojainsa.»

Oppaani astui liki häntä aivan
ja kysyi, mistä oli hän. Hän vastas:
»Navarran[121] valtiossa synnyin kerran.

Isäni oli huono mies, mi tuhlas
itsensä, tavaransa! Äiti minut
erästä herraa pani palvelemaan.

Tebaldo-kuningasta hyvää sitten
ma palvelin, siell' aloin vilpistellä,
se syy mun saattoi tähän kuumaan paikkaan.»

Nyt Ciriatto, jonka suusta, puolin
molemmin, pisti torahampaat sian,
jo antoi tietää, miltä toinen tuntui:

käsissä kissain pahojen ol' hiiri.
Mut Barbariccia hänet kiersi käsin
ja virkkoi: »Hiljaa, siks kun päästän hänet!»

Ja Mestariini kääntyen hän lausui:
»Mit tietää tahdot häitä, kysy ennen
kuin toiset nuo lyö kappaleiksi hänet!»

Oppaani näin: »Nyt muista sulta kysyn.
Latinalaista[122] ketään tuntenetko
pien alla tuon?» Hän vastas: »Juuri jätin

ma erään, joka lähimaasta oli.
Josp' öisin vielä seurassansa siellä,
en pelkäis kynsiä, en hankojakaan!»

Huus Libicocco: »Liiaks saamme uottaa!»
Ja iski kurjan käsivarteen keksin
reväisten pois sen kyynänpäätä myöten.

Myös Draghignazzo tahtoi reittä hältä
kokea kynsin, tuosta päällysmiesi
käännähti ympär' äkein silmäkulmin.

Kun taas he hiukan oli rauhoittuneet,
Oppaani viipymättä kysyi häntä,
mi vielä haavaa kädessänsä katsoi:

»Ken oli hän, jost' erosit, kuin sanot,
sa vahingokses maalle nousten?» Hänpä
noin vastas: »Pappi oli hän, Gomita,[123]

Galluran[124] mies, tuo lipas vilpin kaiken,
mi isäntänsä vihamiehet hoiti
niin hyvin, että kukin häntä kiittää.

Hän rahaa otti, antoi pois 'niin sievään',
kuin sanoi hän. Myös muissa toimissansa
hän oli konna, pieni ei, vaan suuri.

On hällä seurassaan Don Mikael Zanche,[125]
mies Logodoron, eikä sanelemaan
Sardiniasta heillä uuvu kieli.

Voi mua! Vielä puhuisit, mut pelkään
ma tuota, joka hampaitansa hijoo
ruumiini syyhyn varmaan ruopiakseen.»

Pääpiru kääntyi puoleen Farfarellon,
min silmät pyöri halust' iskemisen,
ja sanoi: »Tiehes, pahan ilman lintu!»

»Jos nähdä tahdotte tai kuulla», alkoi
tuo peljästynyt taas, »Toskanan taikka
Lombardian miehiä, ne tänne käsken.

Mut vähän väistykööt nuo kynsipirut,
pelätä ettei tarvis kostoansa,
ja minä, paikalleni jääden tähän,

sijaani yhden kuusi muuta laitan:
vihellän vain, mi meill' on merkkitapa,
kun joku tahtoo pintahan.» Gagnazzo

tuon kuuli, kuonoansa nosti, päättään
pudisti, virkkoi: »Tuopa viekas temppu,
min hän nyt mieltä alas syöstäksensä!»

Mut hän, mi monet taisi temput, lausui:
»Se muka viekkautta, koska kiusan
pahemman hankin vaiva-veljilleni!»

Alichin pysynyt ei tyynnä, vastaan
hän muiden mieltä virkkoi: »Jos sa alas
sukellat, en sua juosten kiinni ota,

vaan siivin saavutan sun päältä pien.
Pois kaikki! Olkoon äyräs taattu hälle!
Saat nähdä, voitatko sa yksin meitä.»

Lukija, nyt sa leikin uuden kuulet.
Jokainen heistä poispäin kääntyi, ensin
Gagnazzo, hän, min mieli julmin oli.

Navarralainen ajast' otti vaarin,
hän polkas vain ja äkkiarvaamatta
sukelsi, pääsi heidän paulastansa.

Syvästi kaikki katuivat, hän enin,
mi moisen tappion ol' aikaan saanut,
hän sitten nousi, kirkas: »Saan sun kiinni!»

Se vähän auttoi: nopeammin pelko
kun siivet samoo. Alas sinkos toinen,
nous toinen, rinta ylöspäin taas lentäin.

Noin haukan kohti havistessa, sotka
sukeltaa äkin pinnan alle, jättäin
noloksi, äkeäksi vainoojansa.

Nyt pilaan suuttui Calcabrina, nousi,
lens, ajoi takaa häntä, mielissänsä
paosta miehen, toraa toivoellen.

Kun pikeen tuskin oli päässyt konna,
tuo kynsin iski kumppaniinsa, alkoi
tään kanssa kuilun päällä taiston tuiman.

Mut toinenkaan ei haukka ollut huono,
vaan kynsi vastaan, kunnes kumpainenkin
putosi pataan kiehuvaan. Sen kuumuus

rakensii rauhan pikaisesti, mutta
nyt ylös nousta enää eivät siivin
piestä tahmein taistoveikot voineet.

Murheusi Barbariccia muiden kera,
lähetti neljä avuks heille, keksit
kädessä, rantaan toisehen, ja kaikki

hajausi paikoillensa pitkin törmää
hädässä oleville ojentamaan
jo pahoin palaneille haarukoitaan.

Jätimme heidät tuohon toimehensa.

Kolmaskolmatta laulu

Vait, yksin, vailla saattoseuraa, toinen
toisensa askelia astuttihin
me nyt kuin minoriitti-munkit käyvät.

Äskeinen riita vienyt aatokseni
taruhun oli Aisopoksen, jossa
hiirestä hän ja sammakosta[126] kertoo.

Lähemmät eivät toistaan sanat samat
kuin tapaukset nuo, jos tarkkaavasti
ken vertaa niiden alun ynnä lopun.

Ja niinkuin aatos toisen siittää, syntyi
jo ensimmäisestääni toinen mulla,
ens pelkoni mi kaksinkertaistutti.

Noin mietin: Nuo niin pahan pilkan saaneet
on meidän vuoks, ja vaurion ja herjan,
mi varmaan heidän mieltään katkeroittaa.

Jos viha ilkeyteen nyt heissä yhtyy,
he meitä himoitsevat hirmuisemmin
kuin koira, joka jänön jäljen löytää.

Pelosta nousevan jo tunsin tukan
ja aatos aivoissani askarteli,
kun virkoin: »Mestari, jos meitä pian

et piilota, ma pelkään, kynsipirut
tekevät pahaa meille; jäljessämme
he ovat, tunnen heidät, nään jo heidät.»

Ja hän: »Jos peili oisin, ulkonaista
en kuvaas nopeammin heijastaisi
kuin sisäiset nyt kiinnän mielikuvias.

Nyt juuri aatoksesi sattui seuraan
mun aatosteni, saman hahmoisien,
niin että saman niistä tuuman tein ma.

Jos ranta oikea on kyllin loiva,
ett' alas toiseen voimme käydä kuiluun,
pelätyn vältämme me vainon varmaan.»

Tuon neuvon tuskin sai hän antaneeksi,
tulevan näin jo heidän tuiki liki,
levällä siivet, meihin tarttuakseen.

Oppaani äkkiä nyt otti minut
kuin äiti, joka tulenpauhuun herää
ja näkee ympärillään ilmiliiekit,

ja pojan tempaa, pakenee, ei viivy
sen vertaa, että paidan saisi päälleen,

kun itse ei, vaan laps on huolenansa.

Jo äyrähältä rannan raisun äkin
hän syöksyi pitkin vuorta viettävätä,
mi kuilun seuraavan on toinen parras.

Ei myllyn-uraa myöten juokse vesi
ratasta pyörittämähän niin nopsaan,
ei rattaan siipihinkään syöstessäsä,

kuin pitkin palletta nyt Mestarini
mun kantain polvellansa niinkuin lastaan,
ei enää niinkuin seuralaista saattain.

Hän jaloin tuskin pohjaa polki kuilun,
kun vainoajat päämme päällä näkyi,
huipulla törmän; vaan ei tuosta vaaraa.

Näät Taivaan tahto, joka pannut heidät
viidennen kuilun vartioiksi oli,
sen ulommaks ei heille voimaa suonut.

Alhaalla siinä lauma maali-iho
se kiersi hitain askelin ja itkein
ja ulkomuodoin murtunein ja raukein.

Heill' oli viitat, niiden niskapussit
vedetyt silmäin yli, kaikki kuosiin,
mi Kölnin munkeilla on käytännössä.

Ne päält' on kullatut ja huikaisevat,
sisältä lyijyä, niin raskaat, että
sen rinnall' olkiset vain Fredrik keksi,[127]

voi viittaa, joka ijäisesti painaa!
Kävimme jälleen suuntaan vasempahan,
kuin hekin, katsoin vaikerrusta vaivan.

Mut tautta taakkansa tuo lauma raukee
niin hiljaa kulki, että seura uusi
meill' oli joka jaksannalla jalan.

Siks sanoin Mestarille: »Etkö löytäis
jotakin, jonk' ois tuttu työ tai nimi,
jos käydessämme silmin sinne vaanit?»

Eräspä, kieltä nyt Toskanan kuullen,
huus takanamme: »Hiukan hidastukaa,
te rientäväiset halki ilman synkän!

Kentiesi multa saat sa pyytämäsi.»
Oppaani minuun kääntyi, virkkoi: »Varro,
ja hänen askeltensa mukaan astu!»

Pysähdyin, näin ma kahden katsannossa
palavan pyyteen päästä seurahani,
vaikk' esti ahdas tie ja taakka heitä.

Luo tultuaan he silmin suurin, kieroin
mua kauan, vaiti katsoivat, ja sitten
toisiinsa kääntyivät ja virkahtivat:

»Tuon kurkku näyttää liikkuvan, hän elää;
ja jos he kuolleit' on, mik' oikeus heillä
on käydä lyijyviittaa kantamatta?»

Minulle sitten: »Mies Toskanan, tullut
suruisten teeskentelijöiden seuraan,
äl' ylenkatso lausua, ken olet.»

Ma heille: »Synnyin, kasvoin kaupungissa
suuressa luona kauniin Arno-virran,
ja asun ruumiissa, miss' aina asuin.

Mut keitä itse, joiden poskipäille
niin suuren tuskan nään ma tippuvaksi?
Ja mikä päällänne tuo kiusa kiiltää?»

Yks heistä virkkoi: »Nämä keltaviitat
lyijyiset ovat ja niin raskaat, että
näin vaakojansa vapisuttelevat.

Hilpeitä munkkeja[128] Bolognan oltiin,
ma Catalano, Loderingo tämä,
valitut kumpikin sun kaupungistas,

kuin tapa ottaa rauhan vartiaksi
mies yksinäinen on; ja moiset oltiin,
viel' että näkyy se Gardingon luona.»

Ma aloin: »Munkit, teidän työnne pahat...»
etemmä päässyt en, kun maassa miehen
näin paalun kolmen ristiin-naulitseman.

Mun nähdessään hän kokonansa kääntyi,
puhalsi, huokas partahansa. Huomas
sen munkki Catalano, virkkoi mulle:

»Tuo lävistetty,[129] jota katsot, kerran
sen painoi farisealaisten mieliin,
ett' yhden sopii kansan eestä kuolla.

Paljaana poikki tien, kuin näät, hän lepää,
ja tuta saa hän, kuinka paljon painaa
täst' yli kulkevainen kukin. Sama

on tuska hänen apellaan[130] myös täällä
ja jäsenillä kaikilla sen Raadin,
mi oli juutalaisten turman siemen.»

Ma hämmästyvän näin Vergiliuksen
tuon tähden, joka ristiin-naulittuna
noin kurjaa kärsi ikirangaistustaan.

Hän sitten munkin puoleen kääntyi, lausui:
»Suvaitkaa virkkaa, jos on teillä lupa,
täst' onko oikeahan tietä mitään,

jota me kaksi voimme täältä päästä
avutta enkelien mustain: pakko
on heillä tulla saattamaan, jos tahdon.»

Hän virkkoi: »Lähempänä kuin sa toivot
käy harju suuren piirin reunast' asti,
mi kaikki nämä kauhun laaksot leikkaa,

se vaikk' on haljennut tään kuilun päällä;
te voitte nousta röykkiöitä, jotka
sivuja alhon ynnä pohjaa peittää.»

Pää painuksissa Opas hetken seisoi,
noin haastoi: »Huonot saimme ohjeet hältä,
mi tuolla syntisiä hangoin kiusaa.»

Ja munkki: »Kuulin Bolognassa, kuinka
pahetta mont' on Saatanalla, myöskin
hän että viekas on ja valheen isä.»

Jo Opas suurin askelin pois astui
näöltään jonkun verran suuttuneena;[131]
siks erosin nyt kuorman-kantajista

rakasta seuraten taas Mestaria.

Neljäskolmatta laulu

Kun nuor' on vuosi ja Päivä kutrejansa
merkissä Vesimiehen[132] lämmittävi
ja lyhenee yöt päivän pituisiksi;

kun kuura maahan maalaelee kuvaa
siskonsa valkean,[133] mut kesken aivan
siveltimestä loppuu temprä-väri;

maamiesi, jolta rehu puuttuu, nousee
ja katsoo, näkee valkeoiksi kedot
kaikk' ympärillään, lyöden lanteisiinsa;

kotihin palaa, kaikkialla voihtii
kuin raukka, neuvoa mi nää ei mitään;
taas ulos käy ja toivon uuden tuntee,

kun huomaa maailman hän muuttuneeksi
vähällä aikaa, paimensauvaan tarttuu
ja ajaa lampahansa laitumelle.

Näin minä säikähdyn myös Mestaria,
kun näin ma synkistyvän otsan hältä,
ja yhtä pian myös pelko haihtui.

Näät sillalle kun tultiin murtuneelle,
niin Opas kääntyi minuun katsein lempein,
min tunsin vuoren tuiman juurelt' asti.

Murrosta katsoi, sitten neuvon jonkun
valitsi, tutki tarkoin röykkiöitä
ja vihdoin nopeasti tarttui minuun.

Ja niinkuin se, mi askartaa ja miettii

ja näyttää aina kauas katsovalta,
hän minut nostain kivenlohkareelle

jo toista tutki ryhmypaatta, lausui:
»Tään päälle sitten kipeä, mut ensin
koeta, kantaako se sun.» Ei ollut

tie tehty kaapumiesten käydä. Tuskin
me päästiin, keveästi hän, ma hänen
avulla, järkäleeltä järkäleelle.

Ja ellei rinne tässä ollut oisi
lyhyempi toisen rannan reunaa, ehkä
mun, vaikk' ei häntä, voittanut ois taival.

Mut koska koko Malebolge viettää
alimman alhon suuta kohti, johtuu
näin kuilun kunkin asemasta, että

ylempi sen on toinen seinä, toinen
alempi: huipulle siks vihdoin tultiin,
min viime paasi ulos pistää. Tuonne

kun päässyt olin, tunsin keuhkojeni
niin hengästyneen, etemmäksi että
en jaksanut, vaan alas istuin heti.

Nyt Mestari: »Sun aik' on tarmostua,
ei istuen näät untuvilla eikä
matolla maaten maine saavu koskaan.

Ja maineetta ken elämänsä elää,
häneestä moinen jää vain jälki maahan
kuin savu ilmaan, vaahto veteen jättää.

Siks nouse, voita uupumukses, hengen
väellä, joka kaikki esteet raivaa,
jos vain ei heity ruumiin raskaan valtaan!

Pitemmät meill' on portaat nousevina,
ei riitä, ett' on tultu nää. Jos minut
tajunnut oot, sa tuosta vahvistunet.»

Nyt nousin, näytin keuhko-kelpoiselta,
mun vaikka hengästynyt puskuovi,
ja virkoin: »Käy, ma vankka, uljas olen!»

Kuljimme harjaa kukkulan, mi oli
pahempi käydä, paasi-rikkoisempi,
kaidempi, jyrkempi kuin edellinen.

Puhelin, ett'en uupuneelta näyttäis;
nyt ensi kuilusta soi ääni vastaan
puhetta purkain katkonaista. Mitä

hän haastoi, tiedä en, ma vaikka olin
jo kaarell' yli kuilun kulkevalla,
mut sanat soivat soperrusta vihan.

Ma alas kumarruin, mut nähdä silmin
elävin pimeässä' en voinut pohjaan,

siks sanoin: »Mestari, nyt rientäkäämme

rannalle toiselle, sen äärtä alas!
Niinkuin täss' ymmärrä en, vaikka kuulen,
niin nää en mitään, vaikka katson alas.»

Hän virkkoi: »Muut' en vastausta anna
kuin teon, sillä toivomusta selvää
työn sanattoman ain on seurattava.»

Kävimme alas sillan päästä, missä
se rantaan kahdeksanteen johtaa; siinä
minulle aukes uuden kuilun syvyys.

Niin kauhistavan siellä käärmeläjän
ja lajeiltaan niin erilaisen näin ma,
sen muisto että veren vielä hyytää.

Ei erämaassa Libyan niin paljon
lie kytä, käärmehiä piston, polton,
ei matajoiita purun myrkyllisen;

ei koko Etiopia lie luonut
niin paljon saalahia saastaisia,
Punaisen meren ääret eivät myöskään.

Keskellä käärmejoukon synkän, julman
alastomat ja arat juoksi vainaat,
toivotta tulla näkymättömiksi

tai päästä piiloon. Kädet käärmein selkään
sidotut oli, eessä kiemurtavin,
päät, purstot, joiden takaa pisti heitä.

Ja katso, yhtä, meihin päin mi seisoi,
läheni käärme muudan, pisti häntä
välihin kaulan ynnä hartioiden.

Ei O:n, ei I:n niin nopsaan merkki piirry
kuin syttyi hän ja paloi; pakko hänen
pudota maahan, tulla tuhkaks oli.

Ja kun hän maassa hajonneena makas,
kokousi tuhka itsestänsä jälleen,
samana että taas hän seisoi heti.

Noin kertoo suuret viisaat, että kuolee
myös Feniks-lintu, syntyäkseen jälleen,
kun viidessadas saapuu vuosi. Sitä

elätä eivät yrtit eikä vilja,
vaan suitsutuksen tipat, kardemumma,
ja myrrha, nardus sen on viime vuode.

Kuin mies, mi kaatuu, eikä tiedä, kuinka,
vetikö maahan pirun voima hänet
vai verenseisahdusko äkillinen;

ja nousee tuiki typperyksissänsä
ja katsoo, katsoessaan huokaa, tuskan
tuon kärsimänsä vielä vanki ollen;

niin näytti syntinen tuo noustuansa.
Oi, oikeutta Jumalan, kuink' olet
sa ankara ja kuinka koston iskee!

Nyt Opas kysyi hältä, ken hän oli.
»Tipahdin», vastasi hän, »hetki sitten
Toskanan maasta tähän kuiluun kolkkoon.

Äpärä olin, ihmisen ei elo,
vaan eläimen mua miellytti: oon eläin
Pistoian pesästä, oon Vanni Fucci.»[134]

Ma Mestarille: »Pyydä häntä jäämään
ja kysy, syy mi tänne syöksi hänet,
minulle tutun veren, vainon miehen.»

Sen kuuli syntinen, ei teeskennellyt,
kohotti päänsä, sielunsa mun puoleen,
häpeän häijyn ilme kasvoillansa;

ja virkkoi: »Koskee kipeämmin minuun,
mun että näät nyt tässä kurjuudessa,
kuin ero toisest' elämästä äsken.

Evätä en voi vastausta sulta.
Siis kuule: oon näin alas syösty, ollen
pyhien astioiden kirkkovaras.

Ja toista väärin tuosta syytettiin.
Mut ettei näky tää ois sulle ilo,[135]
jos joskus paikan pimeydestä pääset,

avaja korvas sanallein, ja kuule:
Pistoias' ensin 'Mustat' murtuu, sitten
Firenze uuden kansan saa ja tavat.

Mars Magra-laaksosta[136] on tuova tulen,
mi peittyy pilveen pimeään, ja myrskyn
kohisten, käyden tuiman pyörretuulen,

Picenon kentällä on soipa sota;
se tuli silloin pilvest' iskee, sattuu
jokaiseen 'Valkeaan' sen vaaja tuima.

Tään tuskaksesi kertonut ma olen.»

Viideskolmatta laulu

Puheensa päätti rosvo, nosti kädet
molemmat, näyttäin kahta viikunata,[137]
ja huus: »Ne sulle, Taivas, tarjoon, ota!»

Siit' asti käärmeitä ma suosin, niistä
näät yksi kaulan häitä kiersi, niinkuin
sanoa oisi tahtonut: Jo riittää!

Ja toinen käsivarret väänsi hältä
niin eespäin koukistuen vangiksensa,
hän että liikuttaa ei niitä voinut.

Pistoia, voi Pistoia! Miks et muutu
jo tuhkaksi ja olemasta lakkaa,
pahassa kun jo kantaheimos voitat?

Pimeissä piireissä Infernon kaiken
niin suurt' en nähnyt paatumusta, vaikka
hänetkin[138] näin, mi muurilt' Teeban syöksyi.

Pakeni sanaa sanomatta kurja,
näin rientävän kentaurin raivoissansa,
mi huus: »Miss' on tuo Taivaan vihollinen?»

Maremma-suossa[139] luule en niin paljon
pesivän kytä kuin ol' lautasilla,
mist' alkaa ihmishahmo hällä. Virui

takana niskan hänen hartehillaan
levällä siivin lohikäärme, joka
poroksi polttaa jokaisen, min kohtaa.

Noin mulle Mestarini: »Tuo on Cacus,[140]
mi alla Aventinus-vuoren usein
on verta vuodattanut virrat suuret.

Ei käy hän kera muiden ryövärien,
kun viekkahasti karjan Herkuleelta
varasti kerran saman vuoren luona.

Mut siksi päättyivätkin konnantyönsä
sadasta iskusta tuon urhon nuijan,
jost' tuskin kymmentä hän tunsi enää.»

Hävisi hänkin haastaessa Oppaan.
Nyt kolme henkeä päin meitä tuli
mun ynnä Mestarini huomaamatta,

siks kuin he huusivat: »Te keitä ootte?»
Jo kanssapuhe meiltä katkes, heihin
vain kaiken huomiomme jännitimme.

En heitä tuntenut, mut tapahtuipa
kuin usein sattua voi moinen, että
nimeltä eräs toisen mainitsikin,

sanoen: »Cianfa[141] minne jäikään?» Tuosta
Opasta huomauttaa tahdoin, panin
vait'olon merkiks sormen huulilleni.

Jos hidas uskomaan nyt kertomustain,
lukija, oot, en tuota ihmettele,
kun tuskin silmiäni itse uskoin.

Katseeni heitä tähdätessä käärme
kuusjalkainen näät erään eteen heittyi
ja kokonansa hänet kiersi. Jaloin

se keskimmäisin hältä vatsan väänsi

ja etummaisain käsivarret, sitten
tuon poskeen hampaat puri kumpaiseenkin;

ojensi jalat takimmaisiet reisiin,
väliltä niiden purston pisti, veti
sen ylös lantehia pitkin jälleen.

Puun ympäri ei köynnöskasvi kiinny
niin lujaan kuin tuo peto kauhistava
omansa jäsenihin toisen liitti.

Sulivat kumpikin kuin kuuma vaha
värinsä vaihtain yhtehen: ei toinen,
ei toinen enää ollut entisensä.

Niin syttyvällä paperilla rientää
edellä liekin väri ruskee, vielä
ei musta, vaikka valkoinen jo kuolee.

Nuo toiset kaksi tuota katsoi, huusi:
»Voi sua, Agnel, sa kuinka muutut! Näytä
et enää yhdeltä, et kahdeltakaan.»

Päät molempain jo tulleet yhdeks oli,
kun kaksi hahmoa me näimme yhden
kasvoissa, jotka oli kahden hauta.

Kädeksi kahdeks suli neljä tynkää
ja jalat, reidet, vatsa, varsi muuttui
muodoiksi ennen näkemättömiksi.

Poiss' oli alkuperä kumpaisenkin;
kuvatus näytti näköiseltä kahden
eik' yhdenkään, kun pois se kulki hiljaa.

Kuin sisilisko mätäkuulla, päivin
paahteisin, viidakosta viidakkohon
livahtaa salamana poikki polun;

niin käärmehyinen häijy, lyijyntumma
kuin siemen pippurin, nyt kohti vatsaa
valahti kahden päältä-katsovaisen

lävisti yhdeltä sen ruumiin-osan,
jost' ensi ravintomme saamme, hänen
eteensä sitten putos pitkäksensä.

Vait häntä haavoitettu katsoi, alkoi
jo hiljaa seisten haukotella tuosta
kuin uni hällä ollut ois tai kuume.

Hän käärmettä ja käärme häntä katsoi;
haavasta toisen, toisen suusta savu
sakosi vahva, yhteen kiemurrellen.

Nyt vaietkoon Lucanus kertomasta
Sabelluksen, Nassidiuksen[142] hätää
ja kuulכון kuvaa tätä kummempata!

Ja vaietkoon Ovidius kohtaloista
Kadmuksen,[143] Aretusan: kyyksi toisen,

lähteeksi toisen jos hän muuttaa, häntä

kadehdi en. Ei otsatusten muuta
kaht' eri luontoa hän, että muotoin
molempain aine vaihtumaan ois valmis.

Tuo muutos tapahtui tään mallin mukaan:
purstonsa halkas ensin käärme, veti
jalkansa yhteen haavoitettu. Reidet

ja sääret tarttuivat nyt itsestänsä
niin yhteen, että liitoksesta pian
vähintä jälkeä ei nähdä voinut.

Halaistu pursto hahmon otti, joka
toisaalta haihtui, ihon norjan saaden,
sill' aikaa pinnan kovan haavoitettu.

Näin, kuinka kuoppihinsa painui hältä
käsvarret, kuinka käärmeen etujalat
jatkuivat sen, min typistyivät toisen.

Kyyn takajalat yhteen kiertyneinä
jäseneks muuttuivat, min peittää miesi,
mut toinen omastaan sai kaksi osaa.

Nyt savu kumpaisenkin verhos uuteen
värihin, luoden karvankasvun tuolle
ja tuolta pois sen pintaa myöten kitkein.

Nous ylös toinen, toinen maahan lankes,
mut kääntämättä myrkkylamppujansa,
valossa joiden heiltä muoto muuttui.

Sen, joka seisoi, hahmo haihtui siten,
ett' aine liika ohimoihin liikkui,
ja kohta korvaa kaks sai posket paljaat.

Se aine, jok' ei taapäin juossut, mutta
jäljelle jäi, nyt nenävarreks varttui,
hupeni huuliks inhimillisiksi.

Mut sen, mi makas, kuono eespäin kasvoi
ja korvat painuivat pään sisään, kuten
etana tehdä saattaa sarvillansa.

Ja kieli, ennen sanavalmis, ehyt,
jakautui toisen, toisen haarakieli
savuamasta laaten yhdeks yhtyi.

Se sielu, joka kyyksi tullut oli,
kähisten riensi pois nyt kuilunpohjaa,
mut toinen puhui ja sen jälkeen sylkäs.

Käärmeelle käänsi uudet hartiansa,
toiselle virkkoi: »Buoso madelkohon
kuin minä ennen tuota taivaltansa.»

Noin kuilun seitsemännen hylkykansan
ma muotojaan näin muuttavan, jos liioin
lien viivähtänyt, syy on seikan oudon.

Jos hiukan seonneetkin silmät multa
lie tuossa, tyrmistynyt sielun kyky,
pakenijoista tuntematta olla

Puccio Sciancatoa en voinut sentään:
kolmesta toverista, jotka ensin
tulivat, muuttumaton hän ol' ainoo.

Ja toista vielä, sa Gaville,[144] itket.

Kuudeskolmatta laulu

lloitse suuruudestas, oi Firenze!
Käy siipes yli maiden, merten, tuttu
on nimes kautta helvetinkin kuiluun.

Viis löysin rosvoa, sun kansalaistas,
sellaista, että häpeän ma, eikä
myös sulia kunniaa lie suurta heistä.

Mut totta jos on unet aamuhetken,
saat pian tuntea sa, Prato[145] mitä
sinulle toivoo, puhumatta muista.

Jos kävis niin, ei varhaist' ois se. Jospa
jo käynyt ois, kun niin on käydä pakko!
Enemmän suren, jos oon vanha silloin.

Poistuimme, jälleen porrastietä, äsken
pimeyden vuoksi alas astumaamme,
Oppaani nous ja minut kanssaan veti.

Astuimme autiota uraa, paatten,
kivien, kallioiden kaartamata,
miss' ilman kättä eestynyt ei jalka.

Ma tunsin tuskaa silloin, tunnen vielä,
kun muistan, mitä siellä näin, ja mieltäin
enemmän ohjaan kuin on mulla tapa,

se ettei juoksis ohjaksitta hyveen
ja etten tuhlais, mitä ennen tähti
minulle soi tai valta valkeampi.

Kuin maamies, siihen vuoden-aikaan, jolloin
maailman valo kasvojansa meiltä
vähemmän kätkee, kunnahalla istuu,

lepäilee suristessa iltasääsken
ja näkee allaan laakson kiiltomadot
pelloiltaan taikka viinitarhoistansa;

niin tuohon tultuani, kunne näkyi
jo pohja kuilun kahdeksannen, täynnä
näin tulenliekkejä sen tuikehtivan.

Ja niinkuin hän,[146] mi karhuin kosti kerran,
Eliaan vaunut näki viereviksi
hevosten kohotessa korkeutehen,

mut silmin, seurata ei niitä voinut,
vaan näki liekin pelkän leimuavan
ja haihtuvan kuin pilvi taivahille;

niin liekit täällä läpi kuilun kulki
jokainen sulkein sylhinsä vainaan,
mut varkauttaan julki näyttämättä.

Sillalla seisoin, tarkoin nähdä tahdoin,
ja jos en tarttunut ois kiveen kiinni,
pudonnut oisin suoraan syvyytehen.

Oppaani, nähden mun niin tarkkaavaisna,
nyt virkkoi: »Henget liekkilöissä piilee,
jokainen omassaan, mi häntä polttaa.»

Ma hälle: »Mestari, sen suita kuullen
varmempi oon, mut aavistin jo itse
asian ynnä tietää vielä tahdoin,

ken vanki tuon on tulen, huipussansa
kaksjakoisen, kuin roviolta nousis,
joll' Eteokles veljinensä[147] paloi.»

Hän mulle: »Helmassa sen liekin kärsii
Odysseus ynnä Diomedes: veljet
olivat vilpin, nyt sen koston veljet.

Ja heidän liekissään nyt huoatahan
vuoks hevon viekkahan, mi aukas portin,
jost' ulos astui jalo Rooman siemen.

Siin' ilkityö, min vuoksi vielä suree
Akilleusta kuollut Deidamia,[148]
ja ryöstö Pallaan kuvan[149] rangaistahan.»

Ma virkoin: »Mestari, jos haastaa voivat
tulesta he, sua tuhannesti pyydän,
rukoilen, pyydän vielä uudellensa,

mua ettet tässä vartomasta epäis,
siks kuin tuo tuli kaksipäinen saapuu;
näät, kuinka halu kallistaa mun heihin.»

Hän mulle: »Kiitost' ansaitsee sun pyyntös
ja pyytehesi, siksi myönnyn siihen,
mut näytä, että osaat kieles suistaa.

Mun haastaa suo, kun kyllin oivaltanut
jo tahtos oon, he ollen helleenejä
sun puhettas ehk' ylenkatsoisivat.»

Kun liekki saapui siihen, missä oli
Oppaani mielest' aika, paikka parhain,
ma hänen kuulin haastavaksi täten:

»Te kaksi, liekin yhden kätkemätä,

jos joku ansio on mulla, olkoon
se suuri taikka pieni, teidän eessä,

siit' että lauloin kerran laulun ylhän,
pysähtykää! Ja toinen virkkakohon,
hän kussa kuoli harharetkillänsä.»

Pitempi pää tuon liekin vanhan alkoi
nyt räiskyä ja roihahdella, aivan
kuin oisi tuuli tutjutellut sitä.

Se sinne tänne karkeansa käänsi
kuin ois se ollut kieli haasteleva
ja vihdoin viskas sanat nää ja puhui:

[150]»Kun jätin Kirken, mua kahlehtivan
jo toista vuotta saarensaan, mi sitten
sai Aineaalta nimekseen Gaëta,

ei rakkaus poikaani, ei hartaus kohtaan
isääni vanhaa, lempi ei, jot' olin
ma velkaa vaimon ilon alttarille,

minussa voineet kaukomieltä voittaa
avara tulla tuntemaan maailma
ja paheet ihmisten ja ihmiskunta.

Ma lähdin kyntämähän merta laajaa
vain yhdell' laivalla ja ystävien
kerällä harvain vielä uskollisten.

Molemmat rannat näin Marokkoon saakka
ja Espanjaan, Sardinian myös saaren,
ja muutkin, joita meri siellä huuhtoo.

Olimme vanhat, seurani kuin minä,
ja verkat, salmeen saavuttaissa, johon
Herakles kerran pani merkipatsaat,

inhemo ettei etemmäksi pyrkis;
ja sitten oikealle jäi Sevilla
ja vasemmalle ohi jäänyt Ceuta.

'Oi veljet', virkoin, 'sadan vaaran suitse
samonneet saakka päivänlaskuun, älkää
lyhyttä iltavartiota iän

kun vielä valveilla on aistimenne,
kieltäykö käyttämästä tutkimahan
kanss' Auringon maan-osaa kansatonta.

Sukunne alkujuurta muistakaatte:
ei luotu teitä elämään kuin pedot,
vaan tietä kunnan ynnä tiedon käymään.'

Puheella tällä lyhyellä lietsoin
ma seurani niin innokkaaksi matkaan,
heit' ettei hillitä ois voinut enää.

Päin itää peräkeula pursi juoksi,
airoista saimme siivet lentoon hurjaan

vasenta aina suuntaa suosiellen.

Yö näki tähdet jo maanpiirin toisen
ja niin ol' alhaalla jo pohjantähti,
pinnasta meren ettei noussut enää.

Viis kertaa syttyi, viisi kertaa sammui
kuun alakairan valkeus sillä aikaa
kuin oli rannatonta purjehdittu.

Nous silloin näköpiiriin vuori tumma,[151]
etäinen, näyttävä niin korkealta,
sen vertaist' etten ollut ennen nähnyt.

lloittiin, mutta ilo kääntyi murheeks:
uudelta maalta pyörremyrsky tuli,
mi purren kokkaan iski. Kertaa kolme

se pyöri meren kaikkein vetten kanssa,
mut neljännellä perä nousi ilmaan
ja kokka painui--Toisen tahdon mukaan

sikskunnes meidät meri aava peitti.»

Seitsemäskolmatta laulu

Jo liekki tyynnä, pystysuorass' seisoi
taas vaieten ja meistä etääntyen
luvalla lempeen Runoniekan, koska

läheni toinen liekki jälleen meitä
katseemme kääntäin kohti kärkeänsä,
mi haastoi sanoin epäselvin, oudoin.

Kuin äänell' oman tekijänsä mylvi
Sisilian härkä[152] ensi kertaa (oikein
se oli viilarille vasken julman),

ja kaikui kauttaaltaan tuon kurjan tuskaa,
niin että elävältä tuntui aivan
ja kärsivältä kuva kuparinen;

noin liekin ääniks, sähinäksi tulen
sulivat ensin sanat surulliset
kuin tietä, väylää löytämättä. Sitten

kun olivat ne liekin päähän päässeet
sen saaden samaan väreilyyn, min niille
nielussa antanut ol' ihmiskieli,

tuon kuulimme: »Oi sinä, jolle puhun,
lombardian-kieltäni ken haastoit äsken,
sanoen: 'Mene, en sua enää härnää',

ma joskin myöhästynyt hiukan lienen,
äl' epää jäädä puhumaan mun kanssain,
näät, etten itse epää, vaikka palan!

Jos juur' oot tähän tummaan piiriin tuotu
latinalaisten maasta suloisesta
mi kaiken syyni kehto on, niin virka,

sodassa vaiko rauhass' on Romagna?[153]
Ma olin vuorten laps Urbinon luota,
Tiberin lähtehitten tienohilta.»

Tähystin alas tarkkaavaisna vielä,
kun Mestarini mua koski, virkkoi:
»Latinalainen on hän, haasta sinä!»

Ja minä, valmihina vastaamahan,
näin virkoin viipymättä nyt: »Oi sielu
mi siellä piilet syvyydessä, koskaan

ei ollut eikä ole maa Romagnan
sodaton sydämissä ruhtinainsa;
mut ollut julki sotaa ei, kun läksin.

Ravenna seisoo kuin jo vuodet seisoi;
sen päällä valvovi Polentan[154] kotka,
min siipi koko Cerviankin[155] peittää.

Se kaupunki,[156] mi kerran kauan kesti,
ja monta ranskalaista suisti surmaan,
nyt kyntten vihreäin on vallitsema.

Verrucchion[157] Hurtat, vanha ynnä nuori,
nuo, jotka pitivät Montagnan[158] pahoin,
hampaitaan käyttää, miss' on käyttäneetkin.

Lamonen[159] ja Santernon kaupunkeja
tuon kentän valkean jalopeura johtaa,
mi vaihtaa karvaa joka vuoden-aikaan.

Ja se, min äärtä Savio huuhtoo,[160] samoin
kuin välill' on se tasangon ja vuoren,
välillä vapaan ynnä orjan vaappuu.

Nyt pyydän sua kertomaan, ken olet;
kovempi muita jos et liene tässä,
nimesi maailmassa säilyköhön.»

Humisi hetken liekki, niinkuin tulen
on tapa, sitten sinne tänne kieli
tuo liikkui, lausui sanat seuraavaiset:

»Jos uskoa ma voisin vastaavani
miehelle, joka päälle maan taas pääsee,
tään liekin tutkain eipä liikkuis enää.

Mut koska, jos ma oikein kuullut olen,
elossa päässyt viel' ei täältä kukaan,
en pelkää häpeää, vaan sulle vastaan.

Mies olin miekan, sitten munkkiköyden;
noin vyötettynä sovitusta toivoin
ja varmaan täyttynyt tuo toivo oisi,

jos Ylipappi--hälle turma!--syössyt
mua ei ois rikoksiini entisiin;
tuo miks ja kuinka tapahtui, saat kuulla.

Niin kauan kuin ma olin luuta, lihaa
ja mulla muoto emon suoma oli,
en tehnyt töitä leijonan, vaan ketun.

Tiet tunsin salaiset ja juonet kaikki
ja vilpin taitehen niin tarkoin taisin,
maan ääriin että maine tuosta kulki.

Kun tulleeeni näin tuohon ikään, jossa
jokaisen pitäis purjehensa alas
jo laskea ja koota laivatouvit,

minulle inhoks kääntyi mielutyöni,
ma kaduin syntejäin, sain munkkikaavun--
mua raukkaa, ah! Ois auttanut se kyllä.

Mut päämies uutten farisealaisten,[161]
mi kävi sotaa Lateranon luona,
(ei kera saraseenein, juutalaisten,

vaan kanssa vihollisten kristittyjen,
joiss' yhtään ollut voittajaa ei Acren,
ei kaupankävijää sulttaanin maiden)

ylintä tointaan, arvoansa pyhää
ei kunnioittanut, ei kaapuani,
mi muinoin laihtumaan sai kantajansa;

vaan kuin Sylvester-paavin[162] Constantinus
valitsi auttajaksi rohtumistaan,
hän minut kutsui lääkärikseen, että

hän parantuisi vihan-kuumeestansa;
ma vaikenin, kun pyys hän neuvoani
sanoilla haastain humalaisen. Sitten

hän mulle virkkoi: 'Älä pelkää mitään!
Sun päästän synneistäs, ja mulle neuvot,
ma kuinka Penestrino-linnan valtaan.

Avata voin ja sulkea myös taivaan
kuin tiedät: tuohon avaimet on mulla,
edeltäjäni hylkimät.' Nuo vakaat

todistuskappaleet mua kannustivat,
siks että vaieta en voinut enää,
vaan virkoin: 'Isä, koska siis mun peset

synnistä, johon nyt ma syöksyn, kuule:
luvata paljon, vähän pitää! Siinä
se keino, jolla voitat linnan ylvään!'

Kun kuolin, noutamaan mua sai Franciscus,[163]
mut hälle virkkoi kerubini musta:
'Äl' ota sitä, väärin teet sa mulle!

Mun orjieni joukkohon hän kuuluu,

kun vilppiin neuvoi; siitä asti minä
tukasta pidellyt oon miestä sitä.

Ei synninpäästöä voi saada, joka
ei kadu; eikä kadu, joll' on himo,
sen kieltää käsitteiden ristiriita!

Voi, mua kurjaa, kuinka säikähdin ma,
kun minuun tarttui hän ja virkkoi: 'Ehkä
et luullut logiikkaa mun ymmärtävän!'

Luo Minoksen mun veji, mi kahdeksasti
selkäänsä tuimaan hännän kiersi, virkkoi
sit' ensin purtuansa raivoisasti!

'Tää vilpin tuleen vikapää on!' Niinpä
nyt kadotettuna sa näät mun täällä,
puvussa tässä, jossa kuljen, kärsin.»

Puheensa näin kun päättänyt hän oli,
pois liekki vaikeroiden väistyi, kääntäin
ja vääntäin karkeansa terävätä.

Nyt kera Oppahani paasisiltaa
kävimme kohti kaartaa kuilun, missä
ne palkan saa, jotk' eripuraa kylväin,

sydämet särkein, syntikuormaa kasaa.

Kahdeksaskolmatta laulu

Ken voisi sanoin suorasukaisinkaan
kuvata, vaikka monta kertaa koettais,
sen hurmeen ja ne haavat, jotka näin nyt?

Ois liian heikko joka kieli siihen
niin vuoksi muistomme kuin ihmispuheen,
jotk' eivät säilyttää voi niin paljon.

Jos koossa oisi koko kansa, joka
Apulian aukeassa maassa surrut
on vertaan, vuodattamaa roomalaisten

ja Hannibalin sodan pitkän, jolloin
niin suuri saatiin saalis[164] sormuksien
kuin Livius kertoo, jok' ei väärin kerro;

lisäksi kansa, joka tuskat tunsi
Robert Guiscardin[165] iskujen, ja sekin,
min[166] luuta kootaan Ceperanon luota--

jokainen joss' apulialainen petti--
ja luota Tagliacozzon, jossa vanha
Allard[167] sai voiton asehitta: kaikki

nää jos ois koossa, jäsentensä tyngät
jos näyttää vois he, ei se vertaa vetäis

kauhuille kuilun yhdeksännen sentään.

Ei kiulu, jost' on pohjalaudat poissa,
niin ammota kuin näin ma auki erään
leuasta saakka peräreikään. Suolet

välissä jalkain häitä riippui, auki
ammotti luusto ja se rapasäkki,
mi tekee saastaa meidän ruoastamme.

Sill' aikaa kuin ma häntä tarkoin tutkin,
mua katsoi hän ja käsin rinnan repäs
sanoen: »Katso, kuinka itseänsä

Muhammed rikko-ruumis raatelevi!
Ali[168] mun eelläni käy itkein, halki
päälakeen leuast' asti kasvot. Kaikki

nää muutkin, jotka näet, kylväjiä
olivat ristiriitojen ja kiistain
maan päällä, siks he täällä halki ovat.

On takanamme piru kauhistava,
min kunkin meistä miekallansa leikkaa
ja jälleen saman silpo-iskun iskee,

kun päähän päässeet oomme tuskantiemme;
näät haavamme käy aina umpeen ennen
kuin palata tuon eteen taas on pakko.

Mut ken oot sa, mi kalliolta kurkit
kentiesi vitkastellen käydä kuiluun,
min sulle määränneet on syysi omat?»

Oppaani lausui: »Kuljeta ei kuolo,
ei rikos häntä vielä kiusan paikkaan,
vaan minä, vainaa, häntä tänne alas

piiristä piiriin helvetin nyt johdan,
hän että täyden saisi tiedon; totta
on tämä niinkuin että sulle puhun.»

Tuon kuullen varmaan sata heistä kääntyi,
jäi seisomaan ja mua tuijottamaan
unohtain tuskansa sen ihmeen vuoksi.

»Jos pian siis sa päivän maille päässet,
Fra Doleinolle[169] virka: ellei muonaa
hän varaa itselleen, mua kohta seuraa

hän kuolemaan, hän lumihankiin saartuu,
lyö hänet voittoisa Novaralainen,
mi muuten helposti ei häntä murtais.»

Muhammed mulle lausui sanat nämä,
kun oli jalan nostanut jo lähtöön;
sen sitten maahan painoi hän ja poistui.

Toinenkin, jonka oli kurkku puhki
ja nenä halki kulmaluihin saakka
ja jolle vain ol' yksi korva jäänyt,

mua muiden kanssa ihmetellen aukas
nyt toisten eessä nielunsa, mi oli
punainen koko pinnaltaan, ja virkkoi:

»Oi, sinä, jot' ei syytä syy, jonk' olen
latinalaisessa ma maassa nähnyt,
ellei mua yhdennäköisyys nyt petä,

mieleesi johda Pier da Medicina,[170]
jos joskus näät taas alangon sen armaan,[171]
Vercellistä mi Marcabòhon viettää.

Ja tietää Fanon[172] kahden parhaan anna,
niin herra Guidon kuin myös Angiolellon,
he että--jos on meillä ennuskyky--

tulevat heitetyiksi haahdestansa
tyrannin viekkaan[173] vilpin kautta mereen,
Cattolican maan äärtä huuhtovahan.

Rikosta sellaista Neptunus nähnyt
Mallorcasta ei Kypron saareen saakka,
mies Argoon ei, ei merirosvo tehnyt.

Tuo petturi ykssilmäinen, maan herra,
sen maan,[174] jot' eräs seuralaisistani
ei tahtois olla koskaan nähnyt, heidät

näät kutsuva on neuvotteluun, sitten
niin toimiva, ett' tarvis heidän enää
ei purjetuulta paluumatkallensa.»

Ma hälle: »Virka vielä, jos sa tahdot,
sinusta että päällä maan ma kerron,
ken on hän, jota kaupungin tuon näkö

niin katkeroitaa?» Silloin laski käden
hän erään suulle ja sen leuat aukas,
näin huutain: »Hän se on tää mykkäkieli!

Hän, pakolaisna, poisti Caesarilta
epäilyn, virkkain, että vitkastelee
mies varustettu aina vauriokseen.»

Oi, kuinka näytti hän nyt pelkäävältä,
tuo Curio, niin nopsa sanaan ennen,
nyt kielin kurkkuun saakka haljenneisin!

Ja yksi, kädetön, nuo tyngät tylpät
kohotti ilmaan pimeään ja huusi
hurmeessa, kasvoillensa kuohuvassa:

»Mieleesi johda Mosca[175] myös, mi sanoi:
työn pää on teko! Turman kylvön tuosta
mun sanastani sai Toskanan kansa.»

Ma hälle: »Sai myös siitä heimos surman.»
Nyt tuntein tuskaa tuskan päälle riensi
hän pois kuin murheen lyömä mielipuoli.

Nyt minä katsomaan jäin joukkiota
ja seikan näin, jot' epäröisin yksin
ja ilman muuta todistusta virkkaa,

jos turvanain ei omatunto oisi,
tuo hyvä seura, joka miehen puhtaan
tekevi suoraks syyttömyydellänsä.

Näin varmaan--nään sen vielä silmissäni
ma varren käyvän vailla päätä, aivan
kuin kulki muukin joukko synkkä tämä.

Tukasta kantoi päätä irtonaista
hän käsin niinkuin lyhtyä; se meihin
loi katsehen ja virkahti: »Voi mua!»

Omalle näytti tietä kantajalleen:
olivat kaks ja yks he sentään; kuinka
tuo käy, Hän tietää, joka kaikki säätää.

Hän tultuansa sillan alle juuri
kohotti käden, joka päätä kantoi,
sen sanat että lähempää nyt kuuluis.

Pää puhui: »Nähnet vaivan vaikeimman,
inehmo, kuolon maita kulkevainen;
näin suurta lie et kohdannut sa ennen.

Minusta että viestin veisit, tiedä,
ett' oon Bertrand de Born,[176] se mies, mi antoi
nuorelle kuninkaalle neuvot huonot.

Isäänsä vastaan yllytin ma pojan;
pahemmin ei Akitofel lie tehnyt
erottain Davidin ja Absalonin.

Niin läheiset kun suhteet särjin, siksi
nyt kannan päätäni ma, katkaistua
juuresta, jok' on tässä vartalossa.

Niin kärsin samaa, minkä muille tein ma.»

Yhdeksäskolmatta laulu

Tuon joukon paljous ynnä haavat heidän
olivat multa silmät sumentaneet,
ne että itkeä vain ikävöivät.

Vergilius virkkoi: »Mitä katsot vielä?
Miks silmäs vielä syvyydessä viipyy,
joukossa raukkain raajarikkoisien?

Noin tehnyt muissa et sa onkaloissa.
Lukea jos sa heidät tahdot, muista,
kakskolmatta on peninkulmaa laakso;

ja kuu jo ehti alle jalkojemme.

On aika lyhyt, mikä meille suodaan,
ja muuta näkemistä viel' on sulia.»

Ma hälle: »Huomannut jos oisit syytä,
min vuoksi tuonne tuijotin ma alas,
mun ehkä suonut viivähtää sa oisit.»

Mut pois hän kulki, minä jäljessänsä,
noin hälle vastaten ja tuohon virkkain
lisäksi: »Siinä syvänteessä, johon

tähystin silmin niin ma tarkkaavaisin,
ma luulen, kärsii joku heimostani
syyntä vuoksi, josta siellä on palkka paha.»

Hän mulle: »Älköön tästä lähtien enää
hänessä ajatukses askaroiko;
sa hänet jätä, muuhun mieles käännä.

Näät pikkusillan alla näin ma hänen
sua sormin uhkaavan ja osoittavan;
hän nimelt' on Geri del Bello,[177] kuulin.

Niin olit silloin kiintynyt sa toiseen,
mi muinoin oli Altaforten herra,
hänt' ettet huomannut, ja niin hän poistui.»

»Oi, Mestari», ma virkoin, »kuolemansa
verinen, kostamaton vielä, vaikka
häpeä sama kohtas toisiakin,

lie häntä suututtanut, siks hän poistui
minulle puhumatta, luulen; minä
sit' enemmän nyt häntä surkuttelen.»

Näin haastain saavuimme me paikkaan, josta
seuraava kuilu kalliolle näkyis,
jos valoisampi oisi, pohjaan saakka.

Seisoimme päällä Malebolgen majan
viimeisen, näimme käytävät sen kaikki
ja munkit mustat luostarin tään lujan.

Mua vastaan silloin valitukset satoi
kuin nuolet, sääli kirkas kärkenänsä,
niin että käsin peitin korvat kiinni.

Soi tuska, kuin jos heinäkuun ja syyskuun
välillä sairaaloista ois Maremman,
Sardinian ja Valdichianan kaikki

kipu ja kurjuus koottu yhteen kuiluun;
ja löyhyä moinen onkalosta hurrui
kuin raatoin mätäneväin, haisevien.

Astuimme alas viime törmää pitkin
tuon töyryjonon, vasent' aina suuntaa,
ja nyt ma nähdä saatoin kuiluun, jossa

tuo palvelija Herran ylvään, Oikeus
erehtymätön, iskee väärentäjät,

jotk' ovat kirjoitetut siihen kirjaan.

En luule, että kamalampi näky
Aiginan kansan kaiken sairaan oli,
kun ilma täys niin oli taudin saastaa,

ett' eläimetkin kuoli, maankin madot,
ja saaren vanha sukukunta jälleen,
mikäli runoniekat vakuuttavat,

pääs eloon siemenestä muurahaisten;[178]
niin kurja nähdä oli kuilu synkkä
läjittäin voihkivine vainajineen.

Yks virui toisen vatsan päällä, toinen
taas hänen harteillansa, kolmas koki
tietänsä tummaa nelinkontin käydä.

Astuimme askel askeleelta, hiljaa,
vait katsoen ja kuullen sairahia,
jotk' eivät jaksanehet jaloin seista.

Nojaavan kaks näin toisihinsa, niinkuin
patoja kylitysten lämmitetään,
ruvessa ruumis kaikki kummallakin.

Ja viel' en nähnyt tallirengin sukaa
niin nopsaan käyttävän, kun herra vartoo,
tai sen, mi tahtoo päästä nukkumahan.

kuin kumpikin he kynnenkärjillänsä
repivät ruumistansa raivokkaina
tuon syyhyn vuoksi, jok' ei koskaan lakkaa.

Ja kynnet kyntivät niin ruvettumaa
kuin perkkää veitsi pintaa lahnan taikka
muun kalan vielä suuri-suomuisemman.

»Oi sa, ken sormin kuorit itseäsi»,
eräälle heistä virkkoi Oppahani,
»taas niillä nipistäin kuin pihtiraudoin,

niin totta kuin sun kyntes kestäköhön
ijäti työssä tuossa, lausu, onko,
latinalainen joku joukossanne!»

»Latinalaiset kurjat kumpainenkin
olemme tässä», valittain hän vastas,
»mut sinä ken, mi meiltä kysyit sitä?»

Oppaani hälle: »Olen saattelija
tään miehen, joka vielä elää, hälle
kaikk' kuilut helvetin ma näyttää aion.»

Yhteinen murtui tuki heiltä silloin,
vavisten kumpikin nyt kääntyi minuun,
ja muutkin, jotka sanain kaiun kuuli.

Minulle aukes mieli Mestarini,
hän lausui: »Haasta, mitä tahdot, heille!»
Ja minä haastoin, koska hän niin tahtoi:

»Niin totta kuin maan päällä muisto teidän
muretko älköön mielist' ihmisien,
vaan säilyköön all' auringon se monen,

keit' ootte, virkkakaa, ja kansaa mitä?
Minulle tuota kertomasta älköön
kipunne inho teitä kauhistako.»

Näin toinen: »Olin mies Arezzon,[179] saattoi
mun roviolle Albero da Siena,
mut syy ei surmani mua tänne tuonut.

Hänelle lausuin tosin leikilläni,
ett' ilmaan nousta muka siivin voisin,
ja hän, tuo tuhma, mutta utelias,

mun taitoani tahtoi nähdä; minä
ruvennut kun en Daidaloksen virkaan,
hän tuosta poltatti mun piispallansa.

Mut kuiluun viimeisehen, kymmenenteen,
vuoks alkemian, jota harjoitin ma,
tuomitsi minut Minos pettymätön.»

Ma Mestarille: »Onko ollut koskaan
niin tuhmaa, turhaa kansaa kuin on Sienan?
Ei riitä siinä edes ranskalainen!»

Sen toinen spitalinen kuuli, lausui:
»Pois lue Stricca[180] toki, hän, mi taisi
niin hyvin panna tavaransa talteen!

Ja Niccolo, mi ensin keksi, että
saa neilikasta hyvän ruokahöysteen;
sen sitten omaksuikin Siena kaikki.

Pois lue joukko[181] myöskin, jossa tuhlas
Caccia d' Asciano viinitarhat, metsät,
ja Abbagliato aivojensa älyn.

Mut että tietäisit, ken kanssas yhtä
niin mielt' on Sienan miesten kesken, katso
mua tarkoin, etkö tunne kasvojani.

Capocchion[182] varjo olen, alkemistin,
metallin-väärentäjän; muistat minut,
jos oikein katson sua, muistat, että

apina aimo olin luonnon suuren.»

Kolmaskymmenes laulu

Ajalla Junon vihan, jolloin raivos
vuoks' Semelen hän Teeban kansaa vastaan
kuin usein ennen raivonnut hän oli,

hän Atamaan[183] niin teki hulluks, että
kun puolisonsa näki käyvän, kantain
käsvarsin poikaa kahta, huusi hurja:

»Virittäkäämme verkot, saamme saaliin,
kas, naarasjalopeuraa poikinensa!»
Kohotti sitten kynnet julmat, tempas

sen, joka nimeltään Learco oli,
pyöritti, iski kallioon; mut vaimo
merehen juoksi kera poian toisen.

Ja kun Fortuna mursi maahan Troian
ylpeyden, kaikkea jo uhmaavaisen,
sen vallan sortaen ja valtiaankin,

Hekuba kurja, orpo, vanki, jolta,
jo kuollut oli Polyxena-tytär,
hän merenrantaan mennen, nähden siinä

surulla Polydorus-poian ruumiin,
kuin koira haukkui mielipuolisena;
niin murhe häitä mielen käänsi nurin.

Mut nähty Teebass' ei, ei Troiassakaan
niin julman raivon koskaan riehahtavan,
ei eläimissä eikä ihmisissä,

kuin varjon kahden, valjun, alastoman
näin juoksevan nyt, joka suuntaan purren
kuin sika irti päässyt lävästänsä.

Capocchion niskaluuhun toinen iski
ja veti, tonki torahampaillansa,
niin että toisen maha maata raapi.

Jäi vapisemaan mies Arezzon, virkkoi
minulle: »Peikko tuo on Gianni Schicchi,[184]
hän raivoissaan noin muita raatelevi!»

Ma hälle: »Oh, niin totta kuin tuo toinen
sua älköön purko, virkkaa viitsi mulle,
ken on hän, ennen kuin hän meiltä kato.»

Hän mulle: »Myrrhan[185] on se varjo vanha
tuon rutsaisen, mi isää omaa lempi
enemmän kuin ois luvallista ollut.

Tään kanssa synnin tekemään hän pääsi
kun muu hän olevansa valehteli,
niinkuin tuo toinen, joka poistuu, muutti

itsensä muotohon Buoso Donatin
ja laillisen näin testamentin teki,
sai aarteita ja tallin tamman parhaan.»

Kun poistuivat nuo raivokasta kaksi,
ma joihin olin silmän kiinnittänyt,
sen käänsin muihin turmansyntyisihin.

Eräällä muuten luutun muoto oli,

jos poikki ollut vain ois vartalonsa
läheltä masmalon, mi vaarat jakaa.

Ves'tauti vaikea, mi ruumiin muodot
noin runtelevi nestein mätänevin,
ett'eivät soinnu pään ja vatsan suhteet,

sai hänet seisomaan suu ammollansa
kuin keuhkosairas, janoissansa joka
päin leukaa huulen toisen painaa, toisen

päin seinää nostavi. Hän meille virkkoi:
»Oi, maahan synkkään saapuvaiset, ilman
rikosten syytä, katsokaa ja kuulkaa

kurjuutta mestar' Aadamin. Mull' oli
elossa kyllin kaikkea, mit' tahdoin,
ja vedenpisaraa, ah, nyt ma himoon.

Puroset, Arno-virtaan vieriväiset
vihreiltä kukkuloilta Gasentinon,
nuo, joiden rannat vilppaat on ja vehmaat,

mun mielessäin on aina, eikä suotta;
enempi mua kuva niiden kaivaa
kuin tauti tää, mi kalvaa kasvojani.

Se Oikeus ankara, mi vainoo mua,
mun syntipaikastani ottaa aiheen,
näin hurjentamaan huokauksiani.

Siell' on Romena,[186] missä väärää rahaa
tein käyttäin kastajamme leimakuvaa,
siks sinne ruumiin poltetun ma jätin

Mut jospa, nähdä Guidon kurjan sielun
tai Aleksanderin tai veljen[187] saisin,
näkyä tuot' en Brandan veteen vaihtais.

Yks on jo täällä, jos nää hurjat varjot
mun ympärilläni vain totta haastaa:
mit' auttaa se, kun kulkemaan en pääse?

Jos vielä liikkua ma voisin edes
sadassa vuodessa vain tuuman verran,
jo matkall' oisin häntä etsimässä

seasta kansan tämän muodottoman,
vaikk' yksitoist' on peninkulmaa kuilun
tään piiri ja sen läpimitta puoli.

Vuoks heidän tässä seurass' olen; saivat
mun lyömään kultarahaa alle arvon,
näät siitä puuttui kolme karaattia.»

Ma hälle: »Keit' on kaks nuo kurjaa, jotka
viruvat vierelläs ja huuruavat
kuin käsi märkä talvipakkasessa?»

»Tuoss' ovat», sanoi, »siitä saakka maanneet
kuin tähän kuiluun jouduin, liikkumatta,

ja maannevatkin ijäisesti. Toinen

tuo kerran väärin syytti Josefia,
tuo taas on Sinon, Troian viekastaja;
he höyryävät kuumeen häijyn löyhkää.»

Tuo toinen suuttui, ehkä kuullen, kuinka
nimensä mainittiin niin herjaisesti,
ja häntä nyrkillään löi vatsan kumpuun;

se kumahti kuin rumpukalvo. Tuosta
taas mestari Aadam iski naamaan häntä
kädellä yhtä kovakouraisella,

sanoen: »Joskin kyky multa poissa
jäsenen liikkua on liian raskain,
on käsi kääntymähän mulla vapaa!»

Ja toinen: »Kun sa roviolle kuljit,
kätevä näin et ollut lie, mut varmaan
kai kätevämpikin, kun löit sa rahaa.»

Nyt vesitautinen: »Sen totta sanot;
mut niin ei tosi todistukses ollut,
kun Troiassa ne totta sulta kysyi.»

Ja Sinon taas: »Jos väärin puhuin, väärää
sa rahaa teit, syy yks mun tänne saattoi,
sun useimmat kuin on perkeleillä.»

»Sa valapatto», sanoi pullomaha,
»hepoas muistele niin karvaudekses,
sen että maailma sais kaikki tietää!»

Ja kreikkalainen: »Sulle karvas olkoon
janosi, josta kieleles halkee, ynnä
nuo nesteet mädät, jotka vatsaas vääntää!»

Ja siihen Aadam: »Niinpä aukee suusi
tapansa mukaan pahaa puhumahan;
jos janoan ja myrkkynestein paisun,

päänsärky sull' on sekä kuume, eikä
sua tarvis paljon pyytää latkimahan
Narcissuksen[188] ois kuvastinta myöskään.»

Tuon kiistan kuunteluun ma aivan kiinnyin;
nyt mulle Mestari: »Ma mitä näen?
Ei paljon puutu, ett'en suutu sinuun.»

Vihalla hänen haastavan ma kuulin,
häveten niin siks häntä kohti käännysin,
sen muisto että vielä vaivaa mua.

Ja niinkuin mies, mi nähden unta pahaa
unessa toivoo näkevänsä unta
ja haluaa olemattomaks, mik' onpi,

niin minä, jok' en haastaa voinut, mutta
halasin pyytää anteheks ja pyysin
kuitenkin, vaikk' en luullut pyytäväni.

Nyt Mestari: »Syyn suuremman jo pesee
häpeän pienempi kuin nyt on sulla,
siks suru kaikki luotas luo ja muista,

ma että aina astun vierelläsi,
jos sattumalta saapunetkin paikkaan
sellaisten riitapukarein kuin nämä;

mut moista kuuntelee vain tahto halpa.»

Yhdesneljättä laulu

Puraisi mua sama kieli ensin,
niin että punehtuivat poskipääni,
ja sama antoi sitten rohdon myöskin.

Noin kuulin kerrottavan, että keihäs[189]
Akilleun ynnä tämän taaton syynä
ol' ensin tuskaan, sitten tuskan lohtuun.

Nyt selin käännyimme me kiusan laaksoon
ja pitkin rantaa, sitä kaartavata,
astuimme äänetönnä kumpainenkin.

Yö ollut siellä ei, ei myöskään päivä,
niin ettei paljon eteen nähdä voinut;
ma silloin kuulin torven äänen kovan.

Se vaientanut oisi ukkosenkin;
ja tietä äänen, suuntaan vastakkaiseen,
nyt katseeni sen alkukohtaa etsi.

Ei jälkeen tappion sen tuiman, jossa
työ pyhä hukkuu Kaarlo Suuren, Roland
niin hirveästi torveen toittanut.

Ma sinne pääni käänsin, näytti niinkuin
ois sieltä hämöittäneet tornit ylväät.
»Mik' on tuo kaupunki?» ma kysyin silloin.

Ja Mestarini: »Liian kauas koska
pimeyden halki nähdä tahdot, sattuu
myös harhaan iskemään sun mielikuvas.

Saat sinne tultuasi nähdä, kuinka
erehtyy aisti matkan pitkän päästä;
siks hiukan käyntiäsi kiirehtäös!»

Käteeni hellästi hän sitten tarttui
ja lausui: »Ennen kuin me käymme eespäin--
vähemmän että kauhistuisit tuolla--

sa tiedä: tornit ei, vaan jättiläiset
näkyvät sulle, suossa seisovaiset
napahan saakka, pitkin äärtä rannan.»

Kuin usman haihtuessa katse alkaa
taas vähitellen tuta, minkä siltä
salasi terhen, ilmaa tihentävä,

niin lähestyissäni tuon rimmen reunaa
pimeyden halki sankan, synkän, poistui
mun harhani, mut pelko sijaan tuli.

Näät niinkuin tornit ylväät seppelöivät
Montereggionen muurikehän harjaa,
niin rannasta, mi rapalammen saartaa,

kohosi puolivarteen saakka jätit
nuo kauhistavat, joita uhkaa vielä
Zeus ukonjyrinässä taivahalta.

Erotin eräältä jo kasvot, rinnan,
käs'varret jotka pitkin kylkiluita
riippuivat, olkapäät ja vatsaa osan.

Varmaankin hyvin teit, sa luonto, moista
lakaten sukukuntaa siittämästä
ja riistäin mahdin tuon Mars-jumalalta.

Ja että norsut ynnä valaskalat
maan päälle loit ja luot, sit' oikeana
pitävi mieli oikein katsovainen,

näät missä pahaan tahtohon ja voimaan
myös yhtyy järjen täyden käyttökyky,
inehmo siinä aseeton on aivan.

Leveät, pitkät oli kasvot hällä
kuin Rooman Pietar-kirkon pronssipiinija,
ja samansuhteinen myös muukin ruumis.

Ja vaikka ranta puoli vartta peitti,
vyöliinan tapaan, sentään pisti esiin
niin paljon, ettei friisiläistä kolme

ois päällekkäin hänt' tukkaan yltänehet;
hyvinkin vaaksaa kolmekymment' oli
näät kaulaan saakka yläpuoli varren.

»Rafel mai amech izabi almi», [190]
noin huutaa alkoi suu tuo julma, joka
ei luotu ollut virsiin lempeämpiin.

Oppaani hälle virkkoi: »Tuhma sielu,
puhalla torvees, siihen vaivas purkain,
kun vihas paisuu tai muu intohimos!

Kaulaasi kopeloi, sa hullu henki,
niin hihnan löydät, jossa torves killuu
kuin laatta poikki laajain ryntähitten.»

Ja mulle: »Itsensä hän ilmi antaa,
hän Nimrod on, min älyn huonon vuoksi
maailma nyt ei kieltä yhtä puhu.

Hän siinä seiskoon, suotta hälle haastat,

kaikk' kielet ovat yhtä oudot hälle
kuin muille hänen, jot' ei taida kenkään.»

Niin käytiin eespäin, vasemmalle aina,
ja kohtasimme jousen kantamalta
ja toisen julmemman, myös suuremmankin.

En tiedä, ken lie vyöttänytkin hänet,
mut käsi toinen eteen kahlehdittu
häneltä oli sekä toinen taaksi

vitjoilla, joita kaulassaan hän kantoi,
niin että viidesti ne vartta kiersi
mudasta nousevaa. Nyt lausui Opas:

»Uhmaaja tuo Zeun suuren kanssa tahtoi
koettaa voimiaan ja siitä palkan
sai tään. On nimi Efiates hällä;

jumalten peljätessä jättein vihaa
hän näytti uljuuttaan, mut käyttämänsä
käs'varret eivät enää koskaan liiku.»

Ma hälle: »Jos on mahdollista, silmin
halaisin ensin nähdä hirvittävän
myös Briareus-jättiläisen.» Tuohon

hän vastas: »Saat sa nähdä Anteuksen,
hän lähell' on, voi puhua, on vapaa,
syyntä kaiken pohjaan viepä on hän meidät.

Se, jota nähdä tahdot, kauempana,
kahleissa on ja luotu on kuin tämä,
pait' että kamalimmat häll' on kasvot.»

Mut koskaan tornia ei huojuuttanut
maanjärjestys niin hurja kuin nyt alkoi
täristä Efiates. Pelko valtas

mun suurempi kuin suussa kuolemankin,
ja ellen nähnyt kahleitansa oisi,
tuo kauhu riittänyt ois surman syyksi.

Kävimme eespäin, Anteus[191] jo näkyi,
mi kymmenkynäräisnä, päätä tuohon
viel' lukematta, notkon suosta nousi.

»Oi sa, ken laaksoss' onnen oikullisen,
Scipio missä mainehensa voitti
ja pakoon Hannibal läks joukkoinensa,

sait saaliiksesi jalopeuraa tuhat;
ken voiton itse jumalista oisit,
kuin luullaan, saanut kera veljiesi,

jos oisit sotaan yhtynyt Maan poikain:
sa meidät nosta, mutta suuttumatta
Kokytos-virran viluiselle jäälle,

mut älä Titiuksen luo tai Tyfeun;
tää täyttää halun voi, mi tääll' on hartain,

siks taivu, jätä nyrpistykset nenän!

Maan päällä voi hän vielä mainees nostaa;
hän elää näät, viel' ikää pitkää toivoo,
jos ennen aikaa hänt' ei korjaa Herra.»

Näin haastoi Mestari. Ja Anteus joutuin
ojensi kourat, joiden voiman tunsi
Herakles jo, ja tarttui kiinni häneen.

Vergilius, tuntien tuon kourauksen,
minulle virkkoi: »Tule, nostan sinut,
hän sitten meidät niinkuin kimpun kantaa.»

Niinkuin on nähdä Carisenda-torni[[193]
kalteensa alta, koska pilvi kulkee
sen yli suuntaan vastaiseen kuin vinous,

niin näytti Anteus, kun katsoin, kuinka
hän kallistui, ja tuolla hetkell' oisin
halunnut mennä tietä toista varmaan.

Mut keveästi kuiluun Luciferin
ja Juudaan meidät laski hän; ei kauan
noin kumarassa viipynyt hän enää,

vaan nousi jälleen niinkuin laivan masto.

Kahdesneljättä laulu

Niin karut, kolkot jos mull' oisi säkeet
kuin kuuluis kuvailuun tuon luolan tumman
min päällä kalliot muut kaikki painaa,

paremmin pusertaisin aineestani
ma mehun; vaan kun mull' ei niitä ole,
vavisten nyt ma lähden laulun työlle.

Näät ei oo lastenleikki laulaa pohjaa
maailman kaikkeuden; kieli siihen,
mi »mammaa, pappaa» sopertaa, ei sovi.

Mut auttakoot mua Neiet armaat,[194] joiden
avulla Teeban piiritti Amphion,
sanani ettei asiasta erois!

Oi, rahvas kurjaa kurjempi tään paikan,
jost' on niin virkkaa vaikeaa: ois ollut
parempi syntyä sun raavahina.

Olimme onkalossa kaivon synkän
jo jätin jalkain alapuolla, katsoin
ma vielä vuoriseinää korkeata,

kun sanat kuulin: »Askeleitas varo,
sa ettet tallaa jalkapohjillasi
pään päälle meitä, kahta veljesraukkaa!»

Siks käännyin, eessä näin ja jalkain alla
ma järven, joka jäätyneenä näytti
lasia olevankin eikä vettä.

Niin paksuun kanteen vettään talvin kata
Tonava ei, mi Itävaltaa leikkaa,
ei myös Don-virta alla taivaan kylmän,

kuin tässä oli; jos sen päälle syössyt
ois Tambernik[195] tai vielä Pietrapana,
se ei ois rannastansa rauskahtanut.

Kuin sammakko, mi seisoo kurnuttaen,
veen päällä kuono, siihen vuoden-aikaan,
kuin tähkähäitä maalaisvaimo tuumii:

niin jäässä seiso sinivaljut varjot,
siit' esiin pisti vain päät häpeävät,
kalisi hampaat haikaroiden nuottiin.

Jokainen katsoi alaspäin; suu kantoi
kylmyyden todistusta, silmä kertoi
sydämen todistusta murheellisen.

Hain silmin haastajaa, näin jalkojeni
juuressa kaks niin lähekkäistä päätä,
ett' yhteen kietouneet ol' hapsset heiltä.

»Keit' ootte, virkkakaa, te seisovaiset
noin rinta vasten rintaa?» lausuin. Kaulaa
he taivuttivat, sitten silmät minuun

he suuntasivat kyöneleitä täydet;
veet virtas huulille, mut kylmyys kohta
ne hyyti, sulkein silmäluomet jälleen:

puu puuta ei niin kiinteästi salpaa.
Kuin pukit puskemaan nyt toisiansa
tuost' alkoivat nuo vihan villitsemät.

Ja yks, min korvat pakkaneen pois oli
puraissut, lausui alasluoduin katsein:
»Miks meissä kauan niin sa kuvastelet?

Jos tietää tahdot, ketkä on nuo kaksi,
se laakso, josta Bisenzio-virta[196] vierii,
isänsä Alberton ja heidän[197] oli.

Samasta äidist' ovat he; ja _Kainan_
voit kaiken etsiä, et löydä ketään,
mi jäässä jäätyä niin ansaitsisi;

ei hän,[198] jolt' Arthur rinnan ynnä varjon
samalla puhkas peitsenpistollansa;
Focaccia[199] ei, ei tuo, mi häiritsevi

mua päällään, peittäin multa näköalan,
ja jonk' on nimi Sassol Mascheroni;[200]
jos mies Toskanan lienet, tunnet hänet.

Ja ettet haastattais mua enää, tiedä,
oon Camicion de' Pazzi,[201] varron tässä,
Carlinoa syyn-sovituksekseni.»

Tuhannet sitten näin ma kasvot, roudan
niin runtelemat, että kauhu karsi
ja karsii aina mua, kun jäätä näen.

Päin keskikohtaa käydessämme, jossa
jokainen paino pyrkii yhtymähän,
mun väristessä ikipakkasesta,

en tiedä, sattuma vai sallimusko
vai tahto Jumalan lie ollut, mutta
noin päiden kesken käyden yhtä poljin.

Se huusi[202] valittain: »Mua miksi tallaat?
Jos saavu kosto et suurentamaan
vuoks Montapertin, mua miksi kiusaat?»

Ma Mestarille: »Nyt mua varro, erään
tuo että epäilyni haihduuttaisi;
mua sitten kiirehdi kuin paljon tahdot.»

Pysähtyi Opas, minä virkoin tuolle
mua vielä tuimin sanoin soimaavalle:
»Ken olet sa, mi muita haukut täten?»

»Ken itse oot», hän vastasi, »mi astut
kautt' Antenorin,[203] muilta posket polkein?
Jos oisit eläväkin, ois se liikaa!»

»Elävä oon», ma virkoin, »mainehesen
jos halaat, mieluista voi olla sulle,
jos nimes muiden kuuluin kanssa kerron.»

Hän mulle: »Juuri vastakkaista toivon.
Siks poistu kauemmin mua kiusaamatta,
sun turhat tääll' on mairitukses kaikki.»

Ma silloin tartuin häntä tukkapäähän
ja virkoin: »Itses nimittää sun täytyy,
tai jää ei karvaakaan nyt kallohosi!»

Ja mulle hän: »Jos teet mun kaljupääksi,
en sano, näytä sittenkään, ken olen,
en, tuhat kertaa vaikka pääni tallaat.»

Jo käsin kiersin hänen hapsiansa
ja moni irtautui jo tuhkatupsu;
hän haukkui, silmin alaslouduin yhä.

Nyt toinen huus: »Mik' on sun, Bocca? Eikö
sinulle riitä leukaloukun lyönti,
kun vielä haukut? Ken on kiusahenkes?»

Ma virkoin: »Tahdo sult' en enää sanaa,
kavala petturi, vaan häpeäkses
sinusta vien maan päälle tiedot todet.»

Ja hän: »Jo poistu! Mitä tahdot, kerro!

Mut älä vaikene, jos täältä pääset
hänestäkään, mi noin on nopsa-kieli

ja ranskalaisten rahan vuoksi kärsii.
Voit virkkaa: 'Näin Dueran miehen[204] siellä,
miss' syntisillä kylmä on.' Jos tietää

myös tahdot muista asukkaista paikan,
sun vierelläs on Beccherian miesi,[205]
Firenze jolta kaulahuivin katkas.

Gianni del Soldanier[206] lie tuonnempana,
ja Ganellone,[207] lisäksi Tribaldello,
mi unen aikana Faenzan aukas.»

Olimme hänet jättäneet, kun kaksi
lovessa yhdessä näin jäätynyttä,
niin että toisen pää ol' hattu toisen.

Ja niinkuin puree leipää nälkähinen,
ylempi hampaat toiseen iski, siihen,
miss' yhtyy takaraivo selkärankaan.

Ja niinkuin Tydeus,[208] mi raivoissansa
myös Menalippon ohimoita raatoi,
pään kuorta tää ja sisällystä puri.

»Oi, sa mi vihaas eläimellisesti
osoitat häneen, jota syöt», ma virkoin,
»miks teet sen: lausu! Lupaan sulle, että

jos jostakin sa syyllä syytät häntä,
ja kerrot syntinsä ja keitä ootte,
sen sulle korvaan ylämaailmassa,

ellei mun kuivunut lie kieli silloin.»

Kolmasneljättä laulu

Nyt suunsa nosti julmast' atriastaan
tuo syyppää, kuivaten sen suortuvihin
pään saman, jonka niskaa purrut oli.

Hän alkoi: »Tahdot, että uudistaisin
sydämen toivottoman tuskan, jonka
luo pelkkä aatos, ennen kuin sen lausun.

Mut sanaini jos siemenestä itää
häpeä petturille, jota jyrasin,
sa miehen näät, mi kyynelöi ja haastaa.

En tiedä, ken sa olet, kuinka tullut
liet tänne, vaan kun sua kuulen, varmaan
firenzeläiseksi sun arveleisin.

Siis tiedä: olin kreivi Ugolino,[209]
tää taas Ruggieri arkkipiispa. Sanon

myös syyni tähän huonoon naapuruuteen.

Ma että hänen juoniensa Kautta,
kun häneen luotin, ensin vangiks jouduin
ja sitten surman sain, lie turha virkkaa.

Mut siitä, jot' et tietää voi, ma kerron:
kuink' oli kuolemani julma. Sitten
saat päättää, onko loukannut hän mua.

Kuun päivän kierrot monet nähnyt olin
jo aukost' ahtaasta tuon kolkon kopin,
mi minusta sai 'nälkätornin' nimen

ja jonne toinen kohta suljetahan,
kun kerran unta uneksuun ma pahaa,
mi mulle nosti vastaisuuden hunnun.

Tään[210] näin ma herrana ja mestarina
ajavan koirin laihoihin, harjoitetuin,
ja kiihkein sutta ja sen poikuetta

päin vuorta, Luccalta mi Pisan[211] kaihtaa,
Gualandin ja Sismondin ja Lanfranchin[212]
hän oli eelleen eturintaan pannut.

Väsyvän lyhyen matkan juostuansa
jo näytti susi poikineen, ja hampaat
terävät heiltä kyljet aukaisevan.

Heräsin ennen aamunkoita, kuulin
kuink' uness' itki, pyysi leipää pojat
omani, jotka kanssain torniss' oli.

Oot julma, ellet sure aavistusta,
mi mulle silloin sydämeeni astui!
Ja jos et itke, milloin sitten itket?

He heräsivät. Läsä hetki oli
jo meidän saada päivä-annoksemme,
ja kukin untaan miettein synkin seuloi.

Ma silloin kuulin kiinni naulittavan
alaista usta kauhun tornin; katsoin
ma poikiani sanomatta sanaa.

En itkenyt: niin olin jähmettynyt.
He itkivät, ja pieni Anshelm virkkoi:
'Sa katsot niin! Mik' on sun, isä? Mikä?'

En kyynelt' itkenyt, en vastannutkaan,
ma koko päivään, yöhön, kunnes toinen
kohosi aurinko maanpiirin yli.

Pistäytyi säde pieni vankilaamme
tuskaisaan, ja kasvot neljät näytti
kuvani oman mulle onnettoman.

Surusta silloin kättä kahta purin,
nää luullen, että minun nälkä oli,
äkisti nousivat ja virkahtivat:

'Ah, isä meitä syö, se meille tuska
vähempi on! Sa meille suonet olet
lihamme kurjan, siis se riistä myöskin!

Ma tyyunnyin, etten heitä murhettaisi;
sen päivän, toisenkin me vaikenimme.
Ah, kova maa, miks auennut et silloin?

Pääsimme päivään neljänteen; nyt syöksyi
jalkaini juureen pitkällensä Gaddo
ja sanoi: 'Isä, etkö auta mua?'

Hän kuoli siihen. Ja kuin näät mun tässä,
ma näin, kun päivä viides, kuudes koitti,
raukeevan heidän, toinen toisen jälkeen.

Sokeena hoipuin yli kuollehien;
kaks päivää heidän nimiänsä huusin,
niin nälkä teki, mit' ei voinut tuska.»

Näin sanoneeksi sai, ja katsein hurjin
tuon kurjan kalloon taas hän iski hampaat,
kuin koira purren niillä luuta lujaa.

Voi, Pisa, tahrapiilkku kansain kesken
maan kauniin, missä soi _si_-kieli[213] kirkas!
Kun viipyy naapureisi kosto, nouskoon

Capraia ja Gorgona[214] kansoinensa
ja padon pankoon Arnon suulle, että
sun kaupungissas joka henki hukkuis!

Näät vaikka kreivi Ugolino oiskin
sun linnas pettänyt, kuin kertoi huhu,
ois hänen poikiaan sun tullut säästää.

Sa uusi Teeba![215] Syyttömät ja nuoret
olivat Uguccione ja Brigata
ja kaks nuo muuta ennen mainittua.

Kävimme eespäin, sinne, missä kytkee
iljanne kansaa toista, jonka kasvot
ei alaspäin, vaan taa on taivutetut.

Siell' itse itku itkemästä estää
ja tuska, jot' ei silmä päästä ilmi,
takaisin palajaa ja vaivaa lisää;

ens kyneleet näät kiinni jääty ripsiin
ja lailla kristallisten silmikkojen
ne täyttää laakson alla silmälautain.

Ja tapahtui, vaikk' kylmyys kaiken oli
mun kasvoiltani vienyt tuntokyvyn
ja niinkuin känsäks ihon kovettanut,

ma että tuntevani luulin tuulta.
Siks virkoin: »Mestari, mit' on tää liike?
Tääll' eikö ole höyryt kaikki laanneet?»

Hän mulle: »Pian sinne saavut, missä
sun oma silmäs sulle vastaa, nähden
sen syyn, mi tuulenleyhkän synnyttävi.»

Nyt kurja muudan huus jääkuorestansa:
»Oi sielut, joiden niin on julma rikos,
ett' teille määrätty on viime paikka!

Nää kovat kohottakaa silmän hunnut,
ett' itkisin ma sydäntuskaa tuimaa
ees vähän, ennen kuin taas kyynel hyytyy.»

Ma hälle: »Jos mua anot apuun, lausu,
ken olet! Ellen sua auta, itse
ma joudun alas jäässä jähmettymään.»

Hän silloin: »Olen Frate Alberigo,[216]
mi tarjos heelmät huonon tarhan, saaden
sijahan viikunain nyt taateleita.»

»Oh», hälle lausuin, »sa jo kuollut ootko?»
Hän mulle: »Kuink' on laita ruumihini
maan päällä, siitä en ma tiedä mitään.

Tään Ptolemeen[217] etu näät on moinen,
ett' usein tänne sielu putoo ennen
kuin Atropos[218] on häneen koskenutkaan.

Ja että kyneleeni lasittuneet
mielummin siirtäisit sa silmistäni,
sa tiedä, sielun, heti kun se pettää,

kuin minä tehnyt olen, ottaa piru,
mi sitä siihen saakka hallitsevi
kuin päättyy siltä elon päiväin määrä.

Tällaiseen onkalohon sielu syöksyy;
maan päällä ehkä vielä näkyy ruumis
sen varjon, takanain mi talvehtivi.

Sa tiennet sen, jos tänne juur' oot tullut;
hän Branca d'Oria[219] on, ja vuotta monta
on vierryt siitä kuin hän tänne joutui.»

Ma hälle: »Luulen, että petät mua,
näät kuollut viel' ei Branca d'Oria ole,
hän syö ja juo ja pukeutuu ja nukkuu.»

Hän mulle: »Kuiluun kynsi-perkeleiden,
miss' sitkas kiehuu piki, viel' ei ollut,
Mikael Zanche tullut, ennen kuin hän

jo ruumiiseensa pirun päästi, sijaan
itsensä, ja myös sukulaiseen siihen,
mi hänen kanssaan pattotyön sen teki.

Ojenna kätes tänne nyt ja silmät
mult' aukaise!» En tuota tehnyt, sillä
hänelle oikein tein, kun häntä petin.

Ah, Genualaiset, kaiken hyvän tavan

viholliset ja pahan kaiken kuomat,
miks teit' ei vielä syösty maailmasta?

Näät luona huonoimman Romagnan sielun
teist' erään kohtasin, mi hengessänsä
jo kylpevi Kokyton vettä, vaikka

maan päällä vielä ruumihinsa elää.

Neljäsneljättä laulu

»_Vexilla Regis prodeunt Inferni_[220]
päin meitä» virkkoi Mestari, »siks eespäin
sa katso, etkö häntä nää jo ehkä.»

Kuin sumun paksun painuessa taikka
yön hämärtäissä yli maamme piirin
on kaukaa katsottuna tuulimyly,

rakennus kangastui nyt moinen mulle,
samalla tuulen vuoks taa Oppahani
vetäysin; ollut siin' ei suojaa muuta.

Vavisten laulan sitä: siellä olin,
jää kokonaan jo kussa varjot kattaa,
ne että siitä kuultavat kuin oljet

lasista; toiset lepää, toiset seisoo
nuo päällään, nuo taas jaloillaan, nuo säärin
päin kasvoja, kuin kaari koukistunein.

Kävimme eespäin, sikskuin Mestarini
otolliseksi näki mulle näyttää
sen olennon, mi kerran kaunis oli.

Mun työnsi eteensä ja seisahutti
sanoen: »Tuon on Dis ja tuoss' on paikka,
mi suita vaatava on miehen mieltä.»

Lukija, ällös kysy, kuinka silloin
vapisin, jähmetyin, näät sit' en sanoin
ma kirjoita, kun sanat kaikk' ei riittäisi

En kuollut, enkä jäänyt henkiin itse,
lukija, tuumi, jos on järki sulla,
kuink' olin vailla tilaa kumpaistakin.

Kohosi päästä puolirintaan saakka
tuon tuskan valtakunnan Imperator;
ja ennen itse jätti lien kuin hänen

ees käsivartten kokoiset on jätit.
Nyt näät, kuink' olla suuren täytyy ruumiin,
mi suhtainen on osan moisen kanssa.

Jos oli hän niin kaunis kuin nyt ruma,
ja sentään Luojaa vastaan nosti otsan,

häneestä varmaan kaikki kurjuus tulee.

Ah, kuinka minusta ol' ihme suuri,
kun kasvot kolmet näin ma päässä hänen!
Punainen yks, se etupuolia puunsi

ja toiset kaksi siihen liittyi olan
kummankin[221] keskikohdall', yhtyi yhteen
päälakeen. Se, jok' oikealla oli

valkoisen kellervältä paistoi; väri
vasemman oli niinkuin niiden, jotka
tulevat Niilin virran vieremiltä.

Läks siipi alta kasvon kumpaisenkin
niin suuri kuin ol' lintukin; en nähnyt
merellä moisia ma purjehia.

Ne eivät olleet sulkaiset, vaan niinkuin
lepakon siivet; niillä niin hän lietsoi,
häneestä että kolme tuulta tuli.

Tuost' oli jäätynyt Kokytyös kaikki.
Hän itki silmin kuusin, veet ja vaahto
verinen tippui kolmen leuan alta.

Hän joka suunsa hampain syntist' yhtä
kuin loukuin louskutti, niin että tuskaa
hän tuottaa kolmelle yht'aikaa saattoi.

Mut etummaista pahemmin kuin hampain
hän kynsin raastoi, niin ett' usein iho
poiss' oli aivan päältä selkärangan.

»Se sielu, joll' on tuossa suurin tuska»,
näin Oppaani, »on Judas Iskariotin;
pää hältä suuhun uppoo, sääret näkyy.

Ja noista, jotka nurinpäin noin riippuu,
suun mustan murtelema tuo on Brutus;
kas, kuin hän kärsii, vaan ei ääntä päästä.

On toinen Cassius, tuo vankka-raaja.
Mut yö taas ylenee, on aika lähdön,
jo nähneet, katsoneet me kaiken oomme.»

Kuin käski hän, ma kaulahansa tartuin;
hän otti vaarin ajan, paikan suhteet
ja koska siivet kyllin aukenivat,

hän kiipes kiinni kylkiin karvaisihin
ja mätäs mättäältä' alas astui sitten,
jääjärkäleihin ja karvankasvun väliin.

Kun kohdall' oltiin lanteen laajan, juuri
paikassa, josta reisi kaartuu, Opas
nyt vaivoin, ahdistuksin päänsä käänsi

päin suuntaa, jossa oli hällä jalat,
ja tarttui karvoihin kuin mies, mi kiipee:
ma luulin noustavan taas helvettiin.

»Lujasti kiinni pidä», lausui Opas
nyt läähättäin laill' uupuneen, »käy matka
pahasta tästä moista porraspuuta!»

Lovesta kallion hän astui ulos,
sen partahalle istumaan mun pani
ja itse viereen jalan johti varman.

Kohotin katseeni ja luulin, että
näkyisi Lucifer kuin ennen yllä,
mut sääret pystyssä nyt näinkin hänet.

Jos tuosta kovin kömmähdin, sen saattaa
tajuta tuhma kansa, jok' ei tiedä,
min pisteen[222] kautta tieni käynyt oli.

Oppaani lausui: »Nouse jaloillesi!
On matka pitkä, polku huono, päivä
ens neljännestään kiertänyt jo puoli.

Ei linnan juhlasali ollut paikka,
miss' olimme, vaan luola luonnonluoma,
hämärä, himmi, rosopohja.» Lausuin

ma ylös noustuani Mestarille:
»Tään ennen kuin ma jätän kuilun, poista
minulta harha sekä haasta hiukan!

Miss' on nyt jää? Kuinka tuo nyt päälleen
noin keikahti? Ja kuinka on niin äkin
Aurinko illan aamuks saada voinut?»

Hän mulle: »Tuollapuolen keskipisteen
viel luulet olevas, ma jossa killuin
karvoista madon,[223] maata puhkaisevan.

Siell' olit alas astuttaissa, mutta
kun käännysin, kuljit läpi pisteen, johon
taholta jokaiselta painot painuu.

Nyt päälläs on maanpiiri toinen, sille
vastainen, jota manner laaja kattaa
ja jonka kukkulalla surmattihin

Hän, joka syntyi, eli synnitönnä.
Sun jalkas lepää päällä piirin pienen,
min toinen puolisko on paikka Judaan.

Tääll' aamu silloin on, kun siellä ilta;
ja hän, min karvat tikapuumme oli,
on paikoillaan ja seisoo niinkuin ennen.

Hän tältä puolen taivahasta putos,
ja maa,[224] mi ennen siinä kaartui, häntä
peläten peittyi mereen, nousten siitä

taas meidän pallonpuoliskolla, ehkä
paeten häntä myös tään onton paikan
maa muodosti sen päälle vuoren nostain.»

On paikka siellä alahalla, yhtä
etäällä kuin on Belzebubin hauta,
mi näy ei silmin, mutta tiedon josta

tuo puron ääni, sinne pulputtavan
raosta kallion, min syönyt siihen
se juoksullaan on hiljaa kaartuvalla.

Salaista tietä tuota Mestarini
ja minä läksimme taas nousemahan
maailmaan valoisaan, hän eellä, minä

jälessä, uupumatta, lepäämättä,
sikskunnes aukosta näin pyöreästä
ne kauniit kappaleet, joit' Taivas kantaa;

tulimme tuosta, jälleen näimme tähdet.

VIITTESELITYKSET

1. laulu

[1] Psalmistan mukaan ihmiselämä kestää 70 vuotta. »Elomme vaelluksen keskitiessä» merkitsee tällöin 35 vuoden ikää. Vuonna 1265 syntynyt Dante määrää siis toivoretkensä tapahtuneeksi vuonna 1300, joka samalla oli kirkollinen riemuvuosi.

[2] Synkkä metsämaa = synnin pimeys ja erehdykset.

[3] Tähti = aurinko, totuuden valo.

[4] Vertauskuvalliset villipedot ovat raamatusta, Jer. 5:6. Pantteri on hekuma, jalopeura ylpeys ja susi ahneus.

[5] Vergilius, jota aikanaan pidettiin kaikkien runoilijain ja ajattelijain etevimpänä, merkitsee Danten runoelmassa ylintä hyvettä ja viisautta.

[6] Koira, joka voittaa ahneuden suden (paavinvallan) on Can Grande (suuri koira) della Scala, Veronan herra, joka vuonna 1300 tosin oli vielä lapsi, mutta herätti myöhemmin ruhtinashyveillään Danten huomiota.

[7] »Feltron kahden», kaksi Feltro-nimistä paikkakuntaa.

[8] Camilla, Euryalos, Turnus, Nisus, neljä Vergiliuksen Aeneis-runoelman henkilöä.

2. laulu

[9] »Silviuksen isä» on Aineias.

[10] »Vas electionis» = Paavali kuten häntä apostolien teoissa (9:15) nimitetään.

[11] Beatrice, Danten varhain kuollut nuoruuden rakastettu, joka Jumalaisessa näytelmässä esiintyy Vergiliuksen, inhimillisen viisauden,

vastakohtana, jumalallisen viisauden ja armon edustajana.

[12] Neitsyt Maria, Lucia ja Beatrice edustavat Jumalan armon kolmea eri lajia, kuten skolastinen teologia oli ne määritellyt.

[13] »Joella, jost' ei...»: syntisen elämän virta, jonka kanssa ei edes meri voi kilpailla.

3. laulu

[14] Kolmiyhteinen Jumala.

[15] »Tää on tila kurja niiden...»: pelkurit, jotka eivät ole uskaltaneet olla sen enempää hyviä kuin pahoja, on pantu helvetin portin ja ensimmäisen helvetinpiirin väliin, samoin kuin ne enkelit, jotka Saatanan luopuessa Jumalasta eivät pitäneet kummankaan puolta.

[16] Tarkoittanee paavi Celestinus V:tä, joka luopui virastaan ja jonka jälkeen Danten perivihollinen Bonifacius VIII valittiin paaviksi.

4. laulu

[17] Danten helvetti on suuren suppilon kaltainen ja jaettu yhdeksään piiriin, kukin eri jyrkänteellä. Suppilon kärki on sama kuin maapallon keskipiste (vanhan maailmankäsityksen mukaan kaikkeuden keskipiste). Suppilon kannen muodostaa maanpäällinen piiri, jonka keskipisteessä on Jerusalem ja ympyräviivalla mm. Firenze.

[18] »Esipiha» on vanhan teologian Limbus patrum, jossa vanhan liiton vanhurskaille oli sija valmistettu.

[19] »Valtaherra» on Kristus, joka ristinpuulla kuoltuaan astui alas tänne.

[20] »Viisasten mestari» on Aristoteles, jolle koko keskiaika osoitti melkein jumaloivaa kunnioitusta. Muut tunnettuja antiikin ajattelijoita, tiedemiehiä ja runoilijoita.

5. laulu

[21] Minos, Kreetan tarukuningas oli oikeamielisen tuomarin ja lainsäätäjän maineessa ja sen vuoksi vanhan ajan mytologia oli asettanut hänet manalan tuomariksi. Dante sallii hänen pitää osan tuomarinvaltaansa, mutta muuttaa hänet keskiaikaiseen tapaan piruksi.

[22] Kaksi lähenevää varjoa ovat Francesca da Riminin ja hänen miehensä Gianciotto Verucchion veljen Paolon. Francesca itse oli Guido Polentan, Ravennan herran tytär, joka valtiollisista syistä oli naitettu Riminin herran Malatestan vanhemmalle pojalle. Gianciotto huomasi vuonna 1285 että hänen puolisonsa ja Paolon välillä oli lemmensuhde, yllätti ja pisti kuoliaaksi heidät.

[23] »Kaina» on sukumurhaajien helvetti.

[24] Lancelot, kelttiläisen Arthur-kuninkaan tarupiiriin kuuluva sankari ja rakastaja.

6. laulu

[25] Tunnettu firenzeläinen herkkusuu ja elostelija, jolta Boccaccion mukaan ei näytä henkevyttäkään puuttuneen.

[26] »Metsäpuolue» on »valkeat», toinen Firenzen taistelevista perhepuolueista. Vastapuolue oli »mustat». Molempien puolueiden johtajat ajettiin vuonna 1300 maanpakoon. Mustat pääsivät kuitenkin paavi Bonifacius VIII:n ja Ranskan kuninkaan veljen Kaarle Valoislaisen avulla jälleen valtaan ja karkoittivat vuonna 1302 kaupungista mm. Danten, joka silloin kuului valkeiden puolueeseen.

[27] »Kaks on vanhurskasta...» Toinen heistä on Dante itse, toista ei varmasti tiedetä.

7. laulu

[28] »Papé Satán...» Kenties hebreankielestä vääristeltyä manausta, joka voisi merkitä jotakin sentapaista kuin »sylje, Saatanan suu, sylje Saatanan suu tulta».

8. laulu

[29] Phlegyas, antiikin taruvaltiat, joka poltti Delphoin temppelin kostoksi siitä, että Apollo oli vietellyt hänen tyttärensä.

[30] Filip Argenti, Danten poliittinen vastustaja, tunnettu raakuudestaan ja ylpeydestään.

[31] »Diten kaupunki»: Dis oli yksi antiikin ajan Tuonelan herran nimiä, jota Dante käytti merkitsemään itse pimeyden ruhtinasta.

9. laulu

[32] Eriktone oli muuan antiikin taruston velhonaisista, jonka Lucanus mainitsee.

[33] »Juudaan piiri», alin helvetinkuilu, Judas Iskariotin mukaan nimitetty.

[34] Kolme raivotarta, omantunnontuskien vertauskuvat.

[35] Theseus oli tarun mukaan yrittänyt ryöstää manalan valtiaan puolison Proserpinan.

[36] Dante itse huomauttaa tässä esityksessä vertauskuvallisuudesta. Medusa on sydäntä kivettävä epäily.

[37] Enkeli, joka taivaan armosta tulee auttamaan Vergiliusta (inhimillistä viisautta), palauttaa kuulijainsa muistiin, miten Herakles kerran oli tullut pelastamaan Theseusta ja kohdellut väkivaltaisesti tuonen koiraa.

[38] Pola, kaupunki Istrialla.

10. laulu

[39] Profeetta Joelin mukaan (3:2 ja 12) viimeinen tuomio oli tapahtuva Josafatin laaksossa lähellä Jerusalemia.

[40] Farinata (degli Uberti), jo kuudennessa laulussa mainittu firenzeläinen ghibelliinijohtaja.

[41] Haamu, joka nyt näkyy, on Cavalcante Cavalcanti, Guido Cavalcantin isä, joka oli Danten aikainen kirjailija eikä nähtävästi ollut osannut kyllin kunnioittaa Vergiliusta.

[42] Antiikin mukaan oli manalan valtiatar Hekate samalla myös kuun, erittäinkin uudenkuun jumalatar. Viisikymmentä kuukautta laskettuna eteenpäin kevätpäivän tasauksesta vuonna 1300, jolloin Danten helvetinmatka tapahtui, merkitsee vuoden 1304 alkupuolta. Sinä vuonna Dante teki valkeiden kanssa epäonnistuneen yrityksen palata Firenzeen.

[43] Farinata heimoineen oli julistettu ikuisen maanpakoon.

[44] »Taisto suuri», Montapertin taistelu vuonna 1260, jossa Farinata oli firenzeläisten ghibelliinien johtaja.

[45] Saman taistelun jälkeen tahtoivat voittoisat ghibelliinit polttaa koko Firenzen, mutta Farinata esti aikeen.

[46] Keisari Fredrik II, ateisminsa vuoksi. »Kardinaali» on Ottaviano degli Ubaldini, Bolognan piispa ja merkittävä valtiomies 1200-luvun keskivaiheilla.

[47] Beatrice.

11. laulu

[48] Anastasius oli paavina vuosina 496-498. Fotinus oli Tessalonikin harhaoppinen diakoni.

[49] Caorsa on ranskalainen Cahorsin kaupunki, jonka asukkaat olivat kuuluisia koronkiskonnastaan.

[50] »Sun siveys-oppis», samoin myöhemmin »sun luonnon-oppis», Aristoteleen oppeja.

12. laulu

[51] »Ateenan ruhtinas», Theseus.

[52] Nessus, joka tahtoi ryöstää Herakleen lemmityn Deaneiran.

[53] Dionysios, Syrakusan tyranni noin vuonna 400 eKr.

[54] Azzolino, Lombardian herra vuosina 1230-60, kuulu julmuudestaan.

[55] Obizzo Esti, Ferraran herra, Danten aikalainen.

[56] Monfortin herra, englantilainen ylimys, joka vuonna 1291 surmasi Cornwallin prinssin Henrikin. Tämän sydän vietiin palsamoituna Westminster Abbeyyn.

[57] Pyrrhus, Epeiroksen kuningas; Sextus Pompeius.

[58] Kaksi ylhäistä rosvoritaria 1200-luvulta.

13. laulu

[59] Seutu Firenzestä etelään päin.

[60] Strofadit, saaria Joonian meressä. Viittaa erääseen Vergiliuksen Aeneis-runoelman taruun.

[61] Fredrik II:n kansleri Pietro delle Vigne, joka joutui epäsuosioon vuonna 1248 ja surmasi itsensä.

[62] »Portto» on kateus.

[63] Lano Sienalainen, joka tuhiasi omaisuutensa ja etsi tahallisen kuoleman kotikaupunkinsa taistelussa aretinolaisia vastaan.

[64] Tunnettu firenzeläinen elostelija.

[65] Firenze, jonka suojelusjumala pakanuuden aikana oli Mars, sitten Johannes Kastaja.

[66] Puhuja on joku tuntematon itsemurhaaja.

14. laulu

[67] Cato nuorempi, joka marssitti sotajoukkonsa Libyan erämaan halki.

[68] Capaneus, antiikin taruhenkilö. Theban piirittäjä.

[69] Mongibello = Etna.

[70] Flegra, laakso Tessaliassa, jossa Zeus kukisti ryntäävät jättiläiset Vulcanuksen takomilla ukonvaajoilla.

[71] »Päämies», Saturnus, jonka aikana vielä koko ihmiskunnalla oli kultakausi. Samalla vertauskuvallisesti käsitettynä Aika.

[72] Rea oli maanjumalatar, Zeun äiti.

[73] »Vuoressa seisoo...». Nebukadnesarin unikuvan (Daniel 2:31-33) mukaan muodostettu. Tarkoittaa Dantella maailmanhistorian neljää aikakautta, kulta-, hopea-, vaski- ja rauta-aikaa. Savijalka merkitsee Rooman keisarikuntaa, jonka heikkoutta Dante syvästi suree.

[74] Damiata = Egypti.

15. laulu

[75] Brunetto Latini, (1220-1294), Danten kunnioitettu opettaja, suuri filosofi, runoilija ja kaunopuhuja. Hänen pääteoksensa oli Tesoro.

[76] Dante ja yleensä Firenzen ylhäisö katsoivat olevansa vanhojen roomalaisten jälkeläisiä vastakohtana Fiesolen vuoristosta kaupunkiin myöhemmin muuttaneille raaoille nousukaille.

[77] »Nainen», Beatrice.

[78] Sodomitteja.

[79] Priscianus, latinalainen oppinut 500-luvulta. Francesco d'Accorso, bolognalainen lainoppinut, kuollut vuonna 1293.

[80] Tarkoittaa piispa Andrea dei Mozzia, jonka paavi Bonifacius VIII siirsi hänen huonon elämänsä takia Firenzestä Bacchiglione-joen varrella sijaitsevaan Vicenzaan.--»Jätti...», kuoli (vuonna 1296).

[81] Ensimmäisenä paastosunnuntaina joka vuosi pidettiin Veronassa kilpajuoksut, joiden palkintona oli palanen vihreää verkkaa.

16. laulu

[82] »Kaupunki kehno», Firenze.

[83] »Rataan rakensivat...», pyörivät piirissä.

[84] Kauneudestaan ja siveydestään kuulu firenzeläinen nainen, joka eli vuoden 1200 paikkeilla.

[85] Firenzeläinen ylimys, guelfi, kuollut vuonna 1292.

[86] Viisas mies, jonka neuvoa noudattamalla firenzeläiset olisivat säästyneet hirvittävältä verilöylyltä Arbia-joella vuonna 1260.

[87] Sukuperältään alhainen, mutta arvossapidetty kunnian mies 1200-luvun keskivaiheilta. Hän näyttää antautuneen sodomian paheeseen puolisonsa ilkeyden takia.

[88] Juuri ennen vuotta 1300 kuollut älykäs firenzeläinen.

[89] Köysi (munkkiköysi) merkinnee ulkonaista elämänkuria, jolla Dante oli tahtonut voittaa aistillisuuden pedon. Itsekin hän lienee nuoruusvuosinaan ollut fransiskaani.

17. laulu

[90] Geryon, Herakleen surmaama antiikin tarukuningas on tässä vilpin vertauskuvana ja keskiaikaisen mielikuvituksen mukaan muodosteltu.

[91] Luettelemalla vaakunoita Dante leimaa polttomerkillään eräitä firenzeläisiä nousukassukuja heidän koronkiskontansa vuoksi.

[92] Phaëton, Auringon poika, sai antiikin tarun mukaan kerran aurinkovaunut ohjattavakseen, mutta ei osannutkaan ajaa. Pelastaakseen maapallon joka oli palaa poroksi Zeus löi hänet salamalla.

[93] Dedalus (Daidalos), taruston keksijänero oli oppinut lentämään siivin, jotka oli ommeltu vahalla kiinnitetystä linnunsulista. Hänen poikansa Ikarus lensi uhmaten liian lähelle aurinkoa, jolloin vaha suli ja hän putosi mereen.

18.laulu

[94] »Riemuvuosi» oli vuonna 1300. »Vuori» josta muutama säe myöhemmin puhutaan on Ianiculum.

[95] Arvossapidetty 1200-luvun bolognalainen, joka paritti sisarensa ruhtinas Azzo VIII Estelle.

[96] Kuningas Thooan oli hänen tyttärensä Hypsipyle viekkauella pelastanut.

[97] Muuan lipeväkielinen demagogi.

[98] Roomalaisen huvinäytelmän henkilö, joka Terentiuksen »Eunukeissa» esiintyy Thrason rakastajattarena.

19. laulu

[99] Simon Magus, joka Apostolien tekojen (8:9-20) mukaan tahtoi ostaa Pyhän hengen lahjat. Hänestä sai kirkonviroilla käyty kauppa nimen simonia.

[100] Dante vertaa kirkollisen viran ottamista siveellisen avioliiton pyhyyteen.

[101] Kastekappeli Firenzessä. Sen vesialtaan vieressä oli pyöreitä koloja lattiassa pappeja varten, jotka niissä seisten ylettivät veteen.

[102] Puhuja on paavi Nikolaus III (1277-80). Bonifacius VIII, joka vielä eli vuonna 1300 oli taas Danten perivihollinen.

[103] Tarkoittaa paavi Klemens V:tä, Ranskan kuninkaan Filip Kauniin kätyriä, jonka tämä pakotti muuttamaan vuonna 1309 Avignoniin.

[104] II Makk. 4:7-26 ja 5:5-10.

[105] Paavi Nikolaus oli lahjottuna ollut mukana niissä vehkeilyissä, joiden tuloksena oli ns. Sisilian iltamessu vuonna 1282. Napolin kuningas Kaarle Anjoulainen menetti sen johdosta Sisilian.

[106] Päät tarkoittavat seitsemää sakramenttia, sarvet kymmentä käskyä, jotka olivat olleet nyttemmin portoksi alentuneen katolisen kirkon voima niinkauan kuin sen »mies», paavi, oli palvellut hyvettä.

20. laulu

[107] Tietäjä, joka tiesi ennakoita kuolevansa »seitsemän sodassa» Thebaa vastaan ja jonka maa nieli siinä.

[108] Thebalainen tietäjä.

[109] Etrurialainen velho, tunnettu Lucanuksen »Pharsaliasta».

[110] Teiresiaan tytär, Mantovan, Vergiliuksen syntymäkaupungin perustaja.

[111] Kansanvillitsijä Pinamonte yllytti Mantovan herran Casalodin ajamaan maanpakoon monta Mantovan ylhäistä sukua, minkä jälkeen hän itse anasti vallan.

[112] Troijan sodan aikainen kreikkalainen tietäjä, jonka Vergiliuksen Aeneis mainitsee.

[113] Fredrik II:n lääkäri ja tähdistäennustaja, myös alkemian,

kiromantian ym. harrastaja.

[114] Guido Bonatti, tähdistäennustaja Forlista. Asdente, ennustajana tunnettu suutari Parman kaupungista.

[115] »Kainin tähti» = kuu. Kansantarun mukaan oli kuun ukko yhtä kuin Kain.

21. laulu

[116] Käsitettävä ivana, sillä Bonturo lienee ollut kaikkein pahimpia lahjusten ottajia.

[117] Pieni joki Luccan lähistöllä.

[118] Malacoda, niinkuin muutkin seuraavat pirunnimet on Dante vapaasti muodostanut ja ne ovat vaikeasti suomennettavissa, joskin niiden merkitys on usein selvä.

[119] Liittoutuneet Firenze ja Lucca olivat valloittaneet Pisalta Capronan linnan vuonna 1290. Linnan väelle oli luvattu vapaa lähtö, mutta heidän astuessaan ulos portista oli valloittajien joukosta kuulunut huutoja »hirsipuuhun! hirsipuuhun!» Dante oli omin silmin nähnyt tapauksen.

[120] Tarkoittaa Kristuksen kuollessa tapahtunutta maanjäristystä.

22. laulu

[121] Eräs Navarran kuninkaan Thibaut II:n uskon palvelija 1200-luvulta.

[122] »Latinalaista», italialaista.

[123] Gomita, joka lahjottuna vapautti isäntänsä vangit.

[124] Gallura, paikkakunta Sardiniassa.

[125] Sardinian kuninkaan Enzion senejalkki, surmattu vuonna 1275.

23. laulu

[126] Sekä hiiren että sammakon nieli kotka.

[127] Tarun mukaan oli Fredrik II rankaissut eräitä pettureita heittämillä heidät lyijykaapuihin puettuina roviolle.

[128] »Hilpeät munkit», Frati godenti, oli paavi Urbanus IV:n aikana Bolognassa perustettu maallikkoveljeskunta. Puolueiden ulkopuolelle kuuluvina oli molemmat kutsuttu Firenzeen sovittamaan riitapuolia, mutta he ottivat lahjuksia ja sallivat Ubertien, ylhäisimpien ghibelliinien talojen hävityksen Guardingon kaupunginosassa.

[129] Kaifas.

[130] Hannas.

[131] Suuttuneena Malacodan valheellisyydestä kun hän oli osoittanut

heille väärän tien.

24. laulu

[132] Italian alkavassa keväässä, helmikuun alussa, jolloin aurinko on vesimiehen tähtimerkissä.

[133] Kuuran »valkea sisko» = lumi.

[134] Kiivas mustien puoluemies.

[135] Murheettaakseen Dantea, joka oli valkeiden puoluetta lähempänä, Vanni Fucci ennustaa, että joskin mustat murtuvat Pistoiasa (1301) ja Firenzen hallitus muuttuu Kaarle Valoislaisen avulla, niin myös valkeiden perikato on lähellä.

[136] Magra-laaksossa olivat ruhtinas Malespinan maa-alueet; Malespinan johdolla mustat jälleen voittivat vastustajansa (1302).

25. laulu

[137] Ikimuistoinen herjaamisen merkki, jossa peukalo pistettiin etu- ja keskisormen väliin ja koko käsi ojennettiin kohti herjattavaa.

[138] Capaneus.

[139] Maremma oli soinen rantakaistale Toscanan lounaisosassa.

[140] Herakleen tappama ryöväri ja hirviö, Vulcanuksen poika.

[141] Cianfa ja muita nimeltä tunnettuja, mutta muuten merkityksettömiä firenzeläisiä.

[142] Caton sotilaita, joita käärme pisti Libyan erämaassa. Toinen muuttui tuhkaksi, toinen ratkesi pöhötyksestä.

[143] Kadmus, tarun mukaan Theban perustaja. Aretusa, nymfi.

[144] Gaville, paikkakunta Arno-joen laaksossa, jossa Guercio Cavalcanti oli saanut surmansa. Murhasta seurasi verinen sukukosto Gavillen asukkaille.

26. laulu

[145] Prato, yksi Firenzen kateellisista naapurikaupungeista.

[146] Profeetta Elisa.

[147] Eteokles ja Polyneikes, Theban onnetoman kuninkaan Oidipuksen pojat, jotka olivat surmanneet toisensa veljesvihassa. Tarun mukaan jakautui liekki kahtia kun heidän ruumiinsa poltettiin.

[148] Deidamia, Akilleuksen morsian.

[149] Pallaan kuva oli suojellut Troijaa siihen asti kun Odysseus ja Diomedes ryöstivät sen pois sieltä.

[150] Nyt alkava kaunis tarina on Danten omaa keksintöä.

[151] Tarkoittaa Kiirastulen vuorta.

27. laulu

[152] Sisilialainen tyranni Phalaris oli ateenalaisella taidesepällä Perilloksella teettänyt vaskisen härän, joka voitiin kuumentaa ja jonka ontelo voitiin täten muuttaa kidutuspaikaksi. Koetellakseen mihin kuva kelpasi heittäi Phalaris ensin sen sisälle härän tekijän.

[153] Romagna, osa Adrian meren puolista Keski-Italiaa. Puhuja on Montefeltron kreivi Guido.

[154] Ruhtinassuku Polenta kantoi kotkaa vaakunassaan.

[155] Kaupunki Ravennasta eteläänpäin.

[156] Forlin kaupunki oli vuonna 1282 juuri saman Guido Montefeltron johdolla lyönyt perinpohjin paavin lähettämän ranskalaisen armeijan. Vuonna 1300 oli vallan Forlissa anastanut muuan Ordelaffi, jonka sukuvaakunassa oli vihreä jalopeura.

[157] Verrucchio oli Francesca da Riminin yhteydessä mainitun Malatesta-suvun linna. »Vanha» on Malatesta da Rimini, »nuori» hänen poikansa Malatestino, Paolon ja Gianciotton vanhin veli.

[158] Ghibelliinien puoluepäällikkö, joka vuonna 1295 joutui Malatestan vangiksi ja sai surmansa vankeudessa.

[159] Lamone-joen varrella on Imola ja Santerno-joen varrella Faenza. Puolueväriältään vaihteleva ruhtinas Magninardo Pagani da Susinana hallitsi näitä kaupunkeja. Hänen vaakunassaan oli punainen jalopeura valkealla pohjalla.

[160] Cesenan kaupunki, jossa vallitsivat vuoroin Malatestat, vuoroin Montefeltrot niin ettei sinne tahtonut kotiutua sen enempää tyrannia kuin kansalaisvapauskaan.

[161] Danten perivihollinen, paavi Bonifacius VIII, joka oli joutunut riitaan ylhäisen roomalaisen Colonna-suvun kanssa.

[162] Tarun mukaan oli paavi Sylvester parantanut Konstantinuksen spitaalini kastamalla hänet.

[163] Pyhä Franciscus, sen munkkikunnan perustaja, johon puhuja oli kuulunut.

28. laulu

[164] Cannaen taistelussa vuonna 216 e.Kr.

[165] Normannilainen sotapäällikkö, joka 1000-luvun keskivaiheilla valloitti Etelä-Italian.

[166] Tarkoittaa Kaarle Anjoulaisen ja viimeisten Hohenstaufien välisiä taisteluja.

[167] Allard oli ranskalainen ritari, jonka viekasta neuvoa seuraamalla Kaarle Anjoulainen voitti Konradinin, viimeisen Hohenstaufin.

[168] Ali perusti muhamettilaisen lahkokunnan ja kylvi siten eripuraisuutta ihmismieliin aivan kuten Muhammed Danten käsityksen mukaan oli tehnyt omalla opillaan.

[169] Fra Doleino oli erään apostolista yksinkertaisuutta harrastavan lahkon johtaja. Hän piileskeli kannattajineen Novaran lähistöllä Piemontin vuoristossa. Näлкä pakotti heidät antautumaan ja heidän johtajansa kuoli polttoroviolla vuonna 1307.

[170] Medicinan (pieni kaupunki Bolognan lähistöllä) mies, joka oman etunsa vuoksi lienee lietsonut eripuraisuutta Malatestan ja Polentan sukujen välillä.

[171] Tarkoittaa Lombardian tasankoa.

[172] Kaupunki Adrian meren rannalla, Riminin eteläpuolella. Sen »kaksi parasta» olivat Guido del Cassero ja Angiolello da Carignano.

[173] Jo edellisessä laulussa mainittu »Verrucchion hurtta», nuori Malatestino, joka Fanon herraksi päästäkseen kutsui kaksi kaupungin arvokkainta kansalaista neuvotteluun Cattolicaan, Riminin ja Fanon välillä sijaitsevaan kaupunkiin. Palkatut merimiehet surmasivat heidät kuitenkin matkalla, kuten Dante ennustuksen muodossa esittää.

[174] Tarkoittaa Riminiä (roomalaisten Ariminium), jonka lähellä Caesar kulki Rubiconin yli.

[175] Mosca Lamberti, joka oli yllyttänyt Amidein suvun murhaamaan erään Buondelmonten, koska tämä oli ensin kihlannut tytön Amidein suvusta, mutta sitten mennyt naimisiin Donati-sukuun kuuluvan tyttären kanssa. Murhasta olivat seurauksena monet sukukostot.

[176] Tunnettu ranskalainen ritari ja trubaduuri, joka yllytti Englannin kuninkaan Henrik II:n vanhimman pojan nousemaan isäänsä vastaan.

29. laulu

[177] Danten äidin setä, josta kerrotaan paljon pahaa, muun muassa että hän olisi tehnyt väärää rahaa. Hänen väkivaltainen kuolemansa kostettiin vasta 30 vuotta myöhemmin.

[178] Zeus muutti edellämainitun sukupuuton jälkeen muurahaiset (myrmex) ihmisiksi, jotka saivat nimen myrmidonit.

[179] Arezzon mies, Griffolino.

[180] Ivallisessa mielessä.

[181] Kaksitoista nuorta elostelijaa, jotka vuoden kuluessa tuhlasivat kaiken omaisuutensa.

[182] Danten firenzeläinen tuttava, jonka sienalaiset olivat polttaneet alkemian vuoksi.

30. laulu

[183] Atamas, Semelen sisaren Inon mies.

[184] Gianni Schicci asettui jäljempänä mainitun Buoso Dynatin vuoteeseen, missä tämä makasi erään sukulaisensa murhaamana, ja saneli murhatun ääntä jäljitellen notaarille testamentin, joka tuotti hänelle kallisarvoisen tamman ja muita aarteita.

[185] Paphoksen kuninkaan Cinyraan tytär, joka synnytti isälleen pojan nimeltä Adonis.

[186] Kaupunki Arno-joen lähteillä, jossa Adam Brescialainen oli tehnyt vääriä Johannes Kastajan kuvilla varustettuja firenzeläisiä kultarahoja.

[187] Hänen apulaisiaan. Branda oli kirkasvetinen kaivo Sienassa.

[188] »Narcissuksen kuvastin», lähdevesi.

31. laulu

[189] Tarun mukaan paransi tämän keihään ruoste haavat, jotka keihäs oli tehnyt.

[190] Linna Sienan lähistöllä.

[191] Tahallista sekakieltä, sopivaa Babylonin kielensekoituksen aikaansaajalle.

[192] Tarun jättiläinen Anteus oli elättänyt itseään pyydystämällä leijonia Pohjois-Afrikassa, niillä tienoin, missä Scipio vuonna 202 e.Kr. voitti Hannibalin.

[193] Vino torni Bolognassa.

32. laulu

[194] »Neiet armaat», runottaret.

[195] Tambernin, vuori Slavoniassa. Pietrapana, vuori Toscanassa.

[196] Joki Firenzen lähistöllä.

[197] Puheenaolevat veljekset, jotka kuuluivat Alberto da Mangonan kreivilliseen sukuun, olivat 1200-luvun loppupuolella surmanneet toisensa puolue- ja perintöriitojen vuoksi.

[198] Kuningas Arthurin kapinallinen äpäräpoika Mordrec, jonka isä lävisti peitsellään niin että päivä paistoi hänen lävitseen, »rinnan ynnä varjon». Kuollessaan hän ehti kuitenkin vielä antaa surmaniskun isälleen.

[199] Foccaccia Cancellieri, joka puoluesyistä surmasi sukulaisensa Detto Cancellierin.

[200] Muuan firenzeläinen sukumurhaaja.

[201] Muuan toinen firenzeläinen, joka oli petollisesti surmannut sukulaisensa Ubertainon. Hän odottaa serkkunsa Carlino de' Pazzin tuloa, jonka rinnalla hän muka näyttää varsin viattomalta. Carlino oli petoksella saattanut erään pistoialaisten ghibelliinien hänelle uskoman linnan firenzeläisten haltuun ja aiheuttanut siten nuorten sukulaistensa ja ystäviensä kuoleman.

[202] Huutaja on firenzeläinen Bocca degli Abati, joka Montapertin taistelussa vuonna 1260 oli oman puolueensa guelfit pettämällä auttanut ghibelliinit voittoon.

[203] »Antenora», isänmaanpetturien ja puoluekavaltajien helvetti. Saanut nimensä Antenorista, joka tarun mukaan kavalsi Troijan kreikkalaisille.

[204] Buoso, Dueran mies, otti Kaarle Anjoulaisen aikaan lahjoja ranskalaisilta ja helpotti heidän marssiaan Keski-Italiaan.

[205] Valombrosan apotti, joka vuonna 1258 Firenzessä mestattiin vehkeilijänä.

[206] Petti firenzelaisten ghibelliinien asian kuningas Manfredin tappion jälkeen vuonna 1266.

[207] Ganellone, Rolandin laulussa mainittu petturi Ganelon; Tribaldello päästi bolognalaiset viholliset synnyinkaupunkiinsa Faenzaan.

[208] Yksi Theban seitsemästä piirittäjästä, joka tarun mukaan vielä kuollessaan oli purrut vihollisensa Menalippon päätä.

33. laulu

[209] Ugolino oli guelfi, Ruggieri ghibelliini, molemmat Pisan kaupungista. Hirvittävä tarina, jonka Dante kertoo, on tosi ja tapahtunut vuonna 1289.

[210] »Tään», Ruggierin.

[211] Lucca ja Pisa ovat vain kolmen peninkulman päässä toisistaan. Niiden välillä on Monte Giulianon vuori.

[212] Pisan ylhäisiä ghibelliinisukuja, Ruggierin kannattajia.

[213] Romaaniset kielet jaettiin myöntävän partikkelin muodon mukaan, joka italiansuon kielessä on si.

[214] Saaria Arno-joen suulla, Pisan edustalla.

[215] Theban taruhistoria on tulvillaan luonnottomia rikoksia.

[216] Alberigo de' Manfredi surmautti omassa pöydässään erään sukulaisensa juuri kun tarjottiin hedelmiä. »Alberigon hedelmistä» tuli sen vuoksi sananparsa.

[217] »Ptolemaea», niiden helvetti, jotka olivat käyttäneet ystävyiden naamaria vilppiinsä. Nimi on luultavasti muodostettu raamatussa mainitun Ptolemaioksen (I Makk. 16:11-17) mukaan.

[218] Kohtalotar, joka leikkasi poikki elon langan.

[219] Genovalainen ylimys, joka vuonna 1290 oli pitopöydässään murhauttanut appensa ja kutsuvieraansa Mikael Zanchen.

34. laulu

[220] »Vexilla Regis prodeunt...» alkaa muuan vanha kirkkohymni. Vergilius lisää siihen sanan »Inferni» ja koko säe merkitsee siis »helvetin kuninkaan sotamerkit lähestyvät meitä».

[221] Brutus ja Cassius, Caesarin murhaajat. Caesar oli Danten valtiollisen ihanteen, pyhän Rooman keisarikunnan perustaja. Siksi murhaajien rangaistus oli yhtä suuri kuin Juudas Iskariotin.

[222] Maan keskipisteen.

[223] Luciferin.

[224] Danten kuvitteleva mannermaa läntisellä pallonpuoliskolla.

End of Project Gutenberg's Jumalainen näytelmä: Helvetti, by Dante

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ: HELVETTI ***

***** This file should be named 10941-8.txt or 10941-8.zip *****

This and all associated files of various formats will be found in:

<http://www.gutenberg.net/1/0/9/4/10941/>

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Riikonen and DP Distributed

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax

returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with

the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent

permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily

keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Each eBook is in a subdirectory of the same number as the eBook's eBook number, often in several formats including plain vanilla ASCII, compressed (zipped), HTML and others.

Corrected EDITIONS of our eBooks replace the old file and take over the old filename and etext number. The replaced older file is renamed. VERSIONS based on separate sources are treated as new eBooks receiving new filenames and etext numbers.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

EBooks posted prior to November 2003, with eBook numbers BELOW #10000, are filed in directories based on their release date. If you want to download any of these eBooks directly, rather than using the regular search system you may utilize the following addresses and just download by the etext year.

<http://www.gutenberg.net/etext06>

(Or /etext 05, 04, 03, 02, 01, 00, 99,
98, 97, 96, 95, 94, 93, 92, 91 or 90)

EBooks posted since November 2003, with etext numbers OVER #10000, are filed in a different way. The year of a release date is no longer part of the directory path. The path is based on the etext number (which is identical to the filename). The path to the file is made up of single digits corresponding to all but the last digit in the filename. For example an eBook of filename 10234 would be found at:

<http://www.gutenberg.net/1/0/2/3/10234>

or filename 24689 would be found at:

<http://www.gutenberg.net/2/4/6/8/24689>

An alternative method of locating eBooks:

<http://www.gutenberg.net/GUTINDEX.ALL>